

T.C.

ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

İKT-YL-2012-0001

**2001-2010 BASEL II KRİTERLERİ VE TÜRK
BANKACILIK SİSTEMİNE ETKİLERİ**

HAZIRLAYAN

Belgin GÖKÇEN

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. İsmet ATEŞ

AYDIN-2012

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKT-YL-2012-0001

**2001-2010 BASEL II KRİTERLERİ VE TÜRK
BANKACILIK SİSTEMİNE ETKİLERİ**

HAZIRLAYAN
Belgin GÖKÇEN

TEZ DANIŞMANI
Doç.Dr.İsmet ATEŞ

AYDIN-2012

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

... Ana Bilim Dalı ... (varsa Programın adı) Programı öğrencisi ... (Öğrencinin Adı Soyadı) tarafından hazırlanan ... (Tezin Başlığı) başlıklı tez, ... (Savunma Tarihi) tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

<u>Unvanı, Adı ve Soyadı</u> :	<u>Kurumu</u> :	<u>İmzası:</u>
(Başkan)
.....
.....

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu ... (Tezin Türü) tezi, Enstitü Yönetim Kurulununsayılı kararıyla(Tarih) tarihinde onaylanmıştır.

Unvanı, Adı Soyadı

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezde görsel, işitsel ve yazılı biçimde sunulan tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uyularak tarafımdan elde edildiğini, tez içinde yer alan ancak bu çalışmaya özgü olmayan tüm sonuç ve bilgileri tezde kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

Adı Soyadı :

İmza :

BELGİN GÖKÇEN

2001-2010 BASEL II KRİTERLERİ VE TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNE ETKİLERİ

Özet

Uluslararası piyasalarda son 20 yıl içerisinde meydana gelen krizler bankacılık sektöründe uluslararası farklılıklara yol açmış ve bunların giderilmesi amacıyla Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS-Bank for International Settlements) bünyesinde Basel komitesi kurulmuştur. Basel Komitesi ilk olarak 1988 yılında bankacılık uygulamalarında standartlaşmayı getirmek amacıyla Basel Sermaye Uzlaşısı'nı (Basel I) yayımlamıştır. 1988 sonrası dönemde dünya finans sisteminin karşılaştığı krizler ve Basel I'in risklere fazla duyarlı olmaması sonucu gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin bankaları sermaye yeterliliği sorununu yeniden ele alma gereği hissetmiştir. Bu bağlamda Basel Komitesi Basel II Yeni Sermaye Uzlaşısı'nı hazırlamıştır. Basel II Uzlaşısı'nın Basel I'den farkı daha kapsamlı ve riske duyarlı ölçüm yöntemlerini benimsemiş olmasıdır.

Türkiye'de ilk olarak 2008 yılında uygulanması planlanan Basel II Uzlaşısı bir takım aksaklıklar nedeniyle BDDK tarafından 2009 yılı başına ertelenmiştir. Daha sonraları BDDK'nın yaptığı bir açıklama ile Basel II için 01.07.2011 – 31.06.2012 tarihleri arasında bir geçiş süreci öngörülmüştür.

Bu çalışma Türkiye'de Basel II kriterlerinin Türk Bankacılığı'nda risk yönetimi ve denetim süreçleri üzerindeki etkisini araştırmaktadır. Böylesi kapsamlı bir Uzlaşının başta bankalar olmak üzere tüm kesimler üzerinde kısa vadede olumsuz etkiler ancak orta ve uzun vadede sürdürülebilir bir ekonomik performans için olumlu etkiler yaratacağı görüşü yaygındır. BDDK tarafından en son Mart 2011 de yapılan 3. sayısal etki çalışmasının sonuçları Basel II'ye geçişin sektörün konsolide bazda sermaye yeterliliği rasyosunda önemli bir düşüşe yol açacağını ancak %8 asgari oranın oldukça üstünde bir rasyonun tutturulabileceği öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Basel I, Basel II, Sermaye Yeterlilik Rasyosu, Türkiye, BDDK

BELGİN GÖKÇEN

2001-2010 BASEL II CRITERIA AND EFFECTS ON TURKISH BANKING SYSTEM

Crisesthat occurredinthe last20 yearsin international marketshas led to internationaldifferences in the banking sector and In order to overcomethem Basel Committee was establishedunder theBank for International Settlements. Basel Committeepublished BaselCapital Accord(BaselII)in 1988 in order to bring standardizationof bankingapplications. As a result of Crisesfaced bythe world financial systemin the period after1988 and Basel Iis notmore sensitive tothe risks, developed and developingcountries' banks felt theneedto reevaluatethe question ofcapital adequacy. In this context,Basel Committeehas prepared The newBaselIICapital Accord.The Difference ofBaselIIIfromBasel I Accord is more comprehensive and adopted risk-sensitivemethods of measurement.

in Turkey, the plannedimplementation ofBaselIIIAccord the first In 2008 ,due todefects ina number of, has been postponed the beginning of 2009 by BRSA. Later,witha statement made bythe BRSA ForBaselIIIbetween the dates 01.07.2011-31.06.2012envisageda transition period.

In This study we explores BaselIII criteria's impact on Risk management andcontrolprocesses inthe TurkishBanking. Such a comprehensive accord is widely acceptedfor primarily to banks on all parties adverse effects in the short term but themedium and long termwill createa sustainablepositive impact oneconomic performance. The results of 3rd.quantitative impact by the BRSA atthe latestInMarch 2011 foresees that the transition toBasel II would lead toa significant decrease insector'scapital adequacyratioon a consolidated basis but may be arationof above theminimum rate 8%.

Keywords: Basel I, Basel II, Capital Adequacy Ratio, Turkey, BRSA

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tezimi hazırlamaya başladığım günden beri bana olan inancı, öğrettikleri, sonsuz anlayışı ve verdiği pozitif enerjisi ile sonuca ulaşmamı sağlayan danışmanım Sayın Doç. Dr. İsmet ATEŞ'e bütün katkıları için teşekkürlerimi sunmayı borç bilirim. Ayrıca bugünlere gelmemde en büyük emeğe sahip olan değerli anneme, babama ve desteklerini her zaman yanında hissettiğim aileme ve tezin hazırlanmasında beni sürekli cesaretlendiren arkadaşım Öğretim Görevlisi Perihan Hazel Er'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Belgin GÖKCEN

Aydın,2012

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL FORMU	i
BİLİMSEL ETİK SAYFASI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
ÇİZELGELER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
BASEL I VE BASEL II SERMAYE YETERLİLİĞİ UZLAŞILARI	
1.1.BASEL II KRİTERLERİNİN ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ	
1.1.1.BIS ve Basel Komitesi	3
1.1.2.Basel I Uzlaşısı	4
1.1.3.Basel I Uzlaşısı'nın Eksiklikleri	6
1.2.BASEL II UZLAŞISI	7
1.2.1.Basel II'nin Temelleri	7
1.2.1.1.Birinci Yapısal Blok(Asgari Sermaye Yükümlülüğü)	8
1.2.1.1.1.Piyasa Riski	10
1.2.1.1.1.1.Standart Yöntem	11
1.2.1.1.1.2.Riske Maruz Değer Yaklaşımı(RMD)	12
1.2.1.1.2.Kredi Riski	14
1.2.1.1.2.1.Standart Yaklaşım ve Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım	15
1.2.1.1.2.2.İçsel Derecelendirme Yaklaşımları	17
1.2.1.1.3.Operasyonel Risk	19
1.2.1.1.3.1.Temel Gösterge Yaklaşımı	20
1.2.1.1.3.2.Standartlaştırılmış Yaklaşım	20
1.2.1.1.3.3.İçsel (Dahili) Ölçüm Yaklaşımı	21
1.2.1.2.İkinci Yapısal Blok (Kamu Denetimi)	23
1.2.1.3.Üçüncü Yapısal Blok (Piyasa Disiplini)	26
1.2.2.Basel II'nin Basel I'den Farkları	28

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ

2.1.TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ GELİŞMELER

2.1.1.Türk Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi (1923-1980)	30
2.1.2. Türk Bankacılık Sektöründe 1980 Sonrası Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi	32
2.1.3. 2000 Yılı Enflasyonu Düşürme Programı ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri	36
2.1.4. Türkiye’de Kriz Sonrasında Bankacılık Sisteminin Yeniden Yapılandırılması Süreci	38
2.1.5.Son Dönemde Türk Bankacılık Sisteminin Genel Görünümü	40

2.2.BASEL II KRİTERLERİ VE TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ

2.2.1.Türk Bankacılık Sektöründe Basel I’e (1988) Kadar Yapılan Sermaye Yeterliliği Düzenlemeleri	45
2.2.2. Basel I (1988) Sermaye Düzenlemesi Kapsamında Yapılan Düzenlemeler	46
2.2.3.BDDK’nın Kurulmasından Sonra Sermaye Yeterliliği Konusunda Yapılan Düzenlemeler	51
2.2.4.Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun Basel II Yaklaşımı	55

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BASEL II ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE’DE YÜRÜTÜLEN ÇALIŞMALAR

3.1.BASEL II ÇALIŞMALARI

3.1.1.Sayısal Etki Çalışmaları	61
3.1.1.1.Basel II Sayısal Etki Çalışması QIS-TR	61
3.1.1.2.Basel II Sayısal Etki Çalışması QIS-TR-2	61
3.1.1.3.QIS -TR 2 Sonuçlarının QIS -3 ve QIS-TR 1 Sonuçları İle Karşılaştırılması	65
3.1.1.4Basel II Sayısal Etki Çalışması QIS-TR-3	68
3.1.2. Türk Bankacılık Sektörü Basel II Anket Sonuçları	69
3.1.2.1. Basel II 1.Anket Sonuçları	69
3.1.2.2. Basel II 2.Anket Sonuçları	71
3.1.3.Basel II’ye Hazırlık Sürecinde Karşılaşılan Temel Sorunlar	73

3.1.4.Türkiye’de Risk Yönetiminin Mevcut Durumu ve Bankacılık Sektörü Eylül 2011 Basel II İlerleme Raporu	75
3.2.BASEL II KRİTERLERİNİN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ	
3.2.1.Basel II’nin Getirdiği Maliyetler	77
3.2.2.Basel II’den Beklenen Faydalar	79
SONUÇ	82
KAYNAKÇA	85

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge1.1: Basel 1-Risk Ağırlıkları.....	5
Çizelge1.2:Basel 2-Yapısal Bloklar	8
Çizelge1.3:Basel 2-Risk Ölçüm Yöntemleri.....	10
Çizelge1.4: Piyasa Riski Standart Yöntem Risk Çeşitleri	11
Çizelge1.5:Standart Yaklaşımda Kullanılan Risk Ağırlıkları.....	16
Çizelge1.6:Operasyonel Risk.....	22
Çizelge1.7:Basel 1 ve Basel 2'nin Karşılaştırılması.....	28
Çizelge2.1.:1980-1989 Dönemi Bankacılık Sektörünün Gelişimi.....	33
Çizelge2.2:1990-2000 Döneminde Bankacılık Sektörünün Gelişimi.....	34
Çizelge2.3:Banka ve Şube Sayısı.....	41
Çizelge2.4: Personel Sayısı (bin).....	42
Çizelge2.5:Grupların Sektör Payları (%).....	43
Çizelge2.6:Bankacılık Sisteminde Yoğunlaşma.....	44
Çizelge 2.7:Sermayenin Bileşenleri.....	47
Çizelge 2.8: Sermaye Yeterliliği Konusunda 6 ve 12 Sayılı Tebliğlerin Karşılaştırılması.....	50
Çizelge 2.9:Sermaye Yeterliliği Uzlaşıları-Türkiye'nin Basel II Yol Haritası.....	58
Çizelge 3.1: QIS-TR Sonuçları.....	62
Çizelge 3.2: Portföylerin Sermaye Yeterliliği Oranındaki Değişimlere Yaklaşık Etkileri.....	63
Çizelge 3.3:QIS -TR 2 Sonuçlarının QIS -3 ve QIS-TR 1 Sonuçları İle Karşılaştırılması	66
Çizelge 3.4: Basel II'nin Getirdiği Maliyetler.....	78

KISALTMALAR**AB:**Avrupa Birliği**BCBS:**Basel Bankacılık Denetim Komitesi (Basel Committee on Banking Supervision)**BDDK:**Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu**BHDTM:**Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı**BIS:**Uluslararası Ödemeler Bankası(Bank for International Settlements)**CRD:** Capital Requirements Directive**DPT:**Devlet Planlama Teşkilatı**EAD:** Temerrüt Halindeki Risk Tutarı (Exposure at Default)**ECA:**İhracat Kredi Kuruluşları**İÖY:**İleri Ölçüm Yaklaşımları**KOBİ:**Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler**LGD :**Temerrüt Halinde Kayıp (Loss Given Default)**M :**Vade (Maturity)**OECD:**Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development)**PD:**Temerrüt Olasılığı (Probabilty of Default)**RMD :**Riske Maruz Değer Yaklaşımı(Value-at-Risk-**VAR**)**SPK:**Sermaye Piyasası Kurulu**SYR:**Sermaye Yeterlilik Rasyosu**TBB:**Türkiye Bankalar Birliği**TCMB:**Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası**TMSF:**Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu**QIS :**Sayısal Etki Çalışması (Quantitative Impact Study)**SA :** Standart Yaklaşım (Standardised Approach)

SSA : Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım (Simplified Standardised Approach)

YP : Yabancı Para

GİRİŞ

1980’li yıllardan bu yana dünyada ve Türkiye’de bankacılık sisteminde küreselleşme ve teknolojik gelişmelere uyum sağlamaya yönelik yaşanan gelişmeler tüm ekonomiyi etkilemektedir. Özellikle son yıllarda uzun süreli etkiler yaratan krizler küreselleşmenin etkisi ile tüm ülkelere kolayca yayılmıştır.

Bankacılık sisteminin krizlerden olumsuz olarak etkilenmesinin temel nedeni, potansiyel risklerin önceden belirlenememesi ve bundan dolayı da bu risklere ilişkin gerekli önlemlerin alınamamasıdır. Ayrıca bankaların almış oldukları riskleri iyi ölçememeleri risklere karşılık olarak yeterli sermaye bulundurmamalarına ve böylece sermaye yeterliliği sorunu yaşamalarına neden olmuştur. Bu yaşananlar tüm bankalar açısından risk yönetiminin önemini ortaya çıkarmış ve ekonomik istikrarın sağlanabilmesi için bankacılık sektörüne uluslararası standartların getirilmesi ve daha etkin bir risk yönetim sisteminin oluşturulması gündeme gelmiştir.

Bu gelişmeler doğrultusunda, uluslar arası finansal piyasalarda istikrarın sağlanması ve bankacılık denetim, gözetim ve düzenleme kalitesini iyileştirici çalışmalar da bulunmak üzere, Basel Bankacılık Denetim Komitesi G-10 Ülkelerinin Merkez Bankası Başkanları tarafından oluşturulmuştur. Risk yönetiminde yaşanan ihtiyaçlara göre Basel Bankacılık Denetim Komitesi 1988 yılında Basel I kriterlerini, 2004 yılında da Basel II kriterlerini yayımlamıştır.

Basel I ile uluslararası alanda faaliyet gösteren bankaların varlıkları ile tuttıkları sermaye arasında risk esasına dayalı bir ilişki kurulmaya çalışılmış ve bu riskler karşısında bankanın ne kadar sermaye yeterliliği bulundurması gerektiği dikkate alınmıştır. Mali piyasalarda yaşanan değişimler sonucunda Basel I yetersiz kalmaya başlayınca da Basel II yayımlanmıştır. Basel Komitesi’nin Basel II ile amacı; etkin bir risk yönetimi ve piyasa disiplinini sağlayarak sermaye yeterliliğinin etkinliğini arttırmaktır.

Bu doğrultuda çalışmanın amacı, son dönemde finans piyasasında yaşanan değişimlerden yola çıkarak Basel II hakkında genel bir fikir vermek ve bu standartlar sonucu Türk bankacılık sisteminde kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risklerin hesaplamalarının ne şekilde yapıldığını incelemek ve sermaye yeterliliği açısından Basel II’nin Türk Bankacılık sistemi üzerine etkilerini değerlendirmektir.

Çalışmanın ilk bölümde, Basel II'nin ortaya çıkış sürecindeki Basel Bankacılık Denetim Komitesi'nin kuruluşu ve tarihsel gelişimi, Basel I kriterleri ve Basel I'e yönelik eleştiriler açıklanmıştır. Daha sonra, Basel II Sermaye Yeterlilik Uzlaşısı ve Basel II'nin üç yapısal bloğundan yani kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risklerin ölçülmesinde kullanılan yaklaşımlardan söz edilmiştir. Bu bölümde ayrıca Basel II ile Basel I arasındaki farklar açıklanmıştır.

İkinci bölüm Türk Bankacılık sisteminin tarihsel açıdan gelişimini ele almaktadır. Türk bankacılık sisteminin 1988 öncesi ve sonrası genel görünümü değerlendirilerek Basel Uzlaşısı öncesi yürürlükte olan bankacılık kanunlarından ve uygulamalarından bahsedilmiştir. Türkiye'de 2000 ve 2001 krizleri sonrasında bankacılık sisteminin yeniden yapılandırılması ve son dönemde Türk bankacılık sisteminin görünümünü yansıtılmıştır.

Son bölüm ise Basel II'nin Türk bankacılık sistemi üzerine etkilerinden, Türk bankacılık sistemi'nde Basel II'ye uyum sürecinde yapılan çalışmalardan, Türk bankacılık sisteminin Basel II'ye geçiş sürecinden, Basel II'nin maliyetlerinden ve Basel II'den beklenen faydalardan oluşmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BASEL I ve BASEL II SERMAYE YETERLİLİĞİ UZLAŞILARI

1.1.BASEL II KRİTERLERİNİN ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ

1.1.1.BIS ve Basel Komitesi

Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS-Bank for International Settlements) 1930 yılında Versay Antlaşması sonucunda hazırlanan Young Plan çerçevesinde öngörülen 1. Dünya savaşı borçlarının tahsil ve ödemesi faaliyetlerinin düzenlenmesi amacıyla kurulmuştur. BIS, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 55 ülkenin merkez bankalarının üyesi olduğu merkezi İsviçre Basel şehrinde olan Dünya'nın en eski finans kuruluşudur. BIS'in temel amacı ekonomik gelişim ve küreselleşme sürecinde finansal istikrarın sağlanması, etkin ve dengeli bir finansal piyasa yapının oluşturulmasıdır(Vatan, 2008:15).

Uluslararası bankacılık sisteminde yaşanan gelişmeler ve finansal piyasaların birbiri içine girmesi sonucu BIS kilit rolü üstlenmiştir. BIS'in görevi; bankaların sermayelerinin aldıkları riskler karşılığında yeterlilik düzeyini ölçmek ve buna ilişkin standartlar geliştirmektir.

1970'li yılların ilk yarısında sabit kur sisteminin terk edilmesi ile ve 1974 yılında yaşanan petrol krizi sonucunda, uluslararası döviz ve bankacılık piyasalarında büyük dalgalanmalara neden olan sorunlara ortak bir çözüm bulmak amacıyla, 1974 yılı sonunda BIS nezdinde Dünya Bankası tarafından G-10(Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, İsveç, İsviçre, İspanya, İngiltere ve ABD) ülkelerinin merkez bankalarının katılımı ile Bankacılık Düzenleme ve Denetim Uygulaması Komitesi (Basel Komitesi) adında bir komite oluşturulmuştur (Yıldız, 2007:6-7).

Basel Komitesi, uluslararası alanda bankacılık sektörünün denetim kalitesinin artırılmasını ve bankacılık sektörünün denetiminden sorumlu kuruluşlar arasında işbirliğinin güçlendirilmesi amaçlamaktadır(Okat, 2008:19).

Basel Komite'si bu amaçlarını iki temel prensip üzerine oturtmuştur: Hiçbir yabancı bankacılık kuruluşu denetimden kaçmamalıdır ve denetim uygun ölçülerde olmalıdır. Bu doğrultuda Basel Komitesi, uluslararası bankalar ve yerel bankalarla çalışarak, onların da düşünce ve önerileri doğrultusunda, bankacılık sektörü için standartların belirlenmesi, uygulanması ve test edilmesini hedeflemektedir (Yıldız, 2010:5).

Basel komitesinin uluslararası finans sektörünün istikrarı üzerine ilk çalışması sermaye yeterliliği konusunda getirdiği düzenlemelerdir. Basel Sermaye Uzlaşısı(Basel Capital Accord) olarak adlandırılan bir sermaye ölçüm sistemi 1988 yılında komite tarafından oluşturulmuştur (Yılmaz, 2006:29).

1.1.2.Basel I Uzlaşısı

Basel I Sermaye Yeterlilik Uzlaşısı, uluslararası faaliyet gösteren bankaların riskli faaliyetleri ile ellerinde tuttıkları sermaye arasında bir ilişki kurmaya çalışmıştır. Basel I düzenlemesinin amacı, bankaların kredi riski taşıyan faaliyetleri ile bünyelerindeki sermaye ile denge kurmasıdır (Kıraç, 2008:22).

İngiltere Merkez Bankası Başkanı Peter Cook önderliğindeki Basel Committee on Banking Supervision Basel I ile uluslararası alanda faaliyet gösteren bankaların riskli faaliyetleri ile bu riske karşılık olarak ayırdıkları sermaye tutarı arasında bir ilişki kurmuş ve Cook Oranı olarak da bilinen sermaye yeterliliği tanımını yapmıştır(Çelik, 2007:29).

$$\text{Sermaye Yeterliliği} = \frac{\text{Özkaynak}}{\text{Risk Ağırlıklı Varlıklar ve Gayri Nakdi Krediler}} = \%8$$

Sermaye Yeterliliği rasyosunda tanımlanan özkaynak; banka ana sermayesi(ödenmiş sermaye+dağıtılmamış karlar), katkı sermayesi(karşılıklar+rezervler+fonlar) ve üçüncü kuşak sermayesinin(sadece piyasa riski için kullanılabilen sermaye benzeri krediler) toplamından, sermayeden indirilen değerlerin (aktifleştirilmiş giderler+mali iştirakler) düşürülmesi ile hesaplanmaktadır(Teker, 2006:17).

Basel I uzlaşması kapsamında hem bilançonun aktiflerinde yer alan hem de bilanço dışı nazım hesaplarda izlenen hesapların %0, %20, %50, %100risk ağırlıklı

varlıklar ve gayri nakdi krediler risk ağırlıklarından birisi ile ağırlıklandırılması öngörülmüştür. Sermaye yeterliliği hesaplanırken öncelikle bilançodaki hesap bakiyeleri ilgili oldukları risk ağırlıkları ile çarpılmakta daha sonra bulunan bakiyenin asgari %8'inden aşağı olmamak üzere öz kaynak bulunup bulunmadığı ölçülmektedir(Yıldız, 2010:14).

Çizelge 1.1.: Basel 1-Risk Ağırlıkları

Risk Ağırlıkları (%)	Aktif Türü
0	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kasadaki nakit ve altın ➤ Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) Ülkelerin hükümet ve merkez bankalarından alacaklar ➤ Nakit altın veya OECD hükümet veya merkez bankalarının kefaleti veya bunlarca ihraç edilen menkul kıymetler teminata alınmak suretiyle kullanılan krediler
20	<ul style="list-style-type: none"> ➤ OECD ülkelerinde kurulu bankalarından alacaklar ➤ OECD ülkelerinde kurulu bankaların kefaletiyle veya bunlarca ihraç edilen menkul kıymetler teminata alınmak suretiyle kullanılan krediler
50	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Gayrimenkul ipoteği karşılığı kullanılan konut kredileri
100	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Diğer nakdi kredi ve alacaklar, gayrimenkul ve iştirak yatırımları

Kaynak:Bilge,G.,Bankalar Açısından Risk Yönetiminin Önemi ve Basel II Sürecinin Risk Yönetimi Üzerindeki Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, 2011,s.41

Çizelge 1.1'de belirtilen düzenleme, Basel II'ye kadar geçerliliğini sürdürmüştür. Bu süreç içerisinde Basel I düzenlemesi doğan ihtiyaçlara göre geliştirilmiştir. Bunlardan en önemlisi 1994 yılında Meksika ve Türkiye gibi ülkelerde ortaya çıkan finansal krizlerin niteliği ve etkileri, faiz oranı ve döviz kuru gibi piyasa riski taşıyan unsurların sermaye yeterliliği hesaplamasına katılmasıdır.

Bu çerçevede 1996 yılında piyasa riski sermaye yeterliliği hesaplamasına dahil edilmiştir ancak gelişen bankacılık faaliyetleri ve Basel I kriterlerinin risk hassasiyetinin

sınırlı olması, yeni bir düzenleme yapılmasını zorunlu hale getirmiştir (Özerkek, 2006:33).

Basel I standardı, yalnızca uluslararası faaliyet gösteren bankalar için geliştirilmiş iken tüm ülkeler ve bankalar tarafından kabul edilmiş ve çok geniş bir uygulama alanı bulmuş olmasına rağmen kabul edildiği tarihten itibaren sınırlılıklarından ve eksikliklerinden dolayı eleştirilmeye başlanmıştır(Kıraç, 2008:22).

1.1.3.Basel I Uzlaşısı'nın Eksiklikleri

Uluslararası faaliyet gösteren bankalar için gerekli olan sermaye standartlarını belirlemeye yönelik olarak Basel Komitesi tarafından hazırlanan ve uygulanmaya başlandığı tarihten itibaren hemen hemen tüm dünya ülkeleri için genel bir sermaye standardı haline gelen bu uzlaşma bazı sorunları içinde barındırmaktadır. Sadece kredi risklerini dikkate alan Basel I'in yayımlanmasının ardından, 1980'li yıllarda Amerika Birleşik Devletlerinde yaşanan yüksek enflasyon ve devamında çok sayıda bankanın batması, Basel I Uzlaşısı'nın esas alınan kredi riskinin tutulması gereken sermaye ile ilişkilendirilmesi açısından yetersiz kaldığını ortaya koymuştur(Vatan, 2008:16).

Basel I Uzlaşısı, ülke ve merkez bankalarının yükümlülüklerinin değerlendirilmesinde OECD üyesi olup olmamasına bakmakta ve üye ülkeler için risk ağırlığını sıfır almaktadır. Örneğin ABD, OECD üyesi olduğu için hazine kağıtlarının risk ağırlıkları sıfırdır. Bu değerlendirmede, OECD üyesi olan ülkeler doğrudan daha az risklidir. Bu durum, OECD ülkesi olan ancak kredi riski aslında daha yüksek bulunan ülkeler açısından avantaj, buna karşılık, OECD üyesi olmayan ancak kredi değerliliği yüksek bulunan ülkeler için bir dezavantaj oluşturmaktaydı(Yılmaz, 2006:32).

Basel I'in eksik yönlerinden biri de risk ölçüm sürecinde denetim aşamasının olmamasıdır. Risk yönetiminde yaşanılacak olumsuzlukların önceden belirlenip önlenmesini ve risk yönetim çalışmalarının her aşamada kontrol edilmesini sağlayan denetim aşamasının önemi bu dönemde anlaşılmıştır(Şen, 2008:18).

1.2.BASEL II UZLAŞISI

1988 sonrası dönemde dünya finans sisteminin karşılaştığı krizler ve Basel I'in yetersizliklerinden dolayı, Basel Komitesi 2001 yılında Basel II taslağını hazırlamış ve 2004 yılında Basel II taslağını yayımlamıştır.

Bu çerçevede Haziran 1999'da ilk taslak metni yayımlanan Basel II Yeni Sermaye Uzlaşısı, daha hassas risk ölçümüne ulaşma amacı taşımaktadır. Bankaların kredi riski taşıyan aktiflerini, yeni bir karşı taraf sınıflandırmasına tabi tutan düzenleme ile, karşı tarafların kredi değerliliği ön plana çıkarılmış, ulusal denetim otoritelerinin denetimlerinin önemi vurgulanmış ve kamuyu aydınlatma gereklilikleri belirlenerek şeffaflık sağlama yolunda adımlar atılmıştır (BDDK, 2004:15).

Basel II ile risklerin daha duyarlı ölçülmesi, her bankanın risk profilinin ayrı ayrı belirlenmesi, banka üst yönetimine düşen sorumlulukların artırılması ve finansal tabloların bankanın gerçek durumunu en iyi biçimde yansıtması için finans sektöründe çalışanlar arasında asimetrik bilginin minimize edilmesi ve bu sayede daha rekabetçi, sağlam ve istikrarlı bir finans sektörüne erişilmesi hedeflenmektedir (Kaptan, 2008:16).

Basel II Yeni Sermaye Uzlaşısı'nın taslaklar halinde farklı zamanlarda kamuoyunun bilgisine sunulması sağlanmış ve en son Haziran 2004'de en son şekli verilerek Basel II Sermaye Uzlaşısı adı altında kesinleşmiş metin olarak yayınlanmıştır (Özerkek, 2006:34).

1.2.1.Basel II'nin Temelleri

Basel II'nin Basel I'den en büyük farkı, birbirini destekleyen üç yapısal bloğun kullanılması yoluyla daha gerçekçi risk ölçüm modellerinin teşvik etmesidir. Bankaların temel sorumluluğu, önemli riskleri gerçeğe yakın bir şekilde ölçmek ve bunları telafi edecek sermaye düzeyini korumaktır. Basel II Uzlaşısı asgari sermaye yükümlülüklerinin, bankalarda yeterli sermaye ve risk yönetimine sahip olunması açısından tek başına yeterli olamayacağını öngörmektedir. Bundan dolayı da İkinci Yapısal Blok ve Üçüncü Yapısal Blok ile finansal denetim ve piyasa disiplini asgari sermaye yükümlülüklerinin tamamlayıcısı olarak ele almaktadır (Yıldız, 2010:20).

Çizelge1.2.:Basel II-Yapısal Bloklar

Yapısal Blok	Açıklama
I.Asgari Sermaye Yükümlülüğü	Bankanın İçsel Denetimi Riskin banka tarafından ölçümü, kontrolü ve izlenmesi
II.Kamu Denetimi	Kamu Otoritesinin Denetimi Bankanın risk yönetimi ve iç denetim sistemlerinin yetkinliğinin bankacılık denetim ve düzenleme otoritesi tarafından denetimi
III.Piyasa Disiplini	Piyasa Denetimi Bankanın piyasa güçleri tarafından denetimi

Kaynak:Sarı,S.,Basel 2 Uzlaşısı ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri, Yüksek Lisans Tezi,Ankara, 2008,s.43

Yeni sermayenin önemli bir özelliği uygulama kapsamında bankaların birbirlerine iştirakleriyle oluşan *banka gruplarını* ayrıca ele almasıdır. Bunun amacı, bu tür ortaklıklarla kurulan ilişkiler yoluyla bankaların yapay sermaye genişlemesine gitmelerini engellemektir.Bu çerçeve içinde iki yol önerilmektedir. Bunlardan ilki banka gruplarını konsolide ederek ele almak, ikincisi ise, bir bankanın tüm bağlı kurumlardaki yatırımları ile önemli azınlık paylarının, defter değeriyle bankanın sermayesinden düşülerek ulaşılan yalıtılmış bankayı esas almaktır. Bu yöntemlerden herhangi birisini seçmek için üç yıllık bir geçiş süreci önerilmektedir (Yılmaz, 2006:40).

1.2.1.1.Birinci Yapısal Blok(Asgari Sermaye Yükümlülüğü)

Birinci Yapısal Blok, bankanın risklere karşı elinde bulundurması gereken asgari sermaye tutarına ilişkindir. Yeni düzenlemede Basel I'deki gibi mevcut sermaye tanımı ve asgari sermaye yeterlilik oranının % 8 olması koşulu vardır. Ancak sermaye yeterliliği rasyonun paydasında önemli değişiklikler yapılmıştır. Kredi riski daha detaylı tanımlanmış, piyasa riskinde ise değişiklik olmamış ve ilk defa Basel I'se yer almayan operasyonel risk ilave edilmiştir (Kaptan, 2008:17).

$$\text{Sermaye Yeterliliği} = \frac{\text{Özkaynak}}{\text{Kredi} + \text{Piyasa} + \text{Operasyonel Risk(ilave)}} = \text{en az \%8}$$

Kaynak: Yıldız,E.,Basel 2'nin Türk Bankacılık Sektörüne Olası Etkileri,Yüksek Lisans Tezi,İstanbul, 2007,s.19

Birinci Yapısal Bloкта, bankaların asgari sermaye yeterlilik hesaplama kuralları oluşturulmaktadır. Bankaların gerekli sermaye miktarlarının belirlenebilmesi için önce kredi, piyasa ve operasyonel risklerinin miktarı farklı ölçüm yöntemleri ile ölçülmekte ve bu doğrultuda gerekli asgari sermaye miktarı belirlenmektedir.

Risklerin ölçülmesinde piyasa riskine ilişkin bir yenilik getirilmemiş ancak kredi riskine ilişkin olarak standart yaklaşım ve içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşım olmak üzere yeni iki yöntem geliştirilmiştir. İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşım da kendi içinde içsel derecelendirmeye dayalı temel yaklaşım ve içsel derecelendirmeye dayalı gelişmiş yaklaşım adı altında iki yöntemi içermektedir. Operasyonel riskler ise sermaye yeterliliği hesaplamasına ilk kez dahil edilmiş ve basit ve gelişmiş ölçüm yöntemleri olarak iki hesaplama yöntemine sahiptir. Basit ölçüm yöntemleri de kendi içinde temel gösterge yaklaşımı, standart yaklaşım ve alternatif standart yaklaşımı olarak 3 gruba ayrılmaktadır. Bankalar sermaye yeterliliği hesaplamasında öngörülen yöntemlerden her risk için birini seçecektir (Özerkek, 2006:36-37).

Çizelge 1.3.:Basel 2-Risk Ölçüm Yöntemleri

Gelişmişlik düzeyi	Piyasa Riski (1996 değişikliği)	Kredi Riski	Operasyonel Risk
Basit		Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım	Temel Gösterge Yaklaşımı
Orta	Standart Yaklaşım	Standart Yaklaşım	<ul style="list-style-type: none"> • Alternatif Standart Yaklaşım • Standart Yaklaşım
Gelişmiş	Riske Maruz Değer Yaklaşımı (VAR)	<ul style="list-style-type: none"> • Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı • Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yaklaşımı 	İleri Ölçüm Yaklaşımları

Kaynak:Yıldız,N.,Basel 2 Kriterlerinin Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Etkileri: T.C: Ziraat Bankası A.Ş. Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Tokat, 2010, s.22

Kredi riski ve operasyonel risk konularında yukarıdaki tabloda yer alan yöntemlerden birçoğu ile deneme çalışmaları yapılmıştır. Piyasa riskine ilişkin sermaye yükümlülüğü hesaplamasında ise Standart Metot yasal raporlamada kullanılmaktadır. Piyasa riskinin ölçümü, yurtdışı şubeler hariç, içsel model ile de gerçekleştirilmektedir. Düzenlemede sunulan temel yaklaşımlar, uygulanması diğerlerine göre daha kolay yöntemlerdir. Temel seviyede olan yaklaşımlardan orta ve ileri seviyede olan yaklaşımlara geçebilmek için Basel II’de birtakım asgari gerekliliklere yer verilmiştir. Bu asgari gerekliliklerle, bankaların risk yönetim sistemlerini geliştirmeleri sağlanırken, sistemlerdeki bu gelişmeye karşılık bankalar da sermaye avantajı sağlamaktadır (Arslan, 2011:54).

1.2.1.1.1.Piyasa Riski

Piyasa riski, herhangi bir finansal kuruluşun finansal piyasalardaki dalgalanmalar nedeniyle faiz oranları, döviz kurları ve hisse senedi fiyatlarında meydana gelen değişimler sonucunda, bir bankanın sermaye kaybetme riski olarak tanımlanmaktadır (Candan ve diğ., 2006:45).Piyasa riskini ölçümlemeye yönelik yaklaşımlar standart ve Riske maruz değer yaklaşımlarıdır(Çelik, 2007:44-45).

1.2.1.1.1.1.Standart Yöntem

Standart metoda göre her bir risk kategorisi (kur riski, likidite riski, faiz oranı riski, hisse senedi riski) için gerekli sermaye gereksinimi ayrı ayrı hesaplanmaktadır. Daha sonra her bir risk kategorisi için ayrı ayrı hesaplanan bu tutarlar toplanarak toplam sermaye gereksinimi elde edilmektedir. Standart modelde, hesaplanan sermaye gereksinim tutarı olması gerekenden yüksek çıkmaktadır. Çünkü portföy halinde tutulan varlıklar ve yatırım enstrümanları arasındaki korelasyonu dikkate almamaktadır. (Babuşçu, 2005:27).

Çizelge1.4.:Piyasa Riski Standart Yöntem Risk Çeşitleri

Standart Yöntem	
Genel Piyasa Riski	Spesifik Risk
Faiz Riski	Faiz Oranı Riski Konu Menkul Kıymet
Kur Riski	Pozisyon Riski
Hisse Senedi Pozisyon Riski	Hisse Senedi Pozisyon Riski

Kaynak:Avcıbaşı,F.T.,Basel 2'nin Türk Bankacılık Sistemi Üzerine etkileri, Yüksek Lisans Tezi,Kahramanmaraş, 2008,s.31

Piyasa riskine ilişkin Standart Yaklaşım'da,faiz oranı riski, hisse senedi pozisyon riski ve kur riskinin her bir için genel piyasa riski ve opsiyon riski hesaplanmakta buna karşılık faiz oranı riski ve hisse senedi pozisyon riski için ayrıca spesifik risk hesaplaması yapılmaktadır. Bu kapsamda genel piyasa riski, faiz oranlarında, hisse senedi fiyatlarında veya kurlarda meydana gelebilecek olası fiyat dalgalanmalarının etkilerini dikkate alırken spesifik risk ise bankanın portföyünde bulundurduğu menkul kıymetleri ihraç eden tarafların kredi kalitelerinin bozulmasından kaynaklanan olası fiyat hareketlerinin etkilerini dikkate almaktadır. Öte yandan opsiyon riski opsiyon sözleşmelerinden veya opsiyon hakkı içeren diğer işlemlerden kaynaklanan doğrusal olmayan risklerin etkilerini dikkate almaktadır. Sonuçta ortaya çıkan ağırlıklandırılmış pozisyonlar bankanın faiz riskinin değerlendirilmesine esas teşkil edecek tabanı oluşturmaktadır (BDDK, 2004:16).

Hisse senedi pozisyon riski, bankaların portföylerinde tuttıkları hisse senedi pozisyonlarındaki finansal dalgalanmalardan kaynaklanan riskler nedeniyle, bankaların zarar etme ihtimalini ifade eder. Hisse senedi riskinin hesaplanması, ilgili kıymetlerin günlük piyasa değerlerinin belirlenen oranlarla ağırlıklandırılması esasına dayanır. Genel piyasa riski için ayrılması gereken sermaye yükümlülüğü ise toplam pozisyonun %8'idir (Babuşçu, 2005:81). Hisse senetlerinin pozisyonlarının taşıdığı spesifik risk için ayrılması gerek sermaye yükümlülüğü, hisse senetlerine ilişkin kısa ve uzun pozisyonların mutlak değerleri toplamının %8'idir (Yıldız, 2010:23).

Kur Riski, ülke parasının diğer paralar karşısında değer yitirmesi sonucunda uğranılacak zarar olarak tanımlanabilir(Kaval, 2007:28).Kur riskinin hesaplanması, döviz cinsleri itibariyle belirlenen kısa ve uzun pozisyonların netleştirilmesi, net uzun veya kısa pozisyon toplamlarından mutlak değerce büyük olanına altın pozisyonunun eklenmesi ve öngörülen oranla ağırlıklandırılması esasına dayanır (Kaya, 2007:68).

Faiz Oranı Değişim Riski ise bankalar için en tipik risklerden biridir ve faiz oranlarında meydana gelen değişimlerden dolayı bankanın pazarladığı ürünlerin fiyatlarında beklenen veya tahmin edilen karda meydana gelen azalmalardır(Kaval, 2000:28-87).

Kur değişimleri ve faiz oranları riskine yönelik olarak hesaplanacak asgari sermaye yükümlülüğü, bankaların sahip oldukları tüm varlıklar ve tüm emtialar üzerinden yapılacaktır. Komite tarafından, sermaye yükümlülüklerini dengelemek için bankaların ellerinde bulundurmaları zorunda oldukları yabancı para rezervleri *yapısal döviz rezervi* olarak adlandırılacak ve yapısal amaçlı bulundurulmuş dövizler risk hesaplamasından muaf tutulacaklardır(Aydın, 2007:29).

1.2.1.1.1.2.Riske Maruz Değer Yaklaşımı(RMD)

Riske maruz değer yaklaşımı, belirlenen bir güven aralığında tanımlanan zaman dilimi için beklenen en yüksek kaybın ölçülmesi olarak tanımlanabilir. Örneğin, bir bankanın 1 milyon \$'lık portföyünün 1 günlük RMD tutarını 10.000 \$ olarak belirlemesi, bir günde karşılaşılabilecek zarar miktarının 10.000 \$'ın üzerinde olabileceğini ifade etmektedir (Özün,Candan, 2006:62).

Riske maruz değer yaklaşımında hesaplamaların yapılabilmesi için birtakım değişkenlerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Babuşçu, 2005 :82).

- Elde tutma süresi
- Örnekleme periyodu
- Güven aralığının belirlenmesi
- Baz alınan para birimi
- Volatilitenin zaman ayarlaması
- Sermaye zorunluluğunun hesaplanması
- Risk faktörleri arasındaki kolerasyonun belirlenmesi

Basel komite kararınca güven aralığı %99'dur. elde tutma süresi ise Komite tarafından 10 gün ya da daha uzun olarak belirlenmektedir. Muhtelif sayıda hisse senedinden oluşan 1 milyon \$'lık bir portföy için RMD değeri en basit haliyle aşağıdaki gibi hesaplanacaktır. Portföy volatilitesi %4 varsayıldığında, %99 güven aralığında, 10iş günü üzerinden 250 günlük veri kullanılarak hesaplama yapılırsa:

$$\text{RMD} = \text{portföy değeri} \times \text{portföy volatilitesi} \times \text{elde tutma süresi} \times \text{güven aralığı}$$

$$\text{RMD} = 1 \text{ milyon } \$ \times \%4 \times j(10/250) \times 2.33 \text{ RMD} = 18\ 640 \$ \text{ olacaktır.}$$

Portföy volatilitesi portföy risk faktörlerinin değişkenliğini ölçmektedir.2.33, %99'luk güven aralığında, standart normal dağılım tablosunda yer alan normal dağılım değerini göstermektedir. Sonuç yorumlanacak olursa: işlem yapılacak ilk on gün içinde % 99 ihtimalle portföyün uğrayabileceği en yüksek kayıp 18.640 \$'dır(Çelik, 2007:46-47).

Riske maruz değer yaklaşımının hesaplanmasında üç farklı yöntem kullanılmaktadır:

- **Parametrik Yöntem:** Bu yöntemde alım-satım portföyünün değerini etkileyen parametreler belirlenmektedir. Belirli bir olasılık dahilinde bu parametrelerde meydana gelebilecek dalgalanmalardan yola çıkılarak portföydeki değer kaybı hesaplanmaktadır. Bu yöntemde oluşturulan kıymetlere ait getirilerin normal dağılım sergilediği varsayılmaktadır. Bu varsayımdan hareketle de toplam portföy getirilerine ait dağılımında normal olarak nitelendirilebileceği kabul edilir (Kaya, 2007:69).
- **Tarihsel Simülasyon Yöntemi:** Portföyü oluşturan kıymetlerin fiyatlanmasında kullanılan risk faktörlerinin tarihsel değişimlerinden hareketle portföyün gelecekteki kayıp ve kazanç dağılımı belirlenir. Bu yöntemde minimum bir yıl olmak üzere seçilen bir zaman dilimi süresince gerçekleşmiş günlük fiyat hareketleri alınarak portföy fiyatlaması yapılır. Buna bağlı olarak bir değer dağılımı oluşturulur. Bu değer dağılımında %1'e denk gelen gözlem RMD olarak belirlenmektedir (Babuşçu, 2005:17).
- **Monte - Carlo Simülasyonu Yöntemi:** Bu yöntemde ise rastgele seçilen rakamlar risk faktörlerinin tarihsel verileri kullanmasıyla birbirleriyle korelasyonlu yeni piyasa fiyatları belirlenmektedir. Bu yeni piyasa fiyatları ile taşınan pozisyonların farklı değerleri hesaplanarak portföyün değer dağılımı elde edilir. Standart uygulamalarda simülasyon sayısı 500- 10.000 arasında değişir (Kaptan, 2008:41).

1.2.1.1.2. Kredi Riski

Kredi, bankalarda hem gelirlerin hem de risklerin ana kaynağıdır. Kredi vermek bankacılığın en temel tarihsel işlevi ve aynı zamanda bir bankanın en riskli faaliyetidir. Kredi riski, bankaya karşı olan yükümlülüklerin zamanında yerine getirilmemesi nedeniyle doğabilecek zararlar olarak tanımlanabilir (Yıldız, 2007:20).

Kredi risk tanımı en genel anlamıyla, kredi kullanan müşterinin, sözleşme harici davranması ve borcunu ödeyemeyecek bir durumda olması halinde meydana gelen kaybın tarifidir. Söz konusu durumda genellikle müşteri borcu ödeyemediğinden

sözleşme içinde yer alan taahhütler yerine getirilerek, kredi veren banka tarafından sağlanan fon geri temin edilir (Aydın, 2007:22).

Basel II Uzlaşısı kredi risklerine ilişkin sermaye gereksinimlerini hesaplamak için, Standart Yaklaşım ve İçsel Derecelendirme Yaklaşım olarak iki yaklaşımı önermektedir. Standart Yaklaşım ise kendi içerisinde Standart ve Basitleştirilmiş Standart olarak ikiye ayrılmaktadır.

1.2.1.1.2.1. Standart Yaklaşım ve Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım

Standart yaklaşım Basel Idüzenlemesindeki uygulama ile içerik olarak aynı ancak risk hassasiyeti daha yüksektir. Bireysel risk ağırlıkları, hali hazırda borçlunun dahil olduğu kategoriye (ülkeler, bankalar ya da kurumlar) dayanmakta iken, yeni düzenleme ile uluslararası Standart&Poors, Moody's ve Fitch gibi derecelendirme şirketlerinin verdiği kredi derecelerine göre belirlenecektir. Bankalara verilecek kredilerin risk ağırlıklarının saptanması için iki seçenek vardır. Bunlardan ilki derecelendirme şirketlerinin verdiği kredi derecesine göre risk ağırlığının saptanması, diğeri ise ülkedeki tüm bankaların o ülke risk ağırlığının bir alt derecesinde risk ağırlığına tabi olmalarıdır (Beşinci, 2005 :25).

Basitleştirilmiş Standart Yaklaşımında ise risk ağırlıklarının belirlenmesinde ihracat kredikuruluşları tarafından verilen notlar kullanılmaktadır. Basel II çerçevesinde piyasa riskinin hesaplanmasında kamu menkul kıymeti ihraç eden ülkeye ihracat kredi kuruluşları (ECA) veya bağımsız derecelendirme kuruluşları (ECAI) tarafından verilen derecelendirme notuna göre farklı risk ağırlıkları kullanılmaktadır (Yayla, Kaya, 2005:5).

Çizelge1.5.:Standart Yaklaşımında Kullanılan Risk Ağırlıkları

Standart risk ağırlıkları	Ülke	Bankalar I	Bankalar II	Şirket
AAA'dan AA-'ye	%0	%20	%20	%20
A+'dan A-'ye	%20	%50	%50 (uzun vade) %20 (kısa vade)	%50
BBB+'dan BBB-'ye	%50	%100	%50 (uzun vade) %20 (kısa vade)	BB-'ye kadar %100
BB+'dan B-'ye	%100	%100	%100 (uzun vade) %50 (kısa vade)	BB-'nin altı için %150
B-'den aşağı	%150	%150	%150	%150
Derecelendirilmemiş	%10	%100	%50 %20 (kısa vade)	%100
Gayrimenkul teminatlı krediler	Konut ipoteği karşılığında verilen krediler %50, ticari gayrimenkul ipoteği karşılığında verilen krediler %100 risk ağırlığına tabi olacaktır.			

Kaynak:TBB Araştırma Grubu, Basel Komitesi Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi, 2002, s.4

Basel II'de standart yaklaşımda hazine, banka ve şirketlerin BB+ ile B- arasındaki derecelendirme notlarına%100, B-'nin altındaki notlara ise %150 risk ağırlığı uygulanmaktadır. Oysa söz konusu varlıklar için derecelendirilmemiş alacaklara %100 risk ağırlığı verilmektedir (Yayla, Kaya, 2005:7).

Standart yaklaşımda risk ağırlıkları farklı kategorilere göre belirlenmiştir (TBB, 2002:5):

- Ülkelerin risk ağırlıkları bulunmaktadır
- Bankaların risk ağırlıkları, bankalar için iki ayrı seçenek bulunmaktadır.
- Bankalar I: Bir ülkedeki tüm bankalar ülke risk ağırlığından bir kategori daha aşağıda değerlendirilecektir.
- Bankalar II: Risk ağırlıkları bankanın derecelendirme kuruluşlarından aldığı derecelendirme notuna göre belirlenecektir.

- Şirket risk ağırlıkları bulunmaktadır.
- Gayrimenkul teminatlı kredilerin risk ağırlıkları bulunmaktadır.

Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım özü itibarıyla Standart Yaklaşımından çok farklı olmamakla birlikte derecelendirme notlarında ihracat kredi kuruluşlarının dikkate alınması ve diğer bazı konularda ilk yaklaşımdan ayrılmaktadır .Başlıca farklılık noktaları; bankalardan alacaklar için sadece bir numaralı opsiyona izin verilmesi, şirketlere verilen borçların tamamının %100 risk ağırlığına tabi tutulması ve kredi türlerinin risk azaltma teknikleri kapsamında değerlendirilmemesidir (Karakurt, 2007:10).

1.2.1.1.2.2.İçsel Derecelendirme Yaklaşımları

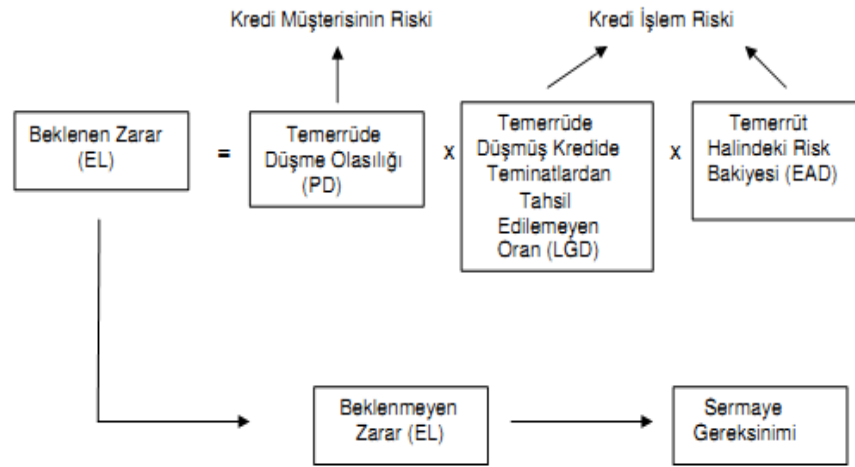
İçsel Derecelendirme Yaklaşımlarında Standart Yaklaşımından farklı olarak, bankaların müşterilerine verdikleri derecelendirme notları ile sermaye yükümlülükleri hesaplanır ve bu yolla bankalar kendi içsel derecelendirme sistemlerini oluştururlar. İçsel derecelendirme yaklaşımları, bankalara kendi modellerini oluşturma şansı verdiği için daha karmaşık bir modeldir. Ayrıca daha duyarlı bir risk ölçüm şansı sunar. Bu modelde daha fazla veri seti gerektiğinden uygulaması Standart Yönteme göre daha zordur (Şen, 2008:25-26).

İçsel derecelendirme yaklaşımları *Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı* ve *İleri Düzey İçsel Derecelendirme Yaklaşımı* şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Bu yaklaşımların mekanizmasına göre kredi riskinin belirlenebilmesi için öncelikle alacakların sınıflandırılması gerekmektedir.

İçsel derecelendirme yaklaşımında kullanılan göstergeler şunlardır(Şen, 2008:26).;

- Temerrüt Olasılığı (Probability of Default -PD)
- Temerrüt Halinde Kayıp (Loss Given Default -LGD)
- Temerrüt Halindeki Risk Tutarı (Exposure at Default –EAD)
- Vade (Maturity -M)

Şekil 1.1.:İçsel Derecelendirme Yaklaşımı

Kaynak: ARAS, G., Basel II Uygulamasının Kobilere Etkileri ve Geçiş Süreci, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005, s.13

Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı'nda, banka portföyünde bulundurduğu kredi müşterileri için temerrüde düşme olasılığını kendisi tahmin etmektedir. Diğer risk bileşenleri ulusal gözetim otoritesi tarafından veri olarak sunulmaktadır. İleri Düzey İçsel Derecelendirme Yaklaşımı'nda ise, banka temerrüde düşme olasılığının yanı sıra, temerrüt halinde kayıp, temerrüt anındaki risk tutarı ve asgari standartları karşılamak koşuluyla, vadeyi kendisine ait içsel verilere dayanarak tahmin etmektedir. Böylece parametrelerin Basel II uzlaşısı tarafından verilen "risk ağırlığı fonksiyonlarına" uygulanmasıyla sermaye yeterliliği belirlenmektedir (Kıraç, 2008:44).

İçsel derecelendirme yaklaşımlarında banka tarafından tahmin edilen parametrelerin sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında kullanılması mevcut düzenlemelerden ciddi şekilde uzaklaşılması anlamına gelmektedir. Bu yüzden denetim otoritesi açısından kapsamlı bir inceleme yapılması gerekmektedir. Çünkü parametrelerin doğru tahmin edilip edilmemesi sermaye yeterliliğinin doğruluğunu etkilemektedir. Parametrelerin bir bankada gerçeği yansıtması, fakat diğer bir bankada olduğundan daha düşük tahmin edilmesi halinde bankalar arasında sermaye yeterliliğinin belirlenmesinde farklılıklar oluşabilecek bu nedenle sektörde rekabet bozucu etkiler gündeme gelebilecektir.

Bu nedenle, içsel derecelendirme yöntemlerinde, düzenleyici otoritenin bankaların tahminettiği parametreleri çok iyi tahmin etmesi gerekmektedir (Karakurt, 2007: 13).

1.2.1.1.3. Operasyonel Risk

Basel Komitesi'nin 1988 tarihli Basel I Uzlaşısı'nda şekilde sadece kredi riski, sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında dikkate alınmaktaydı. Yeni düzenlemede Komite, operasyonel riski de ayrı bir disiplin olarak ele aldı.

Operasyonel risk bir bankanın işlemeyen ya da aksayan iç süreçler, sistemler ya da dış etkenler sonucu ortaya çıkan zarar riski olarak tanımlanmakta ve bankalardan bu riskleri içinde sermaye bulundurmaları istenmektedir(BCBS, 2001:2).

Bazı bankalar işlem süreçleriyle ilgili risklere odaklanarak, operasyonel risk için dar bir tanım kullanmakta iken diğerleri ise piyasa ve kredi risklerinin dışında kalan tüm riskleri operasyonel risk tanımına dahil etmişlerdir. Bu geniş tanım, insan hataları, teknoloji arızaları, yetersiz kontroller, ve dış etkenlerin yanında rakiplere ve değişen ekonomik koşullara tepki vermedeki başarısızlık gibi stratejik ve işletme risklerini de kapsamaktadır(Karakurt, 2007:15).

BDDK'nın 19 Ağustos 2002 tarihli Bankaların *İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmeliğin Uygulanmasına İlişkin 1 Sayılı Tebliğ* Taslağında operasyonel riskin ortaya çıkabileceği durumlar sıralanmıştır (BDDK, 2002):

- Bilgi işlem sistemleri ve elektronik bankacılık platformuna izinsiz girişler
- Personelin suç sayılan eylemleri yapması
- Sahte elektronik para yaratılması
- Banka dışından hizmet sağlanması sürecinde ortaya çıkan aksaklıklar
- Kullanılan sistemlerin eski ve yıpranmış durumda bulunması
- Yönetim ve personelin bankada yeniliklere uyum sağlayamaması
- Müşteri güvenlik uygulamalarında mevcut olan yetersizlikler

- Banka tarafından gerçekleştirilen işlemlere müşteri tarafından itiraz edilmesi

Sermaye yeterliliği hesaplamalarına Basel II ile dahil olan operasyonel riskin hesaplanmasında 3 yaklaşım kullanılmaktadır.

- Temel Gösterge Yaklaşımı
- Standart Yaklaşım
- İçsel (Dahili) Ölçüm Yaklaşımı

1.2.1.1.3.1.Temel Gösterge Yaklaşımı

Bankanın tüm faaliyeti için tek bir gösterge kullanılmaktadır. Temel gösterge yaklaşımına göre operasyonel risk için ayrılması gereken sermaye miktarı bankanın son üç yılın ortalama brüt gelirinin %15'idir. Diğer bir deyişle bankaların operasyonel riskleri için önceki 3 yılın brüt gelirlerinin %15'i olarak her yıl için hesaplanan ve son 3 yılın ortalaması alınarak ulaşılan tutarda sermaye bulundurmaları öngörülmektedir(Mazıbaş, 2005:6).Temel gösterge yaklaşımı bankalar arasında yaygın olarak kullanılan ve uygulaması oldukça kolay bir yaklaşımdır. Ancak bu yaklaşım daha çok küçük ve ulusal bankaların kullanımına uygundur. Bundan dolayı da Basel Komitesi, uluslararası alanda faaliyet gösteren ve operasyonel riske maruz kalan büyük bankalar için daha karmaşık yaklaşımlar kullanmalarını önermektedir(Yılmaz, 2006:47).

1.2.1.1.3.2.Standartlaştırılmış Yaklaşım

Temel Gösterge Yaklaşımının daha karmaşık bir şekli olan Standartlaştırılmış Yaklaşım, farklı iş kolları için farklı göstergeler tanımlamaktadır. Standartlaştırılmış yöntemde; üç yıllık ortalama brüt gelir %12, %15 ve %18 oranındaki katsayılarla çarpılarak toplam sermaye yükümlülüğü bulunmaktadır.Toplam sermaye gereksinimi,bu yöntemde göre, her yıl için her bir faaliyet kolu üzerinden elde edilen, ayrılması gereken asgari sermaye miktarı toplamının son üç yıllık ortalaması olarak hesaplanmaktadır(Yıldız, 2007:30). Herhangi bir yıl için negatif brüt gelir nedeniyle ortaya çıkabilecek negatif sermaye tutarları diğer iş kollarındaki pozitif sermaye tutarları ile herhangi bir kısıt olmaksızın netleştirilmektedir(Mazıbaş, 2005:8).

1.2.1.1.3.3.İçsel (Dahili) Ölçüm Yaklaşımı

İçsel Ölçüm Yaklaşımı, gereken sermayenin hesaplanmasında bankaların kendi zarar rakamlarının kullanılmasını esas almaktadır. Bu yaklaşımla bankalara gerekli sermayenin hesaplanmasında kendi içsel zarar verilerini kullanabilme imkanı sunulmuştur. Buradaki amaç bu yolla bankaların içsel zarar verilerini bir araya getirmesini teşvik etmektir (Yılmaz, 2006:47). İçsel zarar verileri bankaların kendi yapılarına ilişkin özelliklerini ve operasyonel risk profillerini yansıtan en objektif ve duyarlı risk göstergeleri olarak kabul edilmektedir. Tüm bankaların İçsel Ölçüm Yaklaşımlarında kullanılmak üzere, gerçekleşmiş operasyonel risk olaylarına ilişkin zarar miktarı, zararın ortaya çıkma sıklığı, zararın kaynağı ile ilgili bilgileri güvenli bir yapı içerisinde toplaması gerekmektedir. Basel Komitesi, İçsel Ölçüm Yaklaşımlarının 5 yıllık içsel zarar verisine dayanması gerektiğini belirtmekle birlikte, yaklaşımların ilk kullanılmaya başlandığı dönemde 3 yıllık geçmiş zarar verisini yeterli kabul etmektedir (Yıldız, 2010:38).

Çizelge 1.6.:Operasyonel Risk

Operasyonel risk yaklaşımının etkileri	Temel gösterge yaklaşımı	Standart yaklaşım	Dahili ölçüm yaklaşımı
I.asgari sermaye yeterliliği	Herhangi bir ön şart yoktur. Bu yaklaşımın uluslar arası faaliyet gösteren ve operasyonel riske maruz bankalara uygulanmasına izin verilmeyecektir.	Bankalar aşağıdaki şartlara uymak zorundadır: -üst yönetimin aktif olarak risk kararlarına atılımı -ölçüm metodolojisi ve işlemler için bağımsız operasyonel risk birimi -iş birimleri standart Basel çerçevesine göre tanımlanmalıdır -operasyonel risklerin algılanması, raporlanması için raporlama sistemi kurulmalıdır -bağımsız iç denetim fonksiyonu, operasyonel risklerin geniş olarak denetlenmesi sağlanmalı	İlk iki yaklaşımdaki kriterlere ilave olarak; -operasyonel risk ölçüm metodolojilerinin tanımlanması -operasyonel risk ile ilgili kadronun yeterli bilgi ve donanımda olması -endüstrideki en iyi uygulamalarla uyumlu konsoloide edilmiş kayıpları belirleme ve raporlama uygulamaları -önemli iş birimlerinde gözlenen operasyonel kayıpları verilerinin, uzun süre saklanması -harici zarar verilerinin ilave edilmesi için uygun işlevin olması -test ölçüm modellerinin kullanımı -sermaye hesaplamasında kayıpları verilerinin ve anahtar girdilerinin geçerli sayılması
II.sermaye yeterliliğinin denetimi	Bankalar operasyonel risklerinin yönetimine ilişkin düzenlemeleri gözden geçirmektedir	Denetim otoritesi bankanın iş akışını gözden geçirmektedir	Denetim otoritesi kayıpları verilerinin toplanmasına ilişkin işlevi inceler
III.kamuoyunu bilgilendirme (piyasa disiplini)	Bankalar aşağıdaki temel açıklamalarda bulunmalıdır: -kullanılan ölçüm yaklaşımları -operasyonel risk yönetiminin temel unsurları -her iş birimi bazında, karşılaşılabilecek risk tutarları -operasyonel risk sermayesinin toplam asgari sermaye içindeki yüzdesi		Bankalardan tüm temel bilgileri kamuoyuna açıklamalarına ek olarak operasyonel kayıplarını iş birimi bazında açıklamak zorundadır.

Kaynak:TBB, 2002

1.2.1.2.İkinci Yapısal Blok (Kamu Denetimi)

İkinci yapısal blok, risk yönetiminin denetim aşamasını oluşturmaktadır. Banka yönetim kuruluna ve denetçiye özel görevler yüklenilerek iç kontrol ve kurumsal yönetim sisteminin daha etkin hale getirilmesi ve denetim otoritesinin inceleme süreci ile bankaların daha iyi risk yönetim teknikleri geliştirip kullanmaları amaçlanmaktadır. Denetimsel inceleme süreci, banka yönetimine içsel sermaye değerlendirme sürecini geliştirerek banka risk profili ile uyumlu sermaye hedefi belirleme sorumluluğu ve denetim otoritelerine de bankanın risklerine orantılı olarak belirledikleri sermaye oranının değerlendirilmesi ve gerektiğinde müdahale etme sorumluluğu vermiştir. Böylelikle bankalar ile denetim otoriteleri arasındaki iletişimin geliştirilmesi hedeflenmiştir (BDDK, 2004:1).

Basel Komitesi, ikinci yapısal blok ile (Okat, 2008:39),

- Basel II’de bütünlüğü sağlamayı,
- Birinci yapısal blokta açıklamadığı hususları bu bölümde açıklamayı,
- Ulusal denetim otoriteleri ile bankacılık sektörü arasındaki iletişimi kuvvetlendirmeyi,
- Ulusal denetim otoritelerinin bankacılık sektörüne ilişkin uygulamalarını geleneksel yaklaşımdan ziyade risk odaklı olarak yürütmelerini sağlamayı amaçlamıştır.

İkinci yapısal blokta, bir taraftan banka toplam risklere karşı sermaye yeterliliğini değerlendirirken, diğer taraftan da düzenleyici otorite bankanın risk değerlendirmesini gözden geçirerek, birinci yapısal blokta hesaplanan sermayenin ötesinde daha fazla sermayeye gerek olup olmadığını belirlemektedir. İkinci yapısal bloğa tam uyum açısından banka, birinci yapısal blokta kullandığı yaklaşımların doğasına ve karmaşıklığına uygun bir risk değerlendirmesini gerçekleştirmelidir. Basel Komitesi, söz konusu uyumun sağlanabilmesi için yol gösterici dört ana prensip belirlemiştir(Gürleyendağ, 2006:61-62).

Prensip-1:Sermaye Yeterliliği Değerlendirmesi ve Sermaye Seviyelerinin Korunması

Bankalar, yeterli gördükleri sermaye yeterlilik oranlarını sağlam temellere ve gerekçelere dayandırdığını ve bu hesaplama yöntemleri ile mevcut pozisyonlarının kapsamlı risk profilleri ve mevcut faaliyet çevreleri ile tutarlı olduğunu kanıtlamalıdır. Bankaların içsel sermaye değerlendirme sürecinin temel özellikleri şunlardır (Yıldız, 2010:40):

- Yönetim kurulunun ve üst düzey yönetiminin gözetimi ve denetimi,
- Sağlam ve güvenilir sermaye değerlendirmesi,
- Risklerin kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi,
- İzleme ve raporlama,
- İç kontrol sistemi tarafından kontrolden geçirilmesi

Bankalar risk profillerine ve stratejilerine uygun sermaye yeterliliklerini değerlendirebilecekleri bir sürece sahip olmalı ve bu süreç içerisinde banka yönetim kurulu ve yöneticileri tarafından yapılan bir gözdengeçirme süreci de olmalıdır(Yayla,Kaya, 2005:13).

Prensip-2:Denetim Otoritesinin Banka İçsel Değerlendirmelerini İncelemesi

Denetleyici otoritenin bankaların içsel sermaye yeterliliği değerlendirmeleri yanında ihtiyati sermaye rasyolarına olan uyumlarının gözden geçirilmesi ve değerlendirilmesi öngörülmüştür. Bu nedenle, resmi otoritenin yapacağı değerlendirmenin, yerinde denetlemek, uzaktan izlemek, banka yönetimiyle görüşmeler yapmak ve sermaye yeterliliğine ilişkin bağımsız denetim raporlarını dikkate almak gibi bileşenlerden oluşması gerekmektedir(BDDK, 2004:5).

Denetim otoriteleri, özellikle(Çelik, 2007:58):

- Bankanın analizinin, tüm önemli riskleri kapsamasını sağlamalıdır. Bankanın risk yönetim ve kontrol sistemlerinin yeterliliğinin, yönetim kurulunun sermaye yeterliliği değerlendirme programına ilişkin farkındalığının değerlendirilmesine yönelik bir süreç bulunmalıdır.
- Denetim otoritesi, banka tarafından tespit edilen hedef sermaye düzeylerinin ve sermaye bileşiminin yeterince kapsamlı ve mevcut faaliyet ortamı ile uyumlu olup olmadığını; sermaye düzeyinin üst düzey yönetim tarafından düzgün bir biçimde izlenip izlenmediğini ve sermaye bileşiminin banka faaliyetlerinin niteliği ve ölçeği ile uyumlu olup olmadığını belirlemelidir.

Prensip-3: Denetim Otoritesinin Asgari Yasal Sermaye Yükümlülüğünü Sağlaması

Denetim otoritesi bankalardan sermaye yeterlilik oranının tutturulmasının yanında bu oranın da üstünde çalışmalarını talep edebilir. Amaç minimum yasal sermaye oranıyla çalışmak değil,ekonomik sermayeye yakın bir yasal sermaye oranıyla çalışmaktır(Şen, 2008:28).

Normal bir faaliyet sürecinde, bankaların aktivitelerinin tipi ve hacmi değişebilir. Bu değişim, bankaların risk profilleri, dolayısıyla da sermaye yeterlilik oranları üzerinde olumsuz etki yaratabilir. Gerek piyasa koşullarının gerekse de bankanın genel durumunun olumsuz olduğu dönemlerde sermaye artırımının maliyetinin yüksek olacağı bir gerçektir.Bu nedenle denetim otoriteleri, bankaların, asgari düzenleyici sermaye miktarının üzerinde bir sermaye ile çalışmalarını beklemeli ve bunu sağlayacak tedbirleri uygulamalıdır(Avcıbaşı, 2008:43-44)

Prensip-4:Denetim Otoritesinin Erken Müdahalesi

Denetleyici otoritenin,bankaların elinde bulundurması gereken asgari sermaye tutarının standartlarda belirlenenin altına düşmemesi için yol gösterici önerilerde bulunması gerekmektedir. Sermayenin korunamadığı veya tekrar yerine konulamadığı durumlarda denetim otoriteleri bankadan hızlı düzeltici tedbirlerin alınmasını istemelidir. Bu durumun gerçekleşmesi, denetim otoritesinin bankayı yakından izlemesi ve ona bazı yaptırımlar uygulaması ile mümkündür.

Yani denetleyici otorite bankanın asgari sermaye tutarını tutturmasını ayarlamak için bankadan kar payı dağıtımıyla ilgili sınırlandırmalar yapmasını isteyebilir. Acil bir şekilde sermaye artırımını da istemesi mümkündür. Bankanın karşılaştığı zorlukların kalıcı çözümü her zaman sermayenin artırılması yoluyla yapılmamaktadır. İlk olarak mevcut risk sitemlerinin güçlendirilmesi hedeflenmelidir. Bunlar zaman alacağı için, sermayenin artırılması geçici bir tedbir olarak kullanılabilir. Bu ilkenin asıl amacı, mevduat sahiplerine ve finansal sisteme olan riskin sınırlandırılabilmesi için bankanın sermayesindeki potansiyel aşınmanın mümkün olduğunca erken belirlenmesi ve gerekli tedbirlerin alınmasıdır (Çakır, 2007:37).

1.2.1.3.Üçüncü Yapısal Blok (Piyasa Disiplini)

Üçüncü Yapısal Bloğun amacı asgari sermaye yükümlülüklerini (Birinci Yapısal Blok) ve denetim otoritesinin incelemesi sürecini(İkinci Yapısal Blok) tamamlamaktır. Komite piyasa katılımcılarının uygulamanın kapsamı, sermaye, maruz kalınan riskler, risk değerlendirme süreci ve bu şekilde bankanın sermaye yeterliliği hakkında önemli bilgilere sahip olmalarına olanak sağlayacak bir dizi kamuyu bilgilendirme yükümlülüğü vererek piyasa disiplinini teşvik etmeyi amaçlamaktadır(Çelik, 2007:61).

Basel II’de, kamuya açıklanacak bilgilerin güvenilir olması konusuna özellikle önem verilmiştir. Bilgilerin açıklanmadan önce bankanın iç kontrolünden geçmesi gerekmektedir. Bilgilerin iç kontrolden geçtikten sonra dış kontrolden de geçmesi gibi bir zorunluluk bulunmamaktadır. Öte yandan, belirli bir önemlilik düzeyinin üstünde bulunan bilgilerin açıklanması ise zorunlu tutulmaktadır. Önemli bilgi kavramı Basel II’de “unutulması veya yanlış biçimde ifade edilmesi durumunda ekonomik kararlarını oluşturmak için bu bilgiye güvenen bir kullanıcının değerlendirmelerini veya kararlarını değiştirecek veya önemli ölçüde etkileyecek olan bir bilgi” olarak ifade edilmiştir(Okat, 2008:44).

Basel Komitesi, bankalar için kamuyu bilgilendirme yükümlülükleri açısından yeni düzenlemenin yeterince güçlü olduğu inancındadır. Yeni düzenleme ile öngörülen Üçüncü Yapısal Blok şöyle açıklanabilir (Mercan, 2006:109):

- *Kamuyu bilgilendirme yükümlülüğü*; bankaların kamuya açıklayacakları bilgilerin belirlenmesine ilişkin yaklaşımı ve bilgilendirme politikaları olmalıdır.
- *Rehber ilkeler*; bankaların bilgi ve açıklamalarının, yönetim kurulu ve diğer üst düzey yöneticilerce benimsenen bankanın risklerinin değerlendirilmesi ve diğer yönetsel kararlarıyla tutarlı olması beklenmektedir.
- *Uygun bilgilendirmenin sağlanması*; piyasa disiplininin ön koşullarından biri güvenilir ve sağlam bir bankacılık ortamının bulunmasıdır. Bu kapsamda denetim otoritelerinin bankalardan bildirimde bulunmasını istemeleri piyasa disiplininin gereğidir. Denetim otoritesinin etkin bir biçimde çalışmaması bankaların sermayelerine göre çok fazla risk almalarına ve piyasa disiplinin bozulmasına yol açacaktır. Piyasa disiplinin sağlanamaması krizleri tetiklemekte ve 2001 krizinde de olduğu gibi finansal piyasalar ve bankacılık sistemi üzerine çok ağır maliyetler doğurmaktadır.
- *Önemlilik*; bildirilmemesi veya yanlış biçimde açıklanması durumunda ekonomik kararlarını oluşturmak için bu bilgiye güvenen piyasa katılımcılarının değerlendirmelerini ve kararlarını değiştirecek bilgi önemli olarak kabul edilmektedir.
- *Bildirim sıklığı*; piyasa disiplini kapsamında bankaların yapacakları açıklamalar zamanlandırılmıştır ve genel kural altı aylık dönemler halinden bildirim yapılmasıdır. Bankalar tüm önemli bilgileri her durumda denetim otoritesi tarafından ve ulusal mevzuatta öngörülen süreler içerisinde açıklayabilir durumda olmalıdırlar.

1.2.2. Basel II'nin Basel I'den Farkları

Yeni Basel II Uzlaşısı, risk yönetiminde sadece kredi risklerini dikkate alan Basel I kriterlerinin küreselleşen ve ürün portföyünün genişlediği risk çeşitlerinin arttığı günümüz koşullarında yetersiz kalmasından kaynaklanan olumsuzlukları ortadan kaldırmak amacıyla oluşturulmuştur (BDDK, 2005:2).

Çizelge 1.7.: Basel I ve Basel II'nin Karşılaştırılması

BASEL I	BASEL II
Sadece kredi ve piyasa risklerinin dikkate alınması	Kredi riskinin daha kapsamlı ele alınmasının yanında operasyonel riskinde dikkate alınması. SYR'nin riske daha duyarlı hale gelmesi.
Kredi riskine ilişkin katsayılarının belirlenmesinde OECD ve OECD üyesi olmayan ülke ayrımı.	Kredi riskinin ölçülmesinde kredi derecelendirme kuruluşlarının ülke ülke ve kuruluş için verdiği derecelerin kullanılması.
Tek bir risk ölçüm yönteminin kullanılması.	Her bir risk kategorisi için alternatif yöntemlerin varlığı nedeniyle sağlanan esneklik yanında bankaların iç risk ölçüm yöntemlerinin kullanılmasının özendirilmesi.
Tüm finansal kuruluşlara aynı yaklaşım.	Risk yönetiminin önemine yapılan vurgu ve banka yetkililerinin risk yönetiminden sorumlu kılınması.
Sadece minimum SYR'ye yapılan vurgu.	Üçlü yapı, SYR yanında, gözetim ve denetimin önemi ile piyasa disiplinin gerekliliğine yapılan vurgu ve ilgili düzenlemeler.

Kaynak:Değirmenci,N. (2003), "Sermaye Yeterliliği Konusundaki Basel Standartları ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamaların Değerlendirilmesi", TCMB Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, Ankara,s.37

Yukarıdaki tabloda yeni düzenleme ile eski düzenleme arasındaki riske dayalı temel farklılığın üzerinde durulmaktadır. Yeni düzenlemede risk hassasiyetinin yüksek oluşu bu düzenlemelere uyumun daha zor olacağını göstermektedir. Ancak Basel II'nin, piyasa disiplini için faydalı bir düzenleme olabileceği görüşü yaygındır (Kaptan, 2008:17).

Basel I'de sadece kredi ve piyasa riskleri için sermaye zorunluluğu bulunmaktadır. Basel II' de ise bu risklere ek olarak operasyonel risklerin de sermaye yükümlülüğü hesaplamasında dikkate alınması öngörülmüştür.

Basel I'de özel sektör firmalarına verilen krediler risk yapısına bakılmaksızın, teminat yapısı dikkate alınarak büyük oranda %100 risk ağırlığına sahiptir. Ancak Basel-II' deki standart yöntem altında kurumsal portföydeki firmaların risk ağırlığı firmaların kredi notuna bağlanmıştır. Basel II ile birlikte bankaların kredi kullandırırken bu kredinin firmaya yansıtılacağı maliyeti hesaplamak için kullanacağı yöntemlerden biri olan Standart Yöntemde, bankalar bir firmanın kredisi için ayırması gereken sermayeyi tespit ederken firmayı perakende ya da kurumsal olarak sınıflamak zorundadır (Çelik, 2007:68).

Basel IIde, ikinci ve üçüncü yapısal bloklara yer verilmesindeki amaç, risk ölçümünden ziyade risk yönetimine yoğunlaşmaktır. Bu anlamda Basel II, Basel I'e nazaran, tutarı ne kadar olursa olsun alınan riskin yönetilebilir olması gerektiğini daha çok vurgulamaktadır (Okat, 2008:49).

Basel II, bankaların kendi bünyelerindeki organizasyonel yapılanmalarına da değişiklikler getirmektedir. Örneğin, dokümanda bankaların icra birimlerinden ayrı ve direkt yönetim kuruluna bağlı olarak faaliyet gösteren risk yönetimi biriminden ayrı olarak bir kredi riski izleme biriminin olması gerektiği belirtilmektedir (Okat, 2008:49).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ

2.1.TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ GELİŞMELER

Bu bölümde 1923'ten günümüze kadar Türk bankacılık sektöründeki gelişmeler,yapılan yenilikler ve değişimler ele alınmıştır.

2.1.1.Türk Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi (1923-1980)

Cumhuriyetten önceki bankacılık faaliyetlerine bakıldığında; Osmanlı Döneminde bankaların, yabancı sermaye tarafından ve yabancı firmaları finanse etmek için kuruldukları görülmektedir. Kurulan ilk banka ise Tanzimat'ın ilanından sonra 1847 yılında İstanbul Bankası olmuştur(Şen, 2008:82).Bu dönemde sadece iki milli banka kurulmuştur. Bu bankalar Mithat Paşa'nın 1868'de kurduğu Emniyet Sandığı ve Ziraat Bankası dır. İkinci Meşrutiyet'in ilan edildiği 1908 yılından 1923'e kadar geçen süre içinde 11'i İstanbul'da 13'üAnadolu şehirlerinde olmak üzere toplam 24 Milli banka kurulmuş, bunların 14'ü Cumhuriyet döneminde de faaliyetini sürdürmüş, diğerleri kapanmak zorunda kalmıştır(Günel, 2001:10).

Cumhuriyet döneminde ise ulusal sanayi ve bankacılığın geliştirilmesi çabaları ön plana çıkmış ve bu amaçla İzmir İktisat Kongresi'nin toplanması sonucu önemli kararlar alınmıştır. Bu kararlar sonrasında 1924yılında ilk özel sektör bankası olan Türkiye İş Bankası, daha sonra da 1930 yılında Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası kurulmuştur. Bu dönemde yerel bankacılık önem kazanmış ve çok sayıda yerel banka kurulmuştur(Kıraç, 2008:1).

1929 yılında ortaya çıkan Dünya Ekonomik Krizi Türkiye'yi de etkilemiştir. Ekonomide devletçi politikalar ön plana çıkmış ve devlet bankaları kurulmaya başlanmıştır. 1934 yılında yürürlüğe giren Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı'nın bu gelişmeler üzerinde büyük etkisi olmuştur. Bu gelişme, devlet eliyle sanayileşme politikasının bankacılık sektörüne de yansımaları şeklinde değerlendirilebilir(Parasız, 2000:110).

İkinci Dünya Savaşının olduğu yıllarda tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de ekonomik daralma yaşanmış ve bankacılık sektörü olumsuz etkilenmiştir.1945-1959

döneminin en önemli özelliği sanayileşme stratejisi olarak iktisadi devletçiliğin yerini, özel sektörün almasıdır.

Bu politika değişikliğinin başlıca nedeni savaş yıllarında yaşanan yüksek enflasyon ve spekülasyon ortamında tarım ve ticaret sektöründe varlıklı bir özel kesimin ortaya çıkmış olması ve 1950 yılında iktidara liberalizmi benimseyen Demokrat Parti'nin geçmesidir. 1945-1959 yılları arasında yatırımların, milli gelir ve nüfusun hızla artması, şehirlerin büyümesi, sanayi sektörünün milli gelirden daha çok pay almaya başlaması, ve piyasa için üretimin genişlemesi, ekonomide para ve kredi ihtiyacının artmasına neden olmuştur. Bankacılık alanında yapılan yatırımların getirisi yükselmiş ve özel bankacılık hızla önem kazanmaya başlamıştır. Bu dönemde 30 adet özel banka faaliyete geçmiştir. Bunlar arasında Yapı ve Kredi Bankası (1944), Garanti Bankası (1946), Akbank (1948), Pamukbank (1955) ve Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (1950) yer almaktadır (Yılmaz, 2006:8).

Bu dönemde, faiz oranları ve bankacılık işlemlerinden alınacak komisyon oranlarının hükümetçe belirlenmesi ve döviz dayalı işlem yapma yetkisinin sadece Merkez Bankası'nda bulunmasının da etkisiyle, şube bankacılığı önem kazanmıştır. Bununla birlikte şube bankacılığının yaygınlaşması yerel bankaların tasfiyesi sürecini hızlandırmıştır (Kıraç, 2008:4).

1960'lı yıllarda ise Türkiye ekonomisinin planlı döneme girmesiyle birlikte, 1960-1980 döneminde, Türk bankacılık sektörü söz konusu beş yıllık kalkınma planlarında ve yıllık programlarda belirtilen ilkelere uygun bir yapıda gelişmiştir. Bu dönemin bankacılık açısından ön plana çıkan özellikleri; uzman bankalara, kalkınma ve yatırım bankalarına önem verilmesi, ticari bankaların kurulmasına ise, sınırlama getirilmiş olmasıdır (Yıldırım, 3). Kalkınma ve yatırım bankalarına örnek olarak Turizm Bankası (1960), Sınai Yatırım ve Kredi Bankası (1963) ve Devlet Yatırım Bankası (1964) gösterilebilir (Yıldız, 2010:53).

1970'li yıllarda yaşanan petrol krizleri sonrasında, Türkiye ekonomisi bir darboğaz içine girmiştir. 1970'li yılların sonunda, döviz krizi eşliğinde yüksek enflasyonla karşı karşıya kalınmış ve bu nedenle 24 Ocak 1980'de bir istikrar ve ekonomik değişim programı uygulamaya konmuştur. Bankacılık sektörü de, bu istikrar programı ile yürürlüğe giren dışa açılma, serbest piyasa ekonomisine geçiş ve

liberalleşme politikalarından en çok etkilenen ve değişim içine giren sektörlerden biri olmuştur.

Bu çerçevede, Türk bankacılık sektörü de 1980'den itibaren hızlı bir gelişme göstererek, uluslararası banka ve finans sistemi ile bütünleşme sürecine girmiştir. Söz konusu dönemde serbest piyasa ekonomisine geçişle birlikte, dış dünya ile ekonomik ve mali bütünleşme gerçekleştirilmiştir (Kıraç, 2008:5).

2.1.2. Türk Bankacılık Sektöründe 1980 Sonrası Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi

1970'li yılların sonunda ödemeler dengesi problemleri nedeniyle yaşanmaya başlanan ekonomik durgunluk, sanayinin döviz gereksinimini de karşılayabilecek yeni bir sanayileşme stratejisinin benimsenmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. 1980 yılında iç pazara yönelik üretimin yapıldığı ithal ikameci sanayileşme stratejisi terk edilerek, piyasa ekonomisine dayalı, dışa açılmayı ve ihracata, yönelik bir kalkınma politikası benimsenmiştir(TBB, 1998:16).

1980'li yıllarda yaşanan dışa açılma ve uluslararası finans sistemi ile bütünleşme çalışmaları, Türk bankacılık sektörünün etkinliğini ve yeni finansal ürünlerin ve sistemlerin oluşturulmasına yönelik çalışmaları arttırmıştır. Bu yöndeki gelişmeler şu şekilde özetlenebilir(Parasız, 2000:112):

- 1 Temmuz 1981'den itibaren tüm faiz oranlarının serbest bırakılması ile mevduat ve kredi faizleri hızla yükselmeye başlamıştır.
- 1982'de Sermaye Piyasası Kanunu ile sermaye piyasası araçlarının gelişimi için düzenlemeler yapılmıştır. 1984'te döviz alım satımı ve 1989'da sermaye hareketleri serbest bırakılmıştır.
- Bankaların kısa vadeli likidite gereksinimlerinin karşılanması ve likidite fazlalarının değerlendirilebilmesi amacıyla TCMB bünyesinde Interbank piyasası kurulmuştur.
- Bankacılık sisteminde kaynakların daha etkin bir şekilde kullanımını sağlamak için 1986'da Bankalararası Para Piyasası kurulmuştur. Sistem elinde kullanılmamış nakit fazlası olan bankalardan, nakit gereksinimi olan bankalara borç vererek kendilerine gelir sağlamaları olanağı vermektedir.

- 1980’li yıllarda yükselen faiz oranlarına paralel olarak mevduatların maliyetleri yükselmiştir. Bankalar bu maliyeti dengelemek için daha etkin çalışma yolları araştırmaya başlamışlar ve personel ve diğer işletme giderlerini düşürmeye çalışmışlardır.

Bu politikalar sonucunda, mali sistem banka sayısı, istihdam, hizmet çeşitliliği ve teknolojik altyapı oluşturulması konularında bir genişleme süreci yaşanmıştır. 1980 sonrasında bankacılık sisteminin aktif büyüklüğünde önemli gelişmeler söz konusudur. 1980 yılında 20,8milyar ABD doları ile GSMH’nın yüzde 28,6’sı kadar olan bankacılık sektörünün toplam aktif büyüklüğü, 1990 yılında 58,2 milyar ABD dolarına ve 2000 yılında 155 milyar ABD dolarına yükselmiştir(BDDK, 2002).

Çizelge2.1.:1980-1989 Dönemi Bankacılık Sektörünün Gelişimi

	1981	1985	1989
Banka sayısı(adet)	45	50	62
Özel sermayeli ticari banka	24	20	24
Yatırım ve kalkınma bankası	2	2	9
Özel kanunlara tabi kamu bankası	13	13	8
Yabancı sermayeli bankalar	6	15	21
Şube başına düşen personel (adet)	20,3	22,0	25,6
Personel başına düşen aktif (\$)	203.954	210.764	347.390
Personel gid./toplam gid.(%)	25,2	9,8	8,9
Kredi/mevduat(%)	86,2	67,1	73,8
Faiz geliri/faiz gideri(%)	136,9	108,8	113,6
Net kar/toplam aktif (%)	1,75	1,62	1,76

Kaynak;Dinçer,A. DPT, Bankacılık Sektöründe Konsolidasyon, Ülke Deneyimleri ve Türkiye İçin Öneriler, Ekim 2006,s.88

1980-1990 döneminde bankalar, mevduat toplamak ve bankacılık ürünlerini pazarlamak amacıyla, daha fazla personel istihdam etmeye başlamışlardır. Böylece, şube başına düşen personel sayısı 1981 yılında 20,3 iken 1989 yılında 25,6'ya yükselmiştir. 1980'li yılların ikinci yarısında teknoloji kullanımının artmasının da etkisiyle, bankacılık sektöründe istihdam edilen personelin verimliliğinde bir yükselme gözlenmiştir. Bunun sonucunda, 1981 yılında 203.954 dolar olan personel başına düşen aktif büyüklüğü, 1989 yılında 347.390 dolara yükselmiştir. Sektörün etkinliğini gösteren kredi/mevduat rasyosunun yüksek seviyelerde bulunmasında ise, kredi kullandırımında risk esaslı yaklaşımın tam olarak yerleşmemesi ve holdinge bağlı şirketlerin kredilendirilmesine ağırlık verilmesi gibi nedenler belirleyici rol oynamıştır (Dinçer, 2006:87).

Çizelge 2.2.: 1990-2000 Döneminde Bankacılık Sektörünün Gelişimi

	1990	1995	2000
Banka sayısı(adet)	66	68	79
Özel sermayeli ticari banka	25	32	28
Yatırım ve kalkınma bankası	7	7	12
Kamu bankası (ticari ve KYB)	11	8	18
Yabancı banka	23	21	21
Şube başına düşen personel (adet)	23,5	23,3	21,7
Personel başına düşen aktif (\$)	361.696	460.060	1.524.158
Personel gid./toplam gid.(%)	12,5	10,1	9,2
Kredi/mevduat(%)	84,0	41,7	49,9
Net faiz marjı(%)	6,4	8,4	3,5
Net kar/toplam aktif (%)	2,3	2,8	-2,8

Kaynak:Dinçer,A. DPT, Bankacılık Sektöründe Konsolidasyon, Ülke Deneyimleri ve Türkiye İçin Öneriler, Ekim 2006,s.92

1990'lı yıllarda bankacılık sektörünün ekonomi içindeki payında, dışa açılma, teknolojik altyapı, banka hizmetlerinin çeşitliliğinde olumlu gelişmeler yaşanmıştır. Buna karşın sektörün üretim faaliyetlerini destekleme ve kaynakları uzun vadeli yatırımlara yönlendirme fonksiyonu zayıflamıştır. 1990 yılında kredi/mevduat rasyosu %84 iken, 1995 yılında % 41,7'ye gerilemiş ve 2000 yılında faiz oranlarında yaşanan düşüş veka mu borçlanma gereğinin azalmasının etkisiyle bu rasyo % 49,9 seviyesine yükselmiştir (Dinçer, 2006:92).

Piyasa ekonomisine geçilen 1980'li yıllarda, uygulamaya konulan reform niteliğindeki yapısal değişiklikler, bankacılık sektörünün ve mali sektörün gelişmesini ve büyümesini sağlarken 1990'lı yıllardaki gelişmeler ve yaşanan krizler, bankacılık sisteminin mali bünyesinin önemli ölçüde bozulmasına neden olmuştur.

Dönemin ilk krizi 1990 yılında yaşanan Körfez Krizi'dir. Bu kriz dış kaynaklı bir kriz olmasına rağmen, Türk mali sistemini de etkilemiş bu dönemde Türkiye likidite krizine girmiş ve ekonomik yapı da olumsuz yönde etkilenmiştir. Bu dönemde sektördeki ilk büyük finans krizi ise, 5 Nisan 1994 yılında yaşanmıştır. Kriz, iyi idare edilmeyen ve mali bünyeleri zayıf olan bankaların ve kurumların iflasını hızlandırmış, krizle gelen şok, bankacılık sisteminin toplam varlıklarını büyük oranda azaltmıştır (Kıraç, 2008).

1989-1993 yıllarında izlenen düşük döviz kuru, yüksek faiz politikası kar oranlarının düşmesine neden olmuş, ekonomik ve politik istikrarsızlık belirsizliği ve riskleri arttırmış ve bankacılık sektörünün etkinliği azalmıştır. TCMB'nin zamanında duruma müdahale edecek kadar rezervinin olmaması nedeniyle kriz yayılmış ve tüm bankacılık sektörünü tehdit etmiştir (Yıldırım, 2011:4). Tasarruf mevduatının tamamının sigorta kapsamına alınması ile 1994 krizi aşılmıştır ancak bu 1998-1999 yıllarında yaşanan finansal krizin oluşum nedenleri arasında yer almıştır.

Bu doğrultuda Türk bankaları kredi, faiz, likidite risklerini önceki yıllara oranla daha ciddi hissetmiş ve toplam aktifler artmaya devam ederken karlılık azalmaya başlamıştır. Ekonomik koşulların ve yüksek reel faiz oranlarının reel kesimin kredi talebini azaltmasının ve kredi portföylerinin kalitesinin azalması bankaların kredi verme hususundaki isteksizliğini arttırmış, kalkınma ve yatırım bankaları dışındaki tüm bankaların kredi hacmi daralmıştır.

Bütün bu olumsuzlukların sonucunda toplam krediler bir önceki yıla göre nominal olarak %54 oranında artmasına karşın, reel olarak azalmıştır. Böyle bir ortamda bankalar kaynaklarını risksiz kamu menkul kıymetlerine yölendirdiklerinden menkul değerler portföyü %162 oranında büyümüştür(Sarı, 2004:148).

Özetlemek gerekirse, Türk bankacılık sisteminde 1999 yılı sonunda, kamu finansmanının giderek artan risk primiyle gerçekleştirmeye çalışan dolayısıyla, iç ve dış şoklara karşı son derece kırılgan bir finansal yapının hakim olmuştur (Gürleyendağ, 2006:83).

2.1.3. 2000 Yılı Enflasyonu Düşürme Programı ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri

Türkiye 2000 yılına çok önemli kararlar alarak girmiştir. 1994 krizinden sonra 1999 yılında Uluslararası Ödemeler Bankası(BIS-Bank for International Settlements) ve Avrupa Birliği (AB) kriterlerine uygun 4389 sayılı Bankalar Kanunu çıkarılmış ve Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurulu (BDDK) oluşturulmuş, IMF ile, Yakın İzleme Anlaşması'nın mali finans destekli bir anlaşmaya dönüştürülmesi kararlaştırılmış ve 2000-2002 yılları arasında uygulanacak makroekonomik politikalar belirlenmiştir. 9 Aralık 1999 yılında IMF'ye sunulan ve kabul gören Niyet Mektubu sonrası Hükümet 1 Ocak 2000 tarihi itibariyle 3 yıl geçerli olacak maliye, para, kur ve gelir politikası ile enflasyonu düşürme programı yürürlüğe koymuştur(Şen, 2008:84). Bu program, enflasyonun düşürülmesi ve ekonomik büyümeye geçilmesi yönünde bütçe disiplini ve yapısal reformlara dayalı bir ekonomik programdır. Enflasyonu Düşürme Programı üç temel unsur içerir (Sarı, 2004:149-150):

- Birinci unsur; sıkı bir maliye politikası uygulayarak faiz dışı fazlanın arttırılması, yapısal reformların gerçekleştirilmesi ve özelleştirmenin hızlandırılması
- İkinci unsur; enflasyon hedefi ile uyumlu gelirler politikası
- Üçüncü unsur ise baştaki iki unsurun enflasyon ve reel faizlerin düşürülmesine yapacağı katkıyı desteklemek ve ekonomik birimlere uzun vadeli bir bakış açısı kazandırmak için enflasyonun düşürülmesine odaklanmış kur ve para politikası uygulamasıdır.

Başlangıcından itibaren bir yıllık süre için öngörülen enflasyon hedefine uygun olarak kur sepetinin artış oranı da %20 olarak hedeflenmiştir. 2000 yılında yapılan ilk hazine iç borçlanma faiz oranı %37, interbank faiz ortalaması ise %34.1 seviyesinden gerçekleşmiştir. Programın ilk on bir ayında, makroekonomik göstergelerin bir bölümü hedeflenen büyüklüklere uyum gösterirken bir kısmında ise önemli ölçüde sapma yaşanmıştır. En önemli sapma büyük ölçüde ithalattaki aşırı artıştan kaynaklanan cari işlemler açığında ortaya çıkmıştır. Bu sapma, Hükümetin program çerçevesinde taahhüt edilen reformları gerçekleştirmek konusundaki tavrı ve Arjantin ekonomisinde yaşanan olumsuzluklarla birleşince, yabancıların Türkiye ekonomisi hakkındaki değerlendirmelerinin olumsuz yönde gitmesine neden olmuştur. Türk mali piyasalarında likidite sıkışıklığının neden olduğu döviz talebindeki hızlı artış, uluslararası piyasalardaki bozulma, içerde yaşanan olumsuz etkiler ve piyasa oyuncularının kendi aralarında ortaya çıkan güven bunalımıyla birlikte 21-22 Kasım 2000 tarihinde bir finansal kriz yaşanmıştır (Gürleyendağ, 2006:83). Bu kriz ancak IMF kredisi ile önlenebilmiş, ancak enflasyonu düşürme programı büyük bir yara almıştır. Şubat 2001 yılında ise, mali piyasalardaki güvenin kırılgan yapısı bir kez daha finansal krize yol açmıştır. Bunun sonucunda da 2000 Enflasyonu Düşürme Programı'nda öngörülen para ve kur politikaları terk edilerek, 22 Şubat 2001 yılında dalgalı kur sistemine geçilmiş, böylelikle Enflasyonu Düşürme Programı da sona ermiştir (Uygur, 2001:54-55).

Kasım 2000 ve Şubat 2001 tarihlerinde yaşanan finansal krizler sonucu TL'ye olan güvenin azalması nedeniyle, bankacılık sektörünün temel fon kaynağı olan mevduat 2001 yılının ilk yarısında reel bazda daralmıştır. Yılın ikinci yarısından itibaren ise döviz tevdiat hesaplarındaki artış sonucu yeniden yükselme eğilimine girmiştir. Ancak 2000 yılı Kasım ayında ortaya çıkan kriz sonrasında kredi hacmi hem arz hem de talep yönlü daralmıştır. Bankaların kaynak maliyetinin artması, kaynak sağlama imkanlarının daralması ve kredi geri dönüşlerinde yaşanan güçlükler karşısında bankaların likit kalmayı tercih etmeleri kredi arzını olumsuz etkilemiştir (Sarı, 2004:154). Tüm bu süreç sonunda mali sistemin yapısal sorunları daha da kötüye gitmiştir.

2.1.4. Türkiye’de Kriz Sonrasında Bankacılık Sisteminin Yeniden Yapılandırılması Süreci

Dünyada bankacılık krizleri ardından gelen yeniden yapılandırma süreci üç aşamadan oluşmaktadır. İlk aşama, bankalara hücumun önlenmesi ve sisteme güvenin yeniden tesis edilmesidir. Bu aşama finansal yeniden yapılanmadır ve bankaların yükümlülüklerinin ödeneceğine dair güvence verilmesini, ödeme gücünü çeken bankalara para otoritesi tarafından likidite desteği sağlanmasını ve alınan acil önlemleri kapsar. İkinci aşama, bankacılık sisteminin yeniden yapılandırılması için bankacılık krizine neden olduğu düşünülen sorunların çözümüne yönelik politikalar geliştirilmesi ve sistemin krizlere karşı dayanıklılığının artırılmasını amaçlar ve operasyonel yeniden yapılanmadır. Bu aşamada birleşmeler, satın almalar, şube ağlarının yeniden organizasyonu gibi operasyonlar yer almaktadır. Üçüncü aşama ise yapısal yeniden yapılanmadır ve yapısal önlemlere yer veren, sistemin sağlam ve sağlıklı yapısının ilerideki dönemlerde de korunmasına yönelik düzenlemeleri içerir. Yapısal yeniden yapılandırma sürecinde etkin gözetim ve denetim yapılması amacına yönelik kurumsal ve hukuki altyapının oluşturulması gerekmektedir. Aslında buradaki amaç, sektörün ve tüm mali sistemin rekabet koşullarının sağlam bir şekilde tesis edilmesidir. Bu nedenle de operasyonel yeniden yapılandırma ve yapısal yeniden yapılandırma süreçleri sistemin istikrarlı hale getirilmesine yönelik önlemleri içermektedir(Gürleyendağ, 2006:84-85).

2001 Şubat krizinden sonra mali piyasalara yönelik özellikle Türk bankacılık sistemde büyük yıkıma neden olan ve kısa dönemde istikrarsızlığa yol açan bankacılık sistemi kaynaklı yerli döviz talebinin karşılanabilmesi ve buna bağlı olarak döviz kuru istikrarsızlığının ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Bu kapsamda Mayıs 2001 tarihinde ilan edilen *Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı* uygulamaya konulmuştur. (Uyar, 2003:138). Bu program ile ekonominin dış şoklara ve krizlere dayanıklı hale getirilmesi, enflasyonun düşürülmesi, mali disiplinin sağlanması ve bankacılık sektörünün güçlendirilmesi amaçlanmıştır(Şen, 2008:86).

Bankacılık sisteminde yeniden yapılandırma süreci kapsamında Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından, bankacılık sektöründe güven ve istikrarı yeniden sağlamak için *Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı* hayata geçirilmiştir. Bu çalışmalar kapsamında yaşanan gelişmeler şöyle özetlenebilir:

- Yeniden yapılandırmanın ilk adımını mali bünyesinde sorunlar olan bankalara çözüm arayışı oluşturmaktadır. 1996-2002 döneminde Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu'na(TMSF) alınan 20 bankanın mali yapılarının güçlendirilmesi, yeniden yapılandırılmaları ve yükümlülüklerinin devri için Hazine'den özel tertip tahviller ihraç edilmiş, TCMB'den avans kullanılmış ve TMSF'den kaynak aktarılmıştır. 2003 Temmuz sonu itibariyle TMSF yönetimindeki bankalara, geri ödemeler dahil edildikten sonra, ana para ve faiz borcu toplamında 28,2 milyar dolar aktarım yapılmıştır (BDDK, 2003:19).
- Mali bünyesinde sorunlar olan siyasi müdahaleler nedeniyle yıllarca kaynaklarını etkin kullanamayan bankaların finansal ve operasyonel yeniden yapılandırılması ikinci adımı oluşturmaktadır. Bu çerçevede 2000 yılı sonunda bilanço büyüklüklerinin %50'sine ulaşan görev zararları alacaklarının kapatılması ve sermaye desteğini içermek üzere kamu bankalarına kaynak aktarılmıştır. Ayrıca Emlak Bankası A.Ş devren Ziraat Bankası A.Ş ile birleştirilmiştir. Birleşmeler yoluyla küçültülmeleri ve nihai olarak özelleştirilmeleri öngörülen kamu bankalarının operasyonel açıdan yeniden yapılandırılmalarına yönelik faaliyetler de hızlandırılmıştır (Parasız, 2002: 513).
- Yeniden yapılandırmanın üçüncü aşaması, aktif kalitesi bozulan ve sermayeleri hızla eriyen özel sermayeli bankaların sermaye yapılarının güçlendirilmesi için üçlü bir denetimden geçirilerek sermaye desteği yapılması esasına dayalı bir programdan oluşmaktadır. Bu kapsamda Haziran 2001'de gerçekleştirilen iç borç takası ile özel sermayeli bankaların yabancı para pozisyonları önemli ölçüde kapanmış ve faiz ve kur riskleri azaltılmıştır. Önceki dönemlerden farklı olarak bankaların 2001 yılı mali tabloları üzerinden yapılan denetimde ise, BDDK tarafından enflasyon muhasebesi kuralları esas alınmıştır. Denetim sonrası hazırlanan sektör yapıları dikkate alındığında, nakit sermaye artışı, ve sorunlu kredilere ayrılan karşılıkların yeniden düzenlenmesi gibi olumlu yaklaşımların etkisiyle sektörde sermaye ihtiyacı azalmıştır.

Program sonunda sermaye yetersizliği nedeniyle bir banka TMSF'ye devredilmiştir. Bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılmasının özel sektöre maliyeti 7,9 milyar dolardır. Bunun 5,2 milyar doları TMSF tarafından ve 2,7 milyar doları kriz döneminde eriyen sermayeleri güçlendirmek amacıyla özel sektör bankaları tarafından oluşturulmuştur (BDDK, 2003:45).

BDDK'nın, bankacılık sektörünün yapısal problemlerinde özkaynak yetersizliğinin giderilmesi konusunda da çalışmaları söz konusudur. Kurum sermaye yeterliliği konusundaki yönetmeliklerinde piyasa risklerini de dikkate alan düzenlemeler yaparak, Basel standartlarına büyük ölçüde uyumlu hale getirmiştir. Bankaların mali güçleri ölçüsünde risk almalarını sağlamaya yönelik, risk yönetimi ve iç kontrol sistemleri oluşturmalarını sağlamak amacıyla da yönetmelik çalışmaları yürütülmektedir. Ayrıca BDDK, bankaların özkaynak yetersizliği sorununun çözümüne yönelik hem banka ortaklarının, hem de kamunun kaynaklarının kullanılmasını hedefleyen *Banka Sermayelerinin Güçlendirilmesi Programını* hayata geçirmiştir (Değirmenci, 2003:89).

2.1.5. Son Dönemde Türk Bankacılık Sisteminin Genel Görünümü

Bankacılık sektöründe Aralık 2011 itibariyle 31 adet mevduat, 13 adet kalkınma ve yatırım, 4 adet katılım bankası olmak üzere toplam 48 banka bulunmaktadır. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na göre (TBB, 2012:5):

•**Mevduat bankası:** Kendi nam ve hesabına mevduat kabul etmek ve kredi kullanırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurtdışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini,

•**Katılım bankası:** Özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullanırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini,

•**Kalkınma ve yatırım bankası:** Mevduat veya katılım fonu kabul etme dışında; kredi kullanırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren ve/veya özel kanunlarla kendilerine verilen görevleri yerine getiren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini ifade etmektedir.

Çizelge 2.3.:Banka ve Şube Sayısı

	2002		2009		2010	
	BANKA	ŞUBE	BANKA	ŞUBE	BANKA	ŞUBE
Mevduat bankaları	40	6.087	32	8.991	32	9.423
Kamu bankaları	3	2.019	3	2.530	3	2.744
Özel bankalar	20	3.659	11	4.390	11	4.582
Fondaki bankalar	2	203	1	1	1	1
Yabancı bankalar	15	206	17	2.070	17	2.096
Kalkınma ve yatırım bankaları	14	19	13	45	13	42
Toplam	54	6.106	45	9.036	45	9.465

***KKTC ve yabancı ülkelerdeki şubeler dahil**

Kaynak:TBB,Bankalarımız 2010,(Mayıs 2011)

Türkiye’de 2010 yılında faaliyet gösteren banka sayısı 49 olmuştur. Bunlardan 4 tanesi katılım bankalarıdır. Mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarının 45 olan sayısı 2009 sonuna göre değişmemiştir. Bankaların 32 tanesi mevduat bankası, 13 tanesi ise kalkınma ve yatırım bankasıdır. Mevduat bankalarından 3’ü kamusal sermayeli, 11’i ise özel sermayeli bankadır. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) bünyesinde 1 banka bulunmaktadır. Yurtdışı yerleşiklerin yüzde 51 ve daha fazla oranda paya sahip oldukları yabancı sermayeli mevduat bankalarının sayısı 17’dir. Kalkınma ve yatırım bankalarının 3’ü kamu sermayeli, 6’sı özel sermayeli ve 4’ü yabancı sermayeli bankadır(TBB, 2011:27).

Ekonomide yeniden hızlanan büyümeye bağlı olarak bankalar da şube faaliyet alanlarını genişletmeye ve istihdam yaratmaya devam etmişlerdir. Toplam şube sayısı 429 adet artarak 9.465’e yükselmiştir. Şube sayısı mevduat bankaları grubunda 432 adet artarken, kalkınma ve yatırım bankaları grubunda 3 adet azalmıştır.

Şube sayısı, özel sermayeli mevduat bankalarında 192 adet, kamu sermayeli mevduat bankalarında 214 adet ve yabancı sermayeli mevduat bankalarında 26 adet artmıştır. Şube sayısında, yıl sonu itibariyle en yüksek sayıya ulaşılmıştır. Tüm bankalar dikkate alındığında, Şube başına düşen nüfus 7.280 kişi düzeyindedir(TBB, 2011:27).

Çizelge 2.4.:Personel Sayısı (bin)

	2002	2009	2010
Mevduat bankaları	118.329	167.064	173.134
Kamu bankaları	40.159	44.856	47.235
Özel bankalar	66.869	82.271	83.633
Fondaki bankalar	5.886	261	252
Yabancı bankalar	5.416	39.676	42.014
Kalkınma ve yatırım bankaları	4.942	5.339	5.370
Toplam	123.271	172.403	178.504

Kaynak:TBB,Bankalarımız 2010,(Mayıs 2011)

Şube sayısına benzer şekilde, çalışan sayısı da 2010 yılında artmaya devam etmiştir. Çalışan sayısı, kamu sermayeli mevduat bankalarında 2.379, özel bankalarda 1.362, yabancı bankalarda 2.338 kişi artarken Fon bankasında ise 9 kişi azalmıştır. Çalışan sayısı, kalkınma ve yatırım bankalarında 31 kişi artmıştır. Aynı şekilde, personel sayısında da yıl sonu itibariyle en yüksek düzeye ulaşılmıştır. Tüm bankalar dikkate alındığında, bankacılıkta çalışan başına düşen nüfus 384 kişidir. Banka çalışanlarının yüzde 97'si mevduat bankaları, yüzde 3'ü kalkınma ve yatırım bankaları tarafından istihdam edilmiştir. Mevduat bankaları grubunda, kamusal sermayeli bankalar, banka başına çalışan sayısı 15,7 bin kişi, özel bankalarda ise 7,6 bin kişidir(TBB, 2011:28).

Çizelge2.5.:Grupların Sektör Payları (%)

	Toplam aktifler			Toplam mevduat			Toplam krediler		
	02	09	10	02	09	10	02	09	10
Mevduat bankaları	96	97	97	100	100	100	89	96	97
Kamu bankaları	36	31	31	39	37	38	20	27	29
Özel bankalar	56	52	52	58	50	50	65	52	52
Fondaki bankalar		0	0		0	0		0	0
Yabancı bankalar	3	13	13	2	13	12	4	17	15
Kalkınma ve yatırım bankaları	4	3	3	-	-	-	11	4	3
Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak:TBB,Bankalarımız 2010,(Mayıs 2011)

Mevduat bankalarının aktiflerinin toplam içindeki payı % 97, kalkınma ve yatırım bankalarının payı ise % 3 olmuştur. Mevduat bankaları grubunda pazar payı dağılımı toplam aktifler açısından değinmemiştir. Buna karşılık, toplam mevduat içinde yabancı sermayeli bankaların payı 1 puan azalarak % 12'ye gerilerken, kamu sermayeli bankaların payı 1 puan artarak % 38'e yükselmiştir. Toplam krediler içinde kamu bankalarının toplam payı % 27'den yüzde 29'a yükselirken; yabancı bankaların payı 2 puan azalarak % 15'e gerilemiştir (TBB, 2011:30).

Çizelge2.6.:Bankacılık Sisteminde Yoğunlaşma

	2002	2007	2009	2010
İlk beş banka*				
T. aktif	58	62	63	63
T.mevduat	61	64	66	66
T.krediler	55	57	55	57
İlk on banka*				
T. aktif	81	85	87	87
T.mevduat	86	89	91	91
T.krediler	74	83	85	86

*toplam aktiflere göre

Kaynak:TBB,Bankalarımız 2010,(Mayıs 2011)

İlk beş ve on bankanın toplam aktifler ve mevduat içindeki payları değinmemiş; kredilerdeki payları ise sırasıyla 2 ve 1 puan yükselerek; % 57 ve % 86 düzeyinde oluşmuştur. İlk beş banka içinde 2010 sonunda, 1 kamu bankası ve özel banka yer alırken, ilk on banka arasında 3 kamu bankası, 5 özel banka ve 2 yabancı banka bulunmaktadır(TBB, 2011:31).

2.2.BASEL II KRİTERLERİ VE TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ

Basel II sermaye uzlaşısında öngörülen risk ölçümü ve yönetimi ilkelerinin uygulanmaya konmasının mali sektör üzerinde önemli yansımaları olacaktır. Bankaların bu süreçten ne şekilde ve ne derece etkilenecekleri, sermaye yapılarına, kurumsal kapasitelerine ve tercih edecekleri risk ölçüm yöntemine bağlı olarak farklılık gösterecektir(Sarı, 2008:82).

Bu nedenle Basel II Sermaye Uzlaşısının Türk bankacılık sektörü üzerindeki etkilerini sağlıklı bir şekilde değerlendirebilmek için Türk bankacılık sektöründe Basel II Sermaye Uzlaşısına kadar yapılan düzenlemelerin ele alınması faydalı olacaktır.

2.2.1.Türk Bankacılık Sektöründe Basel I'e (1988) Kadar Yapılan Sermaye Yeterliliği Düzenlemeleri

Türk bankacılık sisteminde sermaye yeterliliği konusunda, Basel I Uzlaşısı'na kadar 2243, 2299, 7129 ve 3182 sayılı bankalar kanunlarına bağlı olarak çıkarılan yönetmeliklerle düzenlemeler yapılmıştır. 1933 yılında yürürlüğe giren 2243 sayılı Bankalar Kanunu, bankaların mevduat kabul edebilmeleri için bulundurmaları gerekli olan asgari sermaye tutarı buldukları yerin nüfusuna bağlı tutulmuştur. Bu kanuna göre ödenmiş sermaye ile ihtiyat akçeleri toplamları olan sermayenin 500 bin TL'nin üzerinde olması durumunda bu tutarın 5 katı kadar mevduat kabul edebileceklerdir.

1936 yılında yürürlüğe giren 2999 sayılı Bankalar Kanununda da, 1933 yılındaki bankalar kanununda olduğu gibi, bankanın sahip olması gereken asgari sermaye tutarı ile faaliyet gösterilen yerin nüfusu arasında bağlantı kurulması yaklaşımı sürdürülmekle beraber ayrıca bir bankanın üstlenebileceği kredi riskinin sınırlandırılması için, bankanın tek bir müşteriye kullanılabileceği kredi tutarına, toplam sermayesinin % 10'u sınırlaması getirilmiştir. Bu kanun ile tasarruf mevduat sahipleri, mevduatlarının % 40'ı kadar bankanın aktifleri üzerinde imtiyazlı alacaklı kabul edilmektedir. Ayrıca bankalar ileride karşılaşılabilecekleri zararları düşünerek, kanuni yedek akçeleri dışında, karlarından % 5 oranında ek karşılık ayırmakla yükümlüdürler. Bu iki kural, Türk bankacılık sisteminde mevduat sahiplerini korumak için bir araç olarak kullanılmasının ve öngörülemeyen zararlar için karşılık ayrılmasının ilk uygulamalarıdır(Apak, 1993).

1958 yılında yürürlüğe giren 7129 sayılı Bankalar Kanunu bankalar üzerindeki denetimin genişletilmesini ele almıştır. Bu kanunla, denetçilerin, daha önce sınırlı olan, bankalardan bilgi isteme yetkileri artırılmıştır. Sermaye ile yerleşim yerinin nüfusu arasında kurulan ilişki benimsenmeye devam edilmiş ancak kapsamı geliştirilmiştir. Ayrıca, bankaların risklerini sınırlandırmak amacıyla kaynak kullanımına ilişkin kısıtlamalar getirilmiştir.

1985 yılında yürürlüğe giren 3182 sayılı Bankalar Kanununda, ilk defa banka sermayesi yerine özkaynaklar tanımı kullanılmıştır. Özkaynaklar, özsermaye ve yedek akçelerden oluşmaktadır. Bu kanuna göre, sermaye nakit olarak getirilmeli ve nakit karşılığında hisse senedi çıkarılmalıdır. Yedek akçeler, *kanuni yedek akçeler* ve *muhtemel zararlar karşılığı* olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Kanuna göre, bankalar kanuni yedek akçeler yanında karlarının %5'i karşılık ayırmalı ve kullandıkları kredilerin şüpheli alacak haline gelmesi durumunda da karşılıklar ayırmak zorundadırlar. Kanun özkaynak ile yerleşim yerinin nüfusu arasında ilişki kurma yaklaşımını sürdürmektedir. Önceki kanunlardan farklı olarak ise bu kanunda tasarruf mevduatları ile özkaynak arasında bir bağlantı kurulmamıştır. Banka risklerinin banka aktiflerinden kaynaklandığına inanılması bunun en önemli nedenidir. Bu nedenle, bankanın kredi kullandırmasına ilişkin sınırlamalar getirilmiştir (Değirmenci, 2003:89-90).

2.2.2. Basel I (1988) Sermaye Uzlaşısı Kapsamında Yapılan Düzenlemeler

Türkiye'de 1988 yılından itibaren aşamalı olarak Basel Standardı uygulamaya konulmuştur. İlk olarak 3182 sayılı Bankalar Kanununa ilişkin 6.Tebliğ 1989 yılında Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından yayınlanmıştır. Bu tebliğde Sermaye Tabanı/Risk Ağırlıklı Varlıklar, Gayrinakdi Krediler ve Yükümlülükler Rasyosu ile ilgili tanımlar ve uygulama yöntemleri açıklanmış ve sermayeyi ana ve katkı sermaye olarak ikiye ayırmıştır (Şen, 2008:97). Basel standartlarına uygun olarak, katkı sermaye ancak ana sermayenin %100'ü kadar dikkate alınabilecek ve sermaye benzeri kredilerde ana sermayenin % 50'sinden fazla olamayacaktır.

Çizelge 2.7.:Sermayenin Bileşenleri

Ana sermaye

- *ödenmiş sermaye
- *yedek akçeler
- *İhtiyari ve fevkalade yedek akçeler
- *muhtemel zararlar karşılığı
- *bünyede bırakılan bilanço karı
- *bilanço zararı(-)

Katkı Sermaye

- *banka sabit kıymet yeniden değerlendirme fonu (%50'si)
- *iştirakler ve kuruluşlar sabit kıymet yeniden değerlendirme fonu(%50'si)
- *kalkınma ve yatırım bankalarının sermaye benzeri kredileri

D.Sermayeden İndirilen Kalemler

- *mali iştirakler
- *Özel maliyet bedelleri
- *İlk tesis giderleri
- *peşin ödenmiş giderler
- *iştiraklerin ve sabit kıymetlerin rayiç değeri bilançoda yer alan

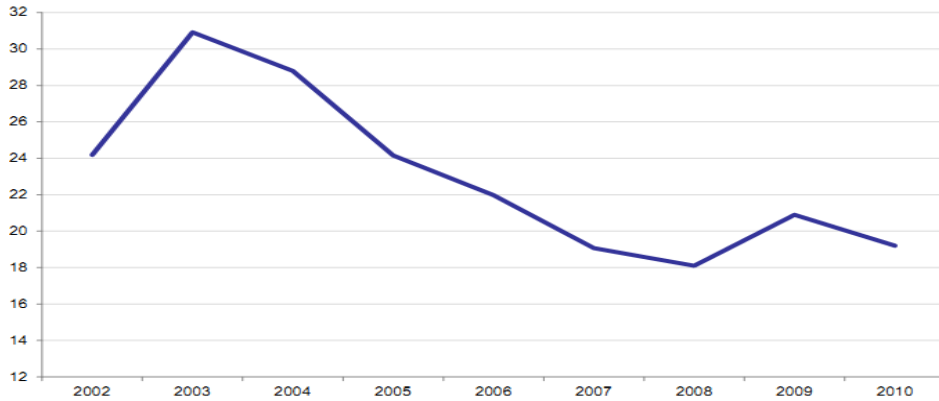
ki fark kadar tutar.

Kaynak:Değirmenci N.,Sermaye Yeterliliği Konusunda Basel Standartları ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamaların Değerlendirilmesi, 2003

Ana sermaye ve katkı sermaye toplamından, sermayeden indirilen kalemler toplamı düşüldükten sonra, Sermaye Yeterlilik Rasyosu'nun (SYR) payını oluşturan sermaye tabanının aulashılmaktadır.Risk ağırlıklı varlıklar, gayrinakdi krediler ve yükümlülükler % 0, 20,50 ve 100 risk ağırlıklarına göre ağırlıklandırılmış banka aktiflerinin, gayrinakdi kredilerinin ve yükümlülüklerinin toplamından oluşur. Bu toplam, sermaye yeterlik rasyosunun paydasını vermektedir (Değirmenci, 2003:92).

6. tebliğe göre, 1989 yılı için %5 olan SYR, 1990 yılı için %6,1991 yılı için %7, 1992 yılı için %8 olarak belirlenmiştir. Bu tebliğ Basel I Uzlaşısı'nın uygulanmasının yasal çerçevesini çizmektedir. 1992 yılına kadar Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın yayınladığı tebliğlerle yapılan düzenlemelerde, Türkiye'deki bankaların minimum %8 SYR sağlamaları zorunlu olmuştur. Ancak 1994 ve 1999-2000 yıllarında yaşanan krizlerden dolayı sermaye yeterlilik oranları diğer yıllara göre düşüktür (Şen, 2008:97).

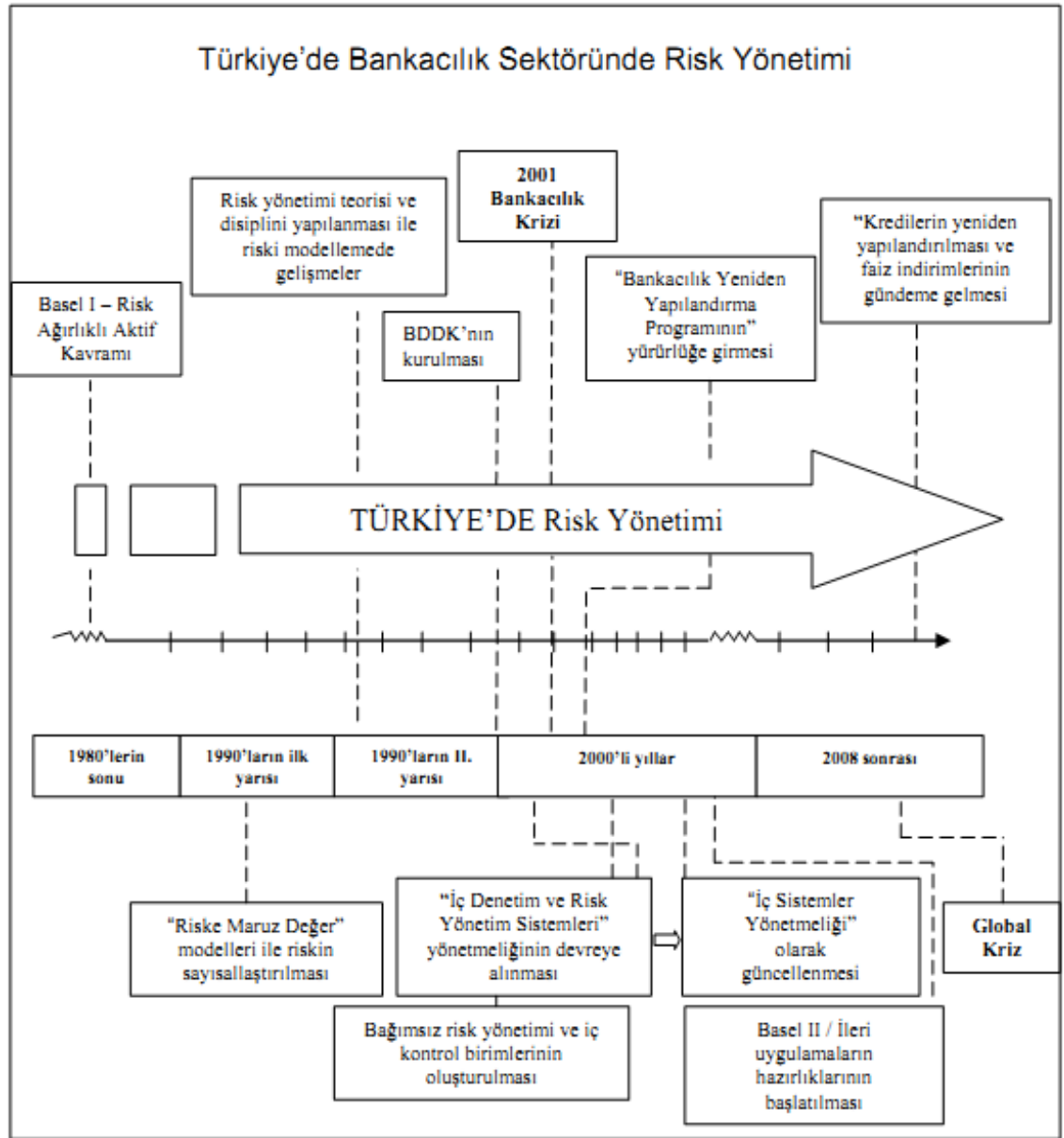
Şekil 2.1..:Sermaye Yeterlilik Rasyosu

Kaynak:TBB,Bankalarımız, 2011,s.63

2000 ve 2001 yıllarında yaşanan krizlerden dolayı, risk yönetiminin ne kadar önemli olduğu anlaşılmış ve sermaye yeterlilik oranı hesaplanırken piyasa riskinin de eklenmesi gündeme gelmiştir. Bunun için de 2001 yılında yürürlüğe giren *Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelikle* Bankaların piyasa riskine maruz tutarları konsolide ve konsolide olmayan esaslara göre hesaplamaları hüküm altına alınmıştır. Konsolide olmayan piyasa riskine maruz tutar 01.01.2002 tarihinden itibaren, konsolide bazda hesaplanan piyasa riskine maruz tutar ise 01.07.2002 tarihinden itibaren sermaye yeterliliği rasyosuna dahil edilmiştir (Babuşcu, 2005: 232).Haziran 2007 tarihinden itibaren ise sermaye yeterlilik rasyosu hesaplanırken operasyonel risk de dikkate alınmaya başlamıştır. Bu nedenle de 2007 yılında da sermaye yeterlilik rasyosunda bir düşüş söz konusudur (Şen, 2008:99).

Şekil 2.2.:Türkiye’de Bankacılık Sektöründe Risk Yönetimi

Kaynak: Bilge, G., Bankalar Açısından Risk Yönetiminin Önemi ve Basel II Sürecinin Risk Yönetimi Üzerindeki Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2011, s.96

Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı (BHDTM), sermaye yeterliliği konusunda, 9 Şubat 1995’de yayınlamış olduğu 12 sayılı tebliğ ile, 6 sayılı tebliği yürürlükten kaldırmıştır. 12 Sayılı Tebliğ, SYR analiz formunun her üç ayda bir doldurularak, izleyen 1,5 aylık sürede Müsteşarlığa gönderilmesini istemektedir. 12 sayılı tebliğin analiz formunda, SYR dışında iki yeni rasyo daha bulunmaktadır. Bunlar, katkı sermayenin ana sermayeye oranı ve alınan sermaye benzeri kredilerin ana

sermayeye oranıdır. Bu iki oran ile, bankanın toplam sermayesinin bileşenlerinin daha iyi analiz edilebilmesi hedeflenmektedir (BHDTM, 1995).

Çizelge 2.8.:Sermaye Yeterliliği Konusunda 6 ve 12 Sayılı Tebliğlerin Karşılaştırılması

6 sayılı tebliğden getirilen düzenleme	12 sayılı tebliğ ile yapılan değişiklik ve eklemeler
<p>Ana sermaye</p> <ul style="list-style-type: none"> Bünyede bırakılan bilanço karı Bilanço zararı(-) 	<p>Ana sermaye-değişiklik</p> <ul style="list-style-type: none"> Üç aylık hesap özetindeki dönem karı ve geçmiş yıllar karı toplamı Üç aylık hesap özetindeki dönem zararı ve geçmiş yıllar zararı toplamı
<p>Katkı sermaye</p> <ul style="list-style-type: none"> Banka sabit kıymetler, iştirakler ve kuruluşlar sabit kıymetler yeniden değerlendirme fonları, %50 si oranında dikkate alınmalıdır. 	<p>Katkı sermaye-değişiklik</p> <ul style="list-style-type: none"> Banka sabit kıymet yeniden değerlendirme fonu %100 oranında; iştirakler ve kuruluşlar kıymet yeniden değerlendirme fonu %75 oranında dikkate alınır. <p>Katkı sermaye-yeni</p> <ul style="list-style-type: none"> Krediler serbest karşılığı-SYR'nin paydasının %2'sini aşan kısmı dikkate alınmaz.
<p>Sermayeden indirilen değerler</p> <ul style="list-style-type: none"> Mali iştirakler: bankalar, sigorta şirketleri ve finansal kiralama şirketleri 	<p>Sermayeden indirilen değerler-ekleme</p> <ul style="list-style-type: none"> Mali iştirakler: özel finans kurumları, sermaye piyasası aracı kurumları, finansman, factoring ve yatırım danışmanlığı şirketleri, risk sermayesi kuruluşları, yatırım ve genel finans ortaklıkları ve diğer finansal kuruluşlarda olan iştirakler de kapsandı. <p>Sermayeden indirilen değerler-yeni</p> <ul style="list-style-type: none"> Türkiye'de faaliyet gösteren diğer firmalara verilen sermaye benzeri krediler Kamu ve tüzel kişiler hariç banka sermayesinin %10'undan fazlasına sahip ortaklarına kullanılan nakdi krediler

Kaynak:Değirmenci,N.,Sermaye Yeterliliği Konusundaki Basel Standartları ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamalarının Değerlendirilmesi, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, 2003,s.94

BHDTM tarafından çıkarılan ve 30.06.1998 tarihinde 23388 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan, *Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ* ile 12 sayılı tebliğ yürürlükten kaldırılmıştır.

2.2.3.BDDK'nın Kurulmasından Sonra Sermaye Yeterliliği Konusunda Yapılan Düzenlemeler

2000 yılı Enflasyonu Düşürme Programı ve sonrasında uygulamaya başlanan 2001 yılı Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı çerçevesinde bankacılık sektörünün daha etkin ve rekabetçi bir yapıda faaliyet göstermesine olanak sağlamak üzere birtakım reformlar yapılmıştır. Yapılan bu reformların önemli bir kısmı Bankalar Kanunu'nda ve bankacılık sektörünün yapısal sorunlarının çözümü ve yasal altyapısının uluslararası standartlara uyumunun sağlanmasına yönelik değişiklikler çerçevesinde gerçekleştirilmiştir (Sarı, 2004:161).

1999 yılında 4389 sayılı kanun yerini 4491 sayılı bankacılık kanuna bırakmıştır. 4491 sayılı kanun, Avrupa Birliği direktifleri ile birlikte diğer genel kabul görmüş uluslararası uygulamalar da dikkate alınarak hazırlanmıştır. Bankalar kanunu ile mali sistemin güven ve istikrarını sağlama amacına yönelik olarak ülkemizdeki banka denetim ve gözetimin etkinliğinin artırılmasının yanında, bu alandaki uluslararası standartlarla uyumda sağlanmıştır. 4491 sayılı yeni Bankalar Kanunu'nun beraberinde getirdiği ana değişiklikler arasında (Bolgün, Akçay, 2009: 124);

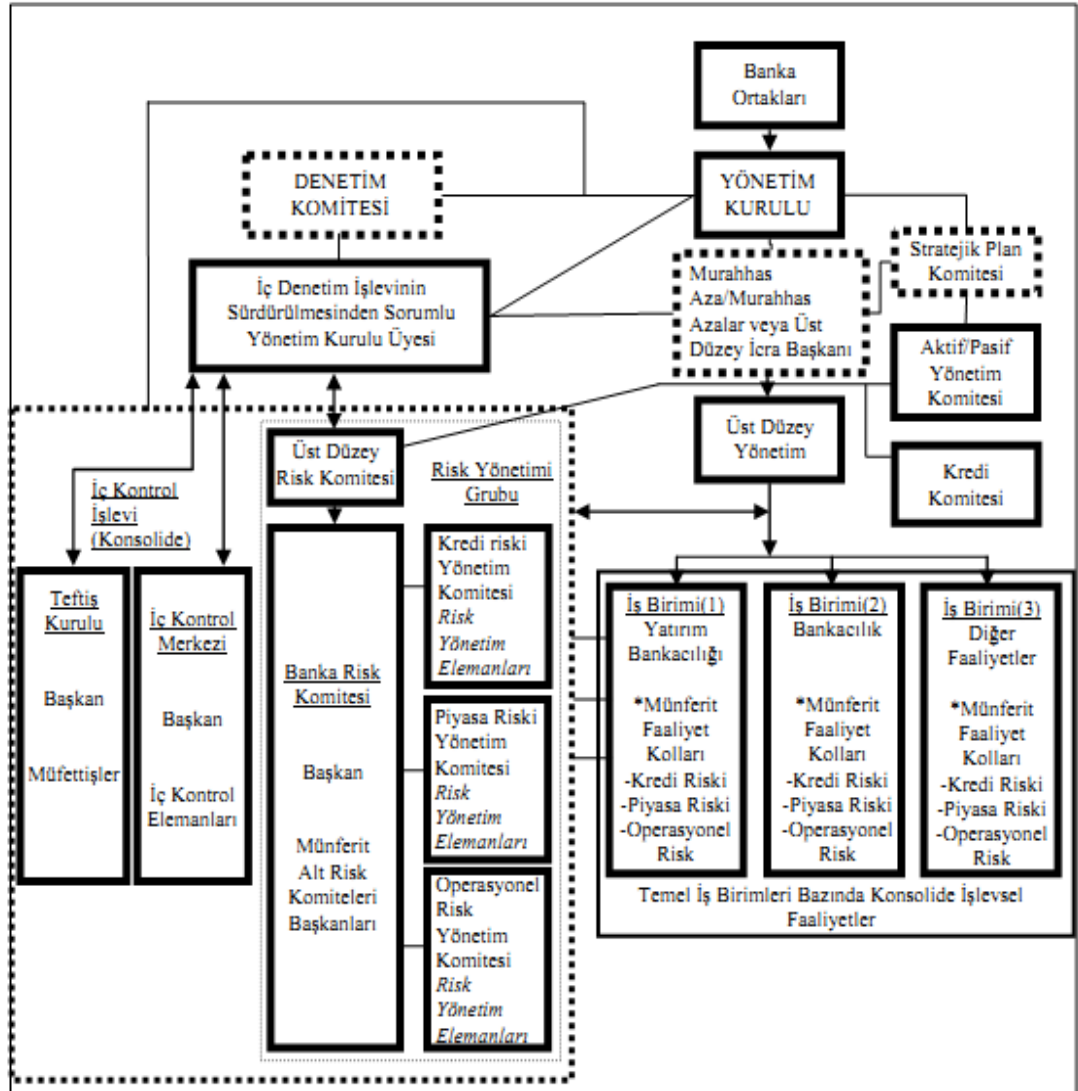
- İdari ve mali açıdan tamamen bağımsız bir denetim ve gözetim otoritesi olarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu 'nun (BDDK) kurulması,
- Banka denetim ve gözetim yetkilerinin BDDK'ya devredilmesi,
- Banka kuruluşu için gereken şartların ağırlaştırılması,
- Bankaların uygun bir iç denetim ve risk yönetim sistemine sahip olmaları şartı,
- Büyük kredi tanımı ve kredi limitleri,
- Mali bünyesi zayıflayan bankalara ilişkin olarak alınacak tedbirlerin dahadetaylı ve kapsamlı olarak düzenlenmesi yer almaktadır.

Bu yasa ile diğer mevzuatın, Yasa'da gösterilen yetkiler çerçevesinde düzenlemeler yapmak suretiyle uygulamasını sağlamak, uygulamayı denetlemek ve sonuçlandırmak, tasarrufların güvence altına alınmasını sağlamak ve yasayla verilen

diğer görevleri yapmak üzere kamu tüzel kişiliğini haiz idari ve mali özerkliğe sahip Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu kurulmuştur (Sarı, 2004:162).

Kurumsal düzenlemeler çerçevesinde gelişmelerin en önemlisi, Şubat 2001’de, bankaların karşılaştıkları risklerin izlenmesini ve kontrolünü sağlamak üzere, iç denetim sistemleri ile risk yönetim sistemlerinin kurulmasına ilişkin esas ve usulleri belirlemek amacıyla “*İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik*” yayımlanmıştır. Bu yönetmelikle özellikle bankalarda sağlıklı bir yönetim ve denetim açısından güçler ayrılığı ilkesinin kurulması amaçlanmıştır. Bu kapsamda ayrıca banka bilançolarında şeffaflığın artırılması, uluslararası muhasebe standartlarına uyum, risk tanımı ve yönetimi yapısında da uluslararası uygulamaları dikkate alan düzenlemeler yapılmıştır (Gürleyendağ, 2006:96).

Şekil 2.3.:Bankalarda İç Sistemin-Risk Yönetiminin Yapısı ve İşleyişi

Kaynak: TUNA, K., (2005), "Bankacılık Kanunu Tasarısında Kurumsal Yönetim", Uluslararası Finans Sempozyumu, 9-10 Haziran, 2005, İstanbul, s.11

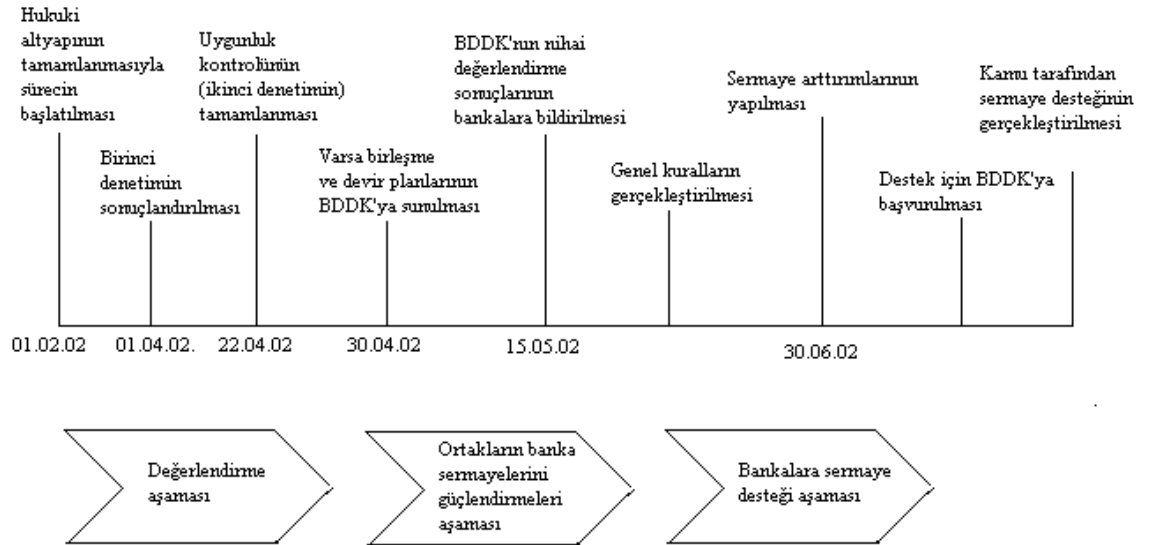
Bankaların risk odaklı gözetim ve denetim hedefine paralel olarak konsolide bazda denetim ve gözetim esası getirilmiştir. Bu doğrultuda bankalar Eylül 2001 itibariyle mali tablolarını enflasyon muhasebesine göre hazırlamaya başlamışlardır. Bunun yanı sıra bankaların yabancı para pozisyon risklerinin etkin olarak takibi için yabancı para pozisyonlarının da konsolide esasa göre hesaplanması yükümlülüğü getirilmiştir. Bankaların kullandıkları kredilerde risk yoğunlaşmalarının önlenmesi için bir gruba kullanılacak kredilerin hesabında doğrudan ve dolaylı kredilerin birlikte dikkate alınması yönünde de birtakım düzenlemeler yapılmıştır.

Karşılıklar için yapılan yeni düzenleme ile kredi alacaklarının geri dönebilirlik ve teminat özelliklerine göre ayrı kategorilerde sınıflandırılması esası getirilmiştir (Gürleyendağ, 2006:96).

BDDK bankaların mevcut ve potansiyel riskler nedeniyle oluşacak zarara karşı yeterli sermaye bulundurmalarını sağlamak amacıyla 2002 yılı Şubat ayında “**Banka Sermayelerinin Güçlendirilmesi Programı**”nın tanıtım rehberini yayınlamıştır. Bu rehberin giriş cümlesi şöyledir:”Ulusal ve global ekonomik aktivitede 2001 yılında yaşanan gelişmelerin Türk bankacılık sektörünün aktif büyüklüğü, özkaynak yeterliliği, kredi hacmi ve varlık kalitesi üzerinde olumsuz etkiler yaratarak sektörün toparlanma sürecini yavaşlatması karşısında, bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması ile ilgili mevcut stratejinin yeni araçlarla güçlendirilmesi gereği ortaya çıkmıştır. Bu gereğin bir sonucu olarak yapılan yapısal düzenleme ile; bankaların tahsili gecikmiş alacaklarının tasfiyesini sağlamak üzere varlık yönetim şirketlerinin kurulması, finansal krizler ile birlikte ödeme gücünü kaybeden ve belli kriterleri haiz reel sektör şirketlerinin faaliyetlerini sürdürmesine olanak sağlayacak borç yeniden yapılandırma sistemlerine işlerlik kazandırılması, bankaların yaşanan krizler nedeniyle erozyona uğrayan sermaye yapılarının güçlendirilmesi imkanı getirilmiştir” (BDDK, 2002b:1). Programın uygulanmasında, bankalar arasında rekabet eşitsizlikleri yaratılmaması ve kamu kaynaklarının verimli ve güvenli bir şekilde kullanılması önem taşımaktadır. Bu nedenle BDDK uygulamada şu ilkeleri esas almıştır (BDDK, 2002a:3):

- Programdan yararlanacak tüm bankalara eşit ve adil davranılması
- Sürecin açık ve nesnel kurallara ve bir takvime bağlanması
- Aktarılan kamu kaynağının güvence altına alınması yolu ile muhtemel ahlaki istismarların önüne geçilmesi
- Hızlı müdahale ve kontrollü kaynak sağlanması yoluyla yeniden yapılandırma maliyetinin sınırlandırılması
- Sürecin her aşamasının kamuoyunun bilgisi dahilinde ve saydam bir şekilde yürütülmesi
- Banka ortaklarının sermaye artırımına yönlendirilmesi

Şekil 2.4.:Banka Sermayelerinin Güçlendirilmesi Raporunun Aşamaları

Kaynak:BDDK, Banka Sermayelerinin Güçlendirilmesi Raporu, 2002, s.5

Temel olarak üç aşamadan oluşan yeniden sermayelendirme programının ilk aşamasında, bankaların mali durumları ortaya konulmakta, ikinci aşamada bankalar kendi imkanlarını kullanarak sermayelerini arttırmaya çalışmakta, üçüncü aşamada ise sermaye yetersiz olmakla beraber belirli bir seviyenin üzerinde olan bankalara kamu kaynaklarından destek sağlanmaktadır. Böylelikle özel bankalara da kamu desteği getirilmiştir (Sarı, 2004:176).

2.2.4. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun (BDDK) Basel II Yaklaşımı

Ülkemizde özellikle 2001 yılında yaşanan bankacılık krizi bankacılık sistemi üzerinde yeni düzenlemelerin yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu doğrultuda Basel II için ilk istişare metni 1999 yılında yayınlanmış ve Basel II'ye giden yolun yönü belirlenmeye başlanmıştır. Gelen eleştiriler ve öneriler ile birlikte yeni istişare metinleri yayınlanmış ve Basel II nihai metni 26 Haziran 2004'te yayınlanmıştır (Bilge, 2011:99).

BDDK Basel II'ye uyum yolunda bir yol haritası belirlemiştir. Basel II uyum çalışmalarını koordine etmekte ve gerekli yasal düzenlemeleri ilgili taraflarla görüşerek

hazırlamaktadır. Bu bağlamda, çeşitli komiteler kurmakta, bankalarla sürekli temas halinde olup onlardan süreli faaliyet raporları alıp değerlendirme raporu oluşturmaktadır (Karakurt, 28). Örneğin, Temmuz 2003'te, aktif büyüklüğü açısından sektörün % 95'ini temsil eden 23 bankanın katılımı ile "Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR)" yapılmış ve sonuçları Aralık 2004 tarihinde kamuoyuna duyurulmuştur. OIS-TR sonucunda elde edilen bulgular şunlardır (BDDK, 2005:5):

- Çalışmaya katılan 23 bankanın toplulaştırılmış sermaye yeterliliği

rasyosu mevcut durumda % 28,8 iken, Basel II hükümleri uygulandığında bu oran % 16,9'a gerilemektedir. Sermaye yeterliliğine ilişkin asgari seviyenin % 8 olduğu dikkate alındığında, Basel II hükümleri çerçevesinde de asgari seviyenin iki katından fazla bir sermayenin mevcut olduğu görülmektedir.

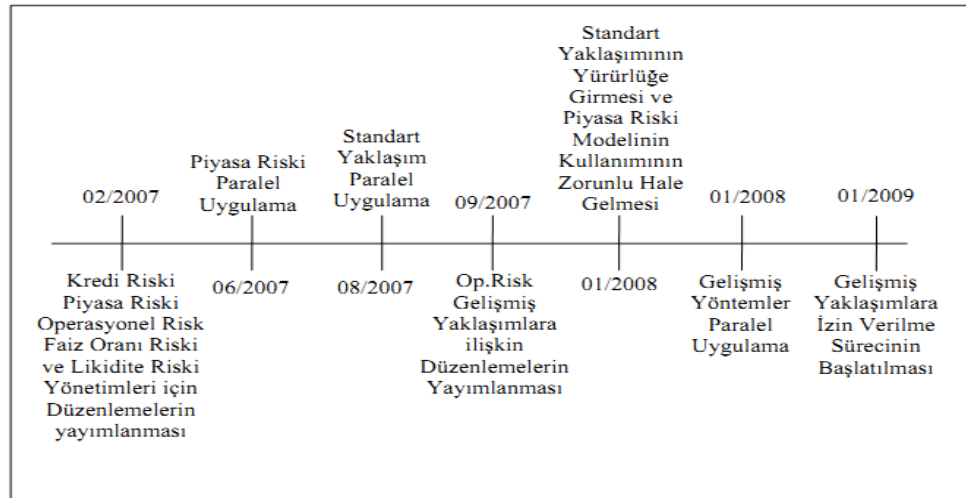
- Sermaye yeterliliği rasyosundaki azalma temel olarak yabancı

para cinsinden (dövizde endeksli hariç) Hazine bono ve tahvillerinin Basel II'de yüksek sermaye yükümlülüğüne tabi olmasından ve Basel II ile birlikte, operasyonel riskin sermaye yükümlülüğü hesaplamalarına yeni eklenmesinden kaynaklanmaktadır. Basel II çerçevesinde sermaye yeterliliği oranında ortaya çıkan % 11,9'luk azalısın 8,7 puanı yabancı para cinsinden kamu menkul kıymetlerinin yer aldığı portföylerden, 2 puanı ise operasyonel riskten kaynaklanmaktadır. Şirketlere verilen kredilerin tabi olduğu sermaye yükümlülüğünde ise az miktarda artışlar meydana gelmiştir. Sermaye yeterliliği rasyosunda şirketler portföyü dolayısıyla ortaya çıkan azalış % 1,2'dir.

Ekim 2004'te, Basel II'ye ilişkin uygulamalarda eşgüdüm sağlamak ve istişare nitelikte kararlar almak üzere Hazine Müsteşarlığı, Merkez Bankası ve Sermaye Piyasası Kurulu'nun (SPK) katılımı ile BDDK koordinasyonunda, *Basel II Koordinasyon Komitesi* oluşturulmuştur.

30.05.2005 tarihinde, BDDK tarafından 2003 yılında gerçekleştirilen sayısal etki çalışmasının sonuçlarından, teorik ve ampirik çalışmalardan, bankalarla yapılan anketlerden ve yabancı ülkelerde faaliyet gösteren bankaların yol haritalarından yararlanılarak "Türk Bankacılık Sektörünün Basel II'ye Geçişine İlişkin Yol Haritası" açıklanmıştır(Karakurt, 2007:28).

Şekil 2.5.:Basel II Uygulama Tarihi-Türkiye (BDDK Taslak Yol Haritası)

Kaynak: Yalçın vd,Şirket Derecelendirmesinde Basel II Perspektifi, 2006,s.12

BDDK tarafından açıklanan Basel II Türk Bankacılık Sektörünün Basel II'ye Geçişine İlişkin Yol Haritasına göre (Kaya, 2007:93):

- Bankaların maruz kaldıkları risklerin daha sağlıklı olarak ölçülebilmesi amacıyla iş kollarının Basel II'ye göre tanımlanması ve tesisi çalışmaları kapsamında bankaların hesap ve kayıt düzenlemelerinde değişikliklerin yapılması,
- Basel II kapsamında kredi riski ölçümünde dış derecelendirme kuruluşlarının tayin edeceği derecelendirme notları esas alınacağından(standart yaklaşım), ülkemizde kredi derecelendirme kuruluşlarının kurulması,
- Kredi, piyasa ve operasyonel risklerin istatistiki olarak ölçülmesinin kolaylaştırılması amacıyla merkezi bir veri tabanının oluşturulması,
- Basel II'ye geçiş çalışmaları hakkında reel sektör, kamu sektörü ve ilgili diğer tarafların bilgilendirilmesine yönelik çalışmaların yapılması planlanmaktadır.

Çizelge 2.9.:Sermaye Yeterliliği Uzlaşmaları-Türkiye'nin Basel II Yol Haritası

Sermaye yeterliliği uzlaşmaları	
1988	Basel-I düzenlemesinin yayımlanması
1992 sonu	Basel-I in uygulanması için belirlenen son tarih
Ekim 1998	Ana sermayeye dahil edilmesi kabul edilen enstrümanlar
Haziran 1999	Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi-1.taslak
Ocak 2001	Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi-2.taslak
Nisan 2003	Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi-3.taslak
Haziran 2004	Yeni Sermaye Düzenlemesi-Nihai Metin
2007 başı	Uygulamaya geçiş (G-10) üç yıllık geçiş dönemi başı
2009 başı	Kredi riski için İDD, operasyonel risk için GÖY yaklaşımlarının uygulanmaya başlanması
Türkiye'nin Basel II Yol Haritası	
Haziran 2006	Operasyonel, kredi, piyasa ve likidite risklerine dair düzenlemelerin BDDK tarafından yayınlanması
Mart 2007	Basel II ve alt düzenlemelerin, Muhasebe Uygulama Yönetmeliğinin yayınlanması
Aralık 2007	Basel I ve Basel II hesaplamalarının paralel uygulanması
2008	Basel II hükümlerinin yürürlüğe girmesi, bankaların kredi riskine ilişkin standart yöntem ile operasyonel riske ait temel gösterge yaklaşımını zorunlu olarak kullanması (piyasa yapıcısı bankaların piyasa riski modeli kullanım zorunluluğu)
2012	Kredi ve operasyonel riske ait ileri ölçüm yöntemlerinin izin süreci başlangıcı

Kaynak:Bilge G., Bankalar Açısından Risk Yönetiminin Önemi ve Basel II Sürecinin Risk Yönetimi Üzerindeki Etkileri,Yüksek Lisans Tezi, 2011, s.102

AB ülkelerinin ardından bir yıl arayla, 2008 yılından itibaren sistemin, Türkiye’de uygulamaya konulması benimsenmişti, ancak BDDK yasal alt yapının hazır olmayışı ve bankalarla yaptığı görüşmelerin sonucu olarak Basel II’ nin uygulamasını 2009’a ertelenmiştir. BDDK’nın Basel II uygulama tarihinin 2009 yılına ertelenmesine ilişkin 23.07.2007 tarihli basın duyurusu Şöyledir (BDDK, 2007);

“Bilindiği üzere, Basel Bankacılık Komitesi tarafından yürütülen Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılmasına ilişkin çalışmalar Haziran 2006’da yayımlanan kapsamlı doküman ile sonuçlandırılmıştır. Kamuoyunda kısaca Basel II olarak da adlandırılan bu çalışma, Avrupa Parlamentosu ve Konseyinin 14 Haziran 2006 tarihli, 2006/48 ve 2006/49 sayılı Direktifleri (CRD) ile Avrupa Birliği (AB) müktesebatına dahil edilmiştir.

Kurumumuzca Basel II’nin Türkiye’de faaliyet gösteren bankalarca da uygulanması zorunluluğunun bir program dahilinde başlatılması öngörülmüş ve buna ilişkin bir yol haritası kamuoyuna açıklanmıştır. Süreç içinde söz konusu kapsamdaki çalışmaların AB müktesebatına dahil edilmesi ile de Kurumumuz uygulamalarının AB müktesebatı esas alınarak yürütülmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

AB’nin ilgili direktiflerinde (CRD), Basel II dokümanında olduğu gibi, bankaların sermaye yeterliliklerini, kredi ve piyasa riskine ilaveten operasyonel risk unsurlarını da dahil ederek hesaplamaları, kredi riskinin belirlenmesinde ise teminatın niteliğinin değil derecelendirme sonuçlarının esas alınması ve üye ülkelerin mevzuatlarını 2006 yılı sonunda tamamlayıp 1.1.2007’den itibaren uygulamaya geçmeleri öngörülmüştür. Ancak, birçok AB üyesi ülkenin henüz bu süreçleri tamamlamadığı gözlemlenmektedir. Halen, Türk bankacılık sisteminde sermaye yeterliliğinin hesaplaması 1 Kasım 2006 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan “Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik” esas alınarak yapılmaktadır. Söz konusu Yönetmelikte, bankalarımızın gelişmiş teknolojik alt yapıları, yetkinlikleri ve sermaye yeterlilik düzeylerinin kayda değer gelişimi dikkate alınarak, CRD ile gelen iki temel değişiklikten biri olan operasyonel risk unsuru da dahil edilmek suretiyle sermaye yeterliliğinin hesaplanmasına ilişkin uygulamanın Haziran 2007 itibarıyla başlatılması öngörülmüştür. Dolayısıyla, Kurumumuzca açıklanan yol haritasında belirlenen tarihin

yaklaşık 6 ay öncesinde CRD'ye kısmen uyumlu sermaye yeterliliği hesaplamasına geçilmiştir.

Kredi riskinin derecelendirmeye dayalı hesaplanması ise reel sektör firmalarının uluslar arası muhasebe ve finansal raporlama standartları ile uyumlu finansal tablolar hazırlamalarını gerektirmektedir. 07.03.2002 tarihinde ilk toplantısını yaparak faaliyete geçmiş olan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu da söz konusu standartlar ile uyumlu Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarının yayımını tamamlamıştır. Ancak, bahse konu standartların uygulanmasını zorunlu hale getirecek hükümleri içeren yeni Türk Ticaret Kanunu tasarısı yasalaşmamıştır. Nitekim, reel sektör kuruluşlarının temsilcileri tarafından da bu durum gerekçe gösterilerek söz konusu derecelendirme uygulamalarının ertelenmesi yönünde taleplerde bulunmaktadır.

Diğer taraftan, halen kredi riskinin hesaplanmasında % 0 risk ağırlığı uygulanmakta olan bankaların yabancı para cinsinden gerek devlet iç borçlanma senetlerinin ve gerekse Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası nezdinde ki alacaklarının da ülke kredi notuna dayalı olarak riske edilmesi gündeme gelecektir. Söz konusu durum doğrudan bankaların bu çerçevedeki aktif kalemler için daha fazla sermaye tahsis etmeleri zorunluluğunu doğuracak ve nihayetinde, para ve maliye politikalarının uygulanmasını etkileyecektir. Banka üst düzey yöneticilerinin büyük çoğunluğundan da belirtilen gerçekçeler dile getirilmek suretiyle bu kapsamdaki uygulamanın ertelenmesi yönünde taleplerde bulunulmuştur. Belirtilen talepler de dikkate alınarak, bankaların sermaye yeterliliğinin ölçümünde esas alınacak kredi riskinin derecelendirmeye dayalı olarak hesaplanmasına ilişkin uygulamanın 2009 yılı başına ertelenmesi ve derecelendirme esaslı hesaplamasının sadece gösterge amaçlı yapılabileceği sonucuna ulaşılmıştır)''.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BASEL II ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE'DE YÜRÜTÜLEN ÇALIŞMALAR

3.1. BASEL II ÇALIŞMALARI

Basel II kriterlerinin Türk Bankacılık Sistemi'ne uyumu ve yaratabileceği muhtemel sorunların ortadan kaldırılmasına yönelik olarak BDDK tarafından 2002 yılından itibaren bir takım çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalar, Basel II ile getirilen risk yönetimi sistemleri, kurumsal yönetim sistemleri, muhasebe, bilgi sistemleri, v.b. altyapı gerekliliklerinin uluslararası gelişmelere paralel olarak Türk bankacılık sisteminde de oluşturulmasının sektörün faaliyetlerini ve rekabet edilebilirliğini olumlu yönde etkileyeceği beklentisinden hareketle yönlendirilmektedir (Avcıbaşı, 2008:57).

Basel-II'ye geçişe ilişkin yol haritasında yer alan hükümler çerçevesinde, üç adet komite ve çeşitli alt çalışma grupları kurulmuş, bankalardan periyodik olarak ilerleme anketleri talep edilmiş ve alınan bilgiler ışığında gelişme raporları hazırlanmıştır.

3.1.1. Sayısal Etki Çalışmaları

Sayısal etki çalışmaları, ülkemiz bankacılık sektörünün sermaye yükümlülükleri üzerine muhtemel etkilerinin analiz edilmesi amacıyla gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmalar katılımcı bankaların sermaye yeterlilik oranlarının Basel II hükümlerine göre hesaplanmasına yönelik istatistik bilgi toplama çalışmalarıdır. 3 çeşitli sayısal etki çalışmaları bulunmaktadır. Bunlar; QIS-TR, QISTR-TR-2 ve QIS-TR-3 çalışmalarıdır.

3.2.1.1. Basel II Sayısal Etki Çalışması QIS-TR

Basel komitesi tarafından gerçekleştirilen QIS-3 çalışmasına sistemde aktif büyüklük açısından önemli paya sahip 6 banka katılmıştır. Söz konusu çalışma, Basel Komitesi tarafından QIS-3 için hazırlanmış teknik metin dikkate alınarak Kasım 2002 ve Şubat 2004 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. QIS-3 çalışmasında elde edilen deneyimlerden faydalanmak suretiyle, daha geniş katılım ile QIS-TR çalışmasının yapılmasına ilişkin faaliyetlere önem verilmiştir. Bu çerçevede, öncelikle QIS-TR çalışmasına katılması planlanan bankaların belirlenebilmesine yönelik bir

çalışma yapılmış, bunun sonucunda da QIS-TR çalışması sektörün yaklaşık%95'ini oluşturan 23 banka ile gerçekleştirilmiştir (BDDK, 2004:14-15).

QIS-TR çalışmasında, katılımcı bankalar piyasa riskine ilişkin olarak standart yaklaşımı, kredi riskine ilişkin olarak basitleştirilmiş standart ve standart yaklaşımları, operasyonel riske ilişkin olarak ise temel gösterge, standart ve alternatif standart yaklaşımları kullanmışlardır (BDDK, 2004:16).

Çizelge 3.1.: QIS-TR Sonuçları

	Mevcut Durum	Standart Yaklaşım	Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım
Sermaye (Mil. YTL)	25.128	25.039	25.039
Risk ağırlıklı varlıklar (Mil. YTL)	87.124	148.425	146.638
Sermaye yeterlilik rasyosu (%)	28,8	16,9	17,1

Kaynak:BDDK, Basel II Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR) Değerlendirme Raporu, Aralık, 2004

Sonuçlar incelendiğinde Basel II'nin Türk bankacılık sisteminin sermaye yeterlilik oranını azalttığı görülmektedir. Fakat Türk bankaları yüksek sermaye oranlarına sahip olduğu için bu etki sınırlı kalmıştır. Çalışmaya katılan bankaların sermaye yeterlilik rasyosu %28,8iken yeni standartların uygulanmasından sonra oran %16,9'a düşmüştür. Sermaye yeterliliğine ilişkin asgari seviyenin %8 olduğu dikkate alındığında, Basel II hükümleri çerçevesinde de asgari seviyenin iki katından fazla bir sermayenin mevcut olduğu, bu nedenle ilave sermaye ihtiyacının ortaya çıkmadığı görülmektedir (Karakurt , 2007:104).

Sayısal etki çalışması ile sektörün mevcut portföy yapısının, Basel II kriterlerine göre bankaların sermaye yeterlilik rasyolarına etkisi ölçülmeye çalışılmıştır.

Çizelge 3.2.:Portföylerin Sermaye Yeterliliği Oranındaki Değişimlere Yaklaşık Etkileri

AŞAMALAR	ETKİLER			
Katılımcı bankaların mevcut mevzuat çerçevesinde hesaplanan SYR oranı	%28,8			
	SA	SSA	Her aşamada oluşan fark (puan)	
			SA	SSA
Hükümet portföyü ve ticari portföy	%20,1	%20,2	%-8,7	%-8,7
Şirketler portföyü	%18,9	%18,9	%-1,2	%-1,3
Bankalar portföyü	%18,6	%18,7	%-0,3	%-0,2
Perakende portföyü	%19,0	%19,1	%0,4	%0,4
İştirakler portföyü	%18,9	%18,9	%-0,2	%-0,2
Operasyonel risk	%16,9	%17,1	%-2,0	%-1,8
Basel II kapsamında hesaplanan SYR	%16,9	%17,1		

Kaynak:BDDK, Basel II Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR) Değerlendirme Raporu, Aralık, 2004,s.40

Standart yöntem ile yapılan çalışmanın sonucuna göre;

- Hükümet portföyü ve ticari portföyden kaynaklanan SYR azalışı temel olarak Yabancı Para (YP) kamu menkul kıymetlerinin, ülkemizin derecelendirme notuna bağlı olarak, %100 risk ağırlığına tabi olmasından kaynaklanmaktadır.
- Şirketler portföyünden kaynaklanan azalış özellikle teminat olarak alınan YP kamu menkul kıymetlerinin %100 risk ağırlığına tabi olmasıdır.
- Bankalar portföyünden kaynaklanan azalış risk ağırlıklarının derecelendirme notuna tabi tutulmasından ve teminat alınan YP kamu menkul kıymetlerinin %100 risk ağırlığına tabi olmasındandır.
- Perakende portföyünden kaynaklanan artış bu portföydeki ikamet amaçlı gayrimenkul kredilerinin risk ağırlığının %35'e ve diğer perakende kredilerin risk ağırlığının da %75'e düşürülmüş olmasından; iştirakler portföyünden kaynaklanan azalış mali

olmayan iştiraklerin belirlenen limitleri aşan kısımlarının sermayeden indirim kalemi yapılmasından; operasyonel riskten kaynaklanan artış da bu yükümlülüğün yeni eklenmesinden kaynaklanmaktadır (BDDK, 2004:40).

3.1.1.2.Basel II Sayısal Etki Çalışması QIS-TR-2

QIS-TR2 çalışması, Eylül 2006 dönemi verileri esas alınarak, sektörün aktif toplamının yaklaşık%97'sini oluşturan 31 bankanın katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma Ekim 2006 Haziran 2007arasındaki dönemde yapılmıştır (BDDK, 2007:1).

Sermaye yeterliliği üzerine etkilerine bakıldığında, çalışmaya katılan bankaların QIS-TR1 çalışmasında yaklaşık 12 puanlık bir azalışla %28.84'den %16.87'e gerileyen sermaye yeterlilik rasyoları, QIS-TR2 çalışmasında da yaklaşık 5.6 puanlık bir azalışla %19.31'den %13.68'edüşmüştür (BDDK, 2007:46).

Diğer taraftan, katılımcı bankaların sermaye yeterliliği rasyoları ortalamalarını, ihtiyari olarak,% 19.31 seviyesinde tutmaları için 20,753 milyon TL sermaye artırımında bulunmaları gerekmektedir (BDDK, 2007:42).

Söz konusu SYR azalışlarının nedenleri portföyler itibariyle şu şekilde özetlenebilir (BDDK, 2007:43):

- Kamu portföyü ve alım-satım hesaplarından kaynaklanan SYR azalışı temel olarak YP kamu menkul kıymetlerinin, ülkemizin derecelendirme notuna bağlı olarak, %100 risk ağırlığına tabi olmasından;
- Kurumsal portföyden kaynaklanan azalış özellikle teminat olarak alınan YP kamu menkul kıymetlerinin %100 risk ağırlığına tabi olmasından ve bilanço dışı işlemlere ilişkin kredi dönüşüm oranlarındaki değişimlerden;
- Bankalar portföyünden kaynaklanan azalış risk ağırlıklarının derecelendirme notuna tabi tutulmasından ve teminat olarak alınan YP kamu menkul kıymetlerinin %100 risk ağırlığına tabi olmasından;
- Perakende portföyünden kaynaklanan artış bu portföydeki ikamet amaçlı gayrimenkul kredilerinin risk ağırlığının %35'e ve diğer perakende kredilerin risk ağırlığının da %75'edüşürülmüş olmasından;

- İlişkili ortaklıklara yapılan yatırımlar portföyünden kaynaklanan azalış mali olmayan iştiraklerin belirlenen limitleri aşan kısımlarının sermayeden indirim kalemi yapılmasından;
- Operasyonel riskten kaynaklanan artış da bu yükümlülüğün yeni eklenmesinden kaynaklanmaktadır.

3.1.1.3.QIS -TR 2 Sonuçlarının QIS -3 ve QIS-TR 1 Sonuçları İle Karşılaştırılması

Basel Komitesi tarafından 40'tan fazla ülkeden bankanın katılımıyla gerçekleştirilen ve ülkemizin 6 banka ile katılım sağladığı QIS-3 çalışması ile yerel olarak gerçekleştirilen QIS-TR1 ve QIS-TR2 çalışmalarının sonuçlarını karşılaştırmasını tablo yardımı ile özetleyebiliriz.

Çizelge 3.3.: QIS -TR 2 Sonuçlarının QIS -3 ve QIS-TR 1 Sonuçları İle Karşılaştırılması

PORTFÖYLER	KATKILAR(%)		
	QIS-3	QIS-TR1	QIS-TR2
Alım-satım hesapları	31,5	22,0	6,3
Kamu portföyü	16,9	11,8	18,6
Bankalar portföyü	1,3	1,6	2,7
KOBİ dışı kurumsal krediler portföyü	5,7	4,6	4,4
Kurumsal KOBİ kredileri portföyü	2,4	2,7	1,4
İkamet amaçlı gayrimenkul kredileri portföyü	-0,1	-0,2	-1,5
Nitelikli rotatif perankende krediler portföyü			-3,0
Perakende KOBİ kredileri portföyü	0,5	-0,1	-1,5
Diğer perakende krediler portföyü	-3,0	-2,2	-4,1
Hisse senedi yatırımları portföyü	0,0	0,0	0,0
İlişkili ortaklıklara yapılan yatırımlar portföyü	2,7	2,6	0,3
Operasyonel risk	20,6	13,9	14,5
TOPLAM	78,5	56,7	38,1

Kaynak:BDDK, Basel II Sayısal Etki Çalışması QIS-TR-2 Değerlendirme Raporu, 2007, s.45

Çizelge.3.3'deki verilerin değerlendirilmesinde, bahsi geçen üç sayısal etki çalışmasının, çalışmanın gerçekleştirildiği tarih, çalışmaya katılan bankalar ve çalışmada dikkate alınan mevzuat hükümleri açısından farklılık arz ettiği dikkate alınmalıdır. Örneğin, QIS-3 çalışması Haziran 2002, QIS-TR1 çalışması Haziran 2003, QIS-TR2 çalışması ise Eylül 2006 tarihli veriler üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu üç farklı dönemde hesaplamaya tabi tutulan portföylerin oransal dağılımı oldukça farklıdır. Bunun yanında, QIS-3 çalışmasına 6 banka katılmışken, QIS-TR1 çalışmasına 23, QIS-TR2 çalışmasına ise 31 banka katılmıştır. Ayrıca çalışmalarda hem cari mevzuata göre hem de Basel-2'ye göre sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında dikkate alınan hükümlerde önemli farklılıklar bulunmaktadır.

Çünkü bu dönemlerde geçerli olan yerel mevzuatımızda önemli değişiklikler gerçekleşmiştir. Dolayısıyla üç sayısal etki çalışması sonucunda hesaplanan katkı oranlarının farklılaşmasında pek çok neden etkili olmuştur(BDDK, 2007:44-45).

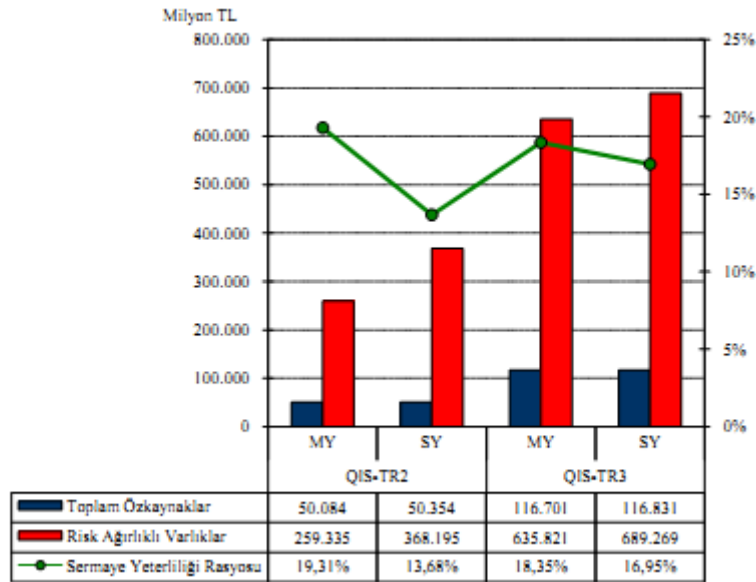
Portföylerin katkıları incelendiğinde, genelde Hazine tarafından ihraç edilen menkul kıymetlerden oluşan alım-satım hesapları ile kamu portföyünün katkı oranının, bu kıymetlerin banka bilançolarındaki görece öneminin azalmasına paralel olarak düştüğü görülmektedir. Tersine bir etki ise perakende portföylerde ortaya çıkmaktadır. Bu portföylerin artan bilanço payları, katkı oranlarının da mutlak değer olarak artmasına sebep olmuştur. Ayrıca son dönemde sermaye yeterliliği mevzuatında gayrinakdi krediler ve diğer bazı hususlarda yapılan değişiklikler, cari mevzuatımızı Basel II ile daha uyumlu hale getirmiştir. Bu da başta kurumsal portföyler (KOBİ dışı kurumsal ve kurumsal KOBİ portföyleri) olmak üzere katkı oranlarının düşmesine neden olmuştur. Bir diğer önemli konu da portföy katkı oranlarının işaretlerinin her üç çalışmada da aynı olmasına karşın, kredilerin yoğunlukla yer aldığı portföylerin toplam katkısı ve KOBİ portföylerinin katkısının daha önceki çalışmaların aksine QIS-TR2 çalışmasında negatif çıkmış olmasıdır. Kredilerin yoğunlukla yer aldığı KOBİ dışı kurumsal, kurumsal KOBİ, perakende KOBİ, ikamet amaçlı gayrimenkul kredileri, nitelikli rotatif perakende krediler ve diğer perakende krediler portföylerinin toplam katkısı QIS-3 çalışmasında %5,5 ve QIS-TR1 çalışmasında %4,8iken QIS-TR2 çalışmasında -%4,24 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca kurumsal ve perakende KOBİ kredilerinden oluşan KOBİ portföylerinin toplam katkısı da QIS-3 çalışmasında %2,9 ve QIS-TR1 çalışmasında %2,6 iken QIS-TR2 çalışmasında -%0,06 olarak hesaplanmıştır.Kamuoyunda da yoğun bir şekilde tartışılan Basel-2'nin KOBİ'ler ve reel sektör üzerine olası etkileri konusunda elde edilen bu istatistik, Basel II'nin reel sektör tarafından kullanılan kredilerin sermaye yükümlülüğü üzerinde olumlu bir etki ortaya çıkaracağı şeklinde yorumlanabilecektir (BDDK, 2007:45).

3.1.1.4. Basel II Sayısal Etki Çalışması QIS-TR3

Çalışmaya, Mart 2010 itibarıyla aktif büyüklüğün %98,96'sına sahip olan 45 banka katılmıştır.

Mart 2010 itibarıyla, çalışmaya katılan 45 bankanın konsolide sermaye yeterlilik rasyosunun, Mevcut Yaklaşım kapsamında %18,35 düzeyinden Standart Yaklaşım uyarınca 1,40 puan düşüş göstererek %16,95'e gerilemiştir. Standart Yaklaşım kapsamında, rasyonun payında yer alan özkaynak tutarı yalnızca %0,1'lik sınırlı bir artış gösterirken, buna karşılık paydada yer alan risk ağırlıklı varlıkların, %8,41 oranında artması rasyoda düşüşe neden olmaktadır. Diğer taraftan, sektörün sermaye yeterlilik rasyosunun %8'in üzerinde gerçekleşmiş olması, Basel II düzenleme taslaklarının hayata geçirilmesi halinde mevcut konsolide sermayenin bankaların sermaye gereksinimlerini karşılayacak düzeyde olduğunu, dolayısıyla Türk Bankacılık Sektörü genelinde ilave sermaye ihtiyacının ortaya çıkmayacağını göstermektedir (BDDK, 2011:1).

Şekil 3.1.: QIS-TR3 ve QIS-TR2 Sermaye Yeterliliği Rasyolarının Karşılaştırması

Kaynak: BDDK, 2011

Sermaye yeterliliği rasyosunun QIS-TR2 çalışmasında yaklaşık 5,6 puanlık bir azalışla %19,31'den %13,68'e düştüğü, QIS-TR3 çalışmasında ise 1,4 puanlık bir azalışla %18,35'ten %16,95'e düştüğü görülmektedir. Azalışlardaki farklılığın en önemli sebepleri; QIS-TR2 çalışmasının yapıldığı tarihte operasyonel risk için sermaye bulundurulmuyor olması ve QIS-TR2'nin yapıldığı tarihten bu yana YP menkul kıymetlerin banka bilançolarındaki payının düşmesidir. Buradan hareketle bankaların son 4 yıl içinde portföy yapılarını sermaye yeterliliği açısından Basel-II'den daha az etkilenecek bir hale getirdikleri sonucuna ulaşılabilmektedir (BDDK, 2011:2).

QIS-TR3 çalışması sonuçlarına göre Türk Bankacılık Sektörü genelinde Basel-II düzenleme taslaklarının yürürlüğe girmesi halinde herhangi bir sermaye sorunu yaşanmayacağı düşünülmektedir. QIS-TR2 sonuçlarıyla kıyaslandığında, son 4 yıl içinde bankaların portföy yapılarının Basel-II'den daha az etkilenecek şekilde değiştiği görülmektedir (BDDK, 2011:63).

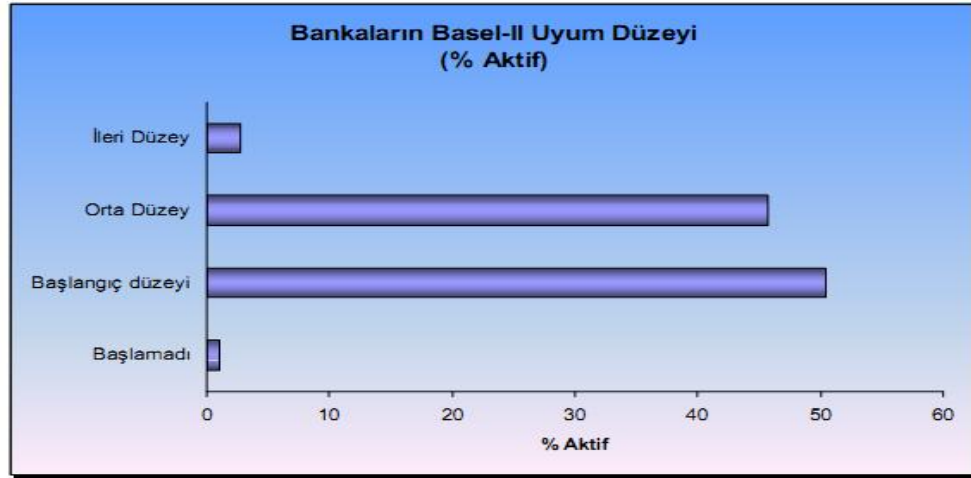
3.1.2. Türk Bankacılık Sektörü Basel II Anket Sonuçları

Basel II'nin Türk Bankacılık Sektörüne etkileri konusunda Basel II 1. anket ve Basel II 2. anketleri yapılmıştır. Bu anket sonuçlarına göre Türk bankacılık sektörünün Basel II'ye göre uyguladığı politikalar belirlenmiştir.

3.1.2.1. Basel II 1. Anket Sonuçları

Türkiye'de birinci anket çalışması 42 Banka ve 5 Özel Finans Kurumu üzerine yapılmıştır.

Şekil 3.2.:Bankaların Basel II Uyum Düzeyi

Kaynak:BDDK, Türk Bankacılık Sistemi, Basel II, 1. Anket Çalışması Sonuçları, Temmuz 2005,s.9

Türk Bankacılık Sektörü'nün Basel-II'ye uyum düzeyi incelendiğinde toplam aktifin%1'inden daha azını temsil eden bankanın konuyla ilgili çalışmalara başlamadığı görülmüştür. Sektör aktif yüzdesi açısından %50,5'i uyum açısından başlangıç düzeyinde iken % 45,70'i orta düzeydedir. İleri düzeydeki bankaların oranı ise % 2,8'dir (BDDK, 2005:9).

Süreç içinde karşılaşılan en önemli sorun veri gereksinimi olmakla beraber ilerleyen dönemde bankaların yapacakları yatırımlar ve BDDK tarafından yapılacak düzenlemelerden sonra belirtilen sorunların aşılacağı düşünülmektedir. Sektörün genel olarak kredi, piyasa ve operasyonel risk hesaplama yöntemlerinden hali hazırda standart yöntemlerle hesaplama yapabildiği belirlenmiştir (BDDK, 2005:59).

Basel- II'ye uyum sürecinde bankaların karşılaştıkları sorunlar arasında veri kısıtlarına ilişkin sistemde altyapı eksikliklerinin mevcut olması, bankaların bütçe kısıtı, teknolojik yetersizlikler ve yeterli sayıda nitelikli personelin bulunmaması yer almaktadır. Bankalar kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk için yasal sermaye ayırma yükümlülüğünü çoğunlukla standart yöntemleri kullanarak karşılamaya yöntemini tercih etmelerinin nedeni, ileri yöntemler için gerekli olan verilerin yeterli olmamasıdır. Ayrıca standart yöntemlerin uygulanmasının daha kolay olması da bir diğer nedendir. Bankalar, Basel II'nin öngördüğü şekilde kredi riski, piyasa riski ve

operasyonel riskin ölçülmesine ilişkin alt yapı çalışmalarını 3 ile 6 yıl arasında değişen sürelerde tamamlayacaklardır (Avcıbaşı, 2008:59-60).

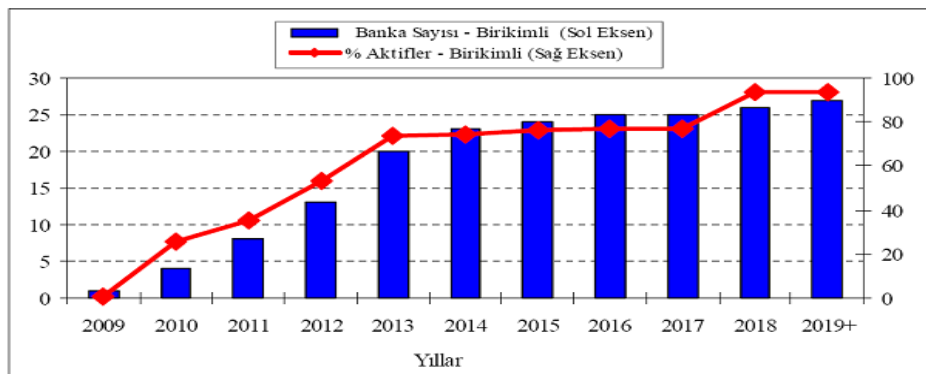
3.1.2.2. Basel II 2.Anket Sonuçları

Basel-II 2. Anket Çalışması sektörde faaliyet gösteren 50 bankaya uygulanmıştır. Türk Bankacılık Sektörünün konsolide bazda genel değerlendirilmesine bakıldığında; sektörün tüm gruplar itibariyle tamamına yakınının Basel II uyum çalışmalarına başladığı görülmüştür. Tüm gruplarda aktif payı düşük birkaç küçük banka hariç BaselII'ye yönelik strateji ve politikaları belirlemiş, ilgili strateji ve politikaları yönetim kurulu onayından geçmiştir. Geçiş süreciyle ilgili sektörün yarısı yatırımlar için bütçe tahsisi yapmış ya da yapmayı planlamıştır.

Bu yatırımlar sektör aktif payı yüksek kamu ve özel sermayeli bankalarda bilgi işletim sistemi ve yazılım-donanım konularında yoğunlaşmıştır. Sektör aktifinin yarısını oluşturan kamu ve özel sermayeli bankaların genel olarak kredi, piyasa ve operasyonel risk hesaplama yöntemlerinden halihazırda 01.01.2007'de standart yöntemlerle konsolide hesaplama yapabileceği, diğer grupların ise solo bazda uygulama yapabileceği belirlenmiştir (BDDK, 2005:55-56).

Kredi riski hesaplaması açısından gruplar ağırlıklı olarak standart ve basitleştirilmiş standart yöntemi tercih etmekle beraber tüm gruplar itibariyle aktif toplamı açısından önemli bir kısım gelecekte ileri yöntemleri kullanmayı planlamaktadır.

Şekil 3.3.:Kredi Risk Ölçümünde İçsel Ölçüm Yöntemlerini Kullanmayı Planlayan Bankalar

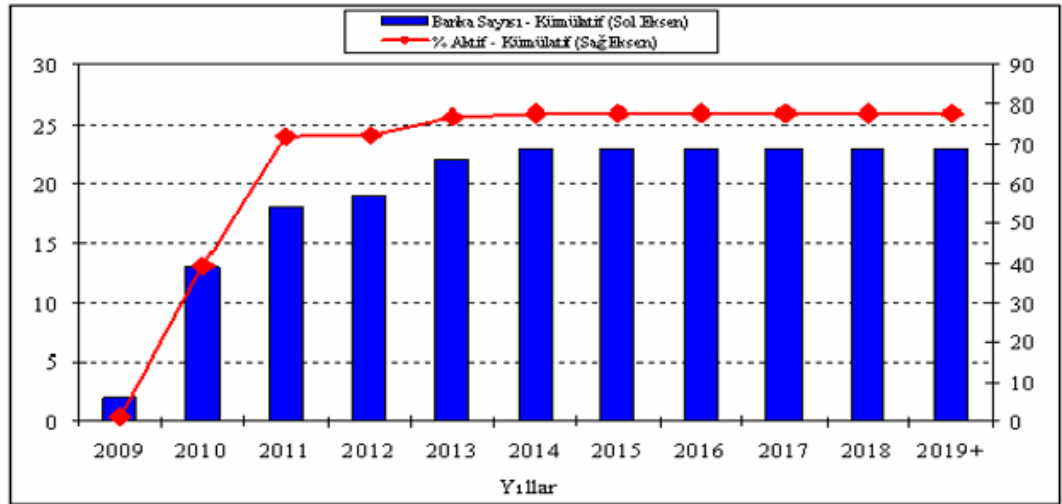

Kaynak:BDDK, Bankacılık Sektörü Basel II İlerleme Raporu, 2006,s.6

Şekil 3.3'de yer alan anket sonuçlarından, 2010 yılından itibaren 4 bankanın (aktif payı %25,4), 2012 yılından itibaren 13 bankanın (aktif payı %53,1) İDD yaklaşımlarını kullanmayı planladığı görülmektedir (BDDK, 2006:6).

Piyasa riski hesaplamasında kamu ve özel ve yabancı sermayeli bankaların tamamına yakın kısmı içsel modelleri kullanırken, başta tarihi simülasyon olmak üzere diğer tüm modeller uygulanmaktadır. Gruplar itibariyle sektörün tamamına yakın kısmı içsel modelleri yoğun olarak günlük karar alma, limit belirlenmesi gibi süreçlerde kullanmaktadır (BDDK, 2005:56).

Şekil 3.4.:Piyasa Riski Ölçümünde RMD Yaklaşımını Kullanmayı Planlayan Bankalar

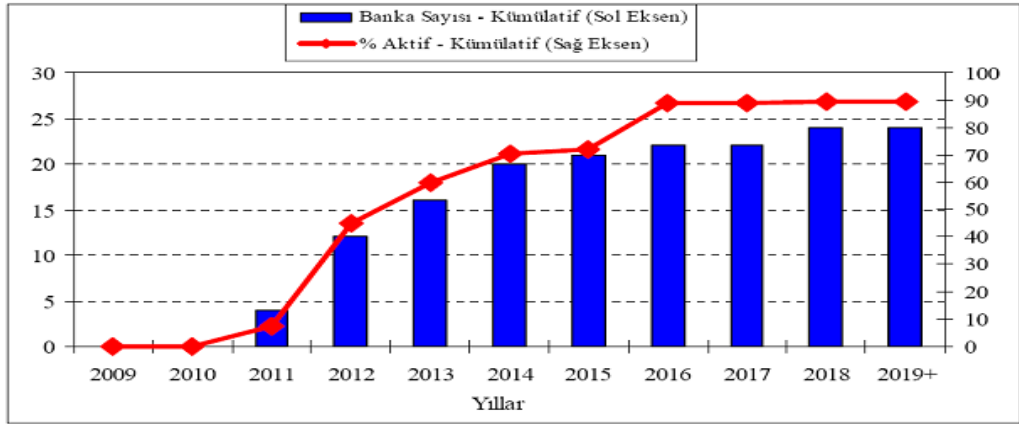

Kaynak:BDDK, Bankacılık Sektörü Basel II İlerleme Raporu, 2006,s.11

Anket sonuçlarına göre, 2010 yılından itibaren 13 banka (aktif payı %39,2), 2012yılından itibaren 19 banka (aktif payı %72,4) içsel modelleri kullanmayı planlamaktadır(BDDK, 2006:11).

Operasyonel risk hesaplamasında bankalar çoğunlukla standart, alternatif standart ve temel gösterge modellerini tercih ederken, özel sermayeli bankaların ve yabancı sermayeli bankaların bir kısmı ileri ölçüm yaklaşımlarını kullanmayı planlamaktadır. Sektörün %99'uoperasyonel riski standart yöntemle hesaplama konusunda gerekli teknik bilgiye sahiptir (BDDK, 2005:56).

Şekil 3.5.:Operasyonel Risk Ölçümünde İleri Ölçüm Yaklaşımlarını (İÖY) Kullanmayı Planlayan Bankalar

Kaynak:BDDK, Bankacılık Sektörü Basel II İlerleme Raporu, 2006,s.14

Anket sonuçlarına göre, 24 bankanın nihai hedefi İÖY ile operasyonel risk ölçümü yapmaktır. İleri yöntemlerin kullanılmaya başlanacağı tarihte İÖY'yi kullanmayı planlayan banka sayısı oldukça sınırlıdır. Ancak, ilerleyen dönemlerde sektör aktif toplamının büyük bir bölümünü oluşturan bankalar İÖY'ye geçmeyi planlamaktadır (BDDK, 2006:14).

3.1.3.Basel II'ye Hazırlık Sürecinde Karşılaşılan Temel Sorunlar

BDDK'nın Haziran 2006 tarihli Basel II Bankacılık Gelişme Raporunda özetlenen hazırlık sürecinde karşılaşılan temel sorunlar şunlardır (BDDK, 2006:4-5):

- Türk bankacılık sektöründe risk kültürünün yeterli düzeyde yerleşmemiş olması, Basel II'ye yönelik faaliyetlerin banka tabanına yayılmasında önemli sıkıntılarla karşılaşılmasını beraberinde getirmektedir.
- Basel II teknik seviyesi yüksek düzeyde bir düzenleme olması sebebiyle insankaynağı ve bilgi sistemleri gibi altyapı unsurlarına önemli düzeyde yatırım yapılmasını gerektirmektedir. Bu çerçevede, özellikle küçük ve orta ölçekli bankalara açısından kaynak tahsisi, hazırlık sürecinde karşılaşılan en önemli sorunların başındagelmektedir.
- Gelişmiş yaklaşımları kullanmayı planlayan bankalar açısından ileri yöntemler için gerekli risk verilerinin istenilen sayıda, nitelikte ve tek bir kaynaktan otomatik olarak temin edilememesi hazırlık sürecinde yaşanan önemli güçlüklerdendir.

Veriler konusunda yaşanan sorunların temel nedenleri olarak bankaların mevcut veri sistemlerinin Basel II gereklerinden farklı tasarımıyla reel sektör kuruluşlarının yeterli düzeyde dokümantasyon, muhasebe ve kayıt sistemlerine sahip olmamaları gösterilmektedir. Bu nedenle, reel sektörün de Basel II sürecine ilişkin bilgilendirilmesinin ve çeşitli düzenlemelere tabi olmasının gerekli olduğu bankalarca ifade edilmektedir.

- Birleşme süreci devam eden veya tamamlanan bankalarda, müşteri bilgileri ile bilgi sistemlerinin bütünleştirilmesi ve sistemlerin birbirleri ile uyumlu hale getirilmesinde yaşanan sorunlar, bu bankaların Basel II'ye hazırlık çalışmalarında aksamalara neden olabilmektedir.

- Cari bankacılık düzenlemeleri ile raporlama, muhasebe ve denetim çerçevesinin Basel-II'den önemli ölçüde farklı sistem, süreç ve uygulamalar gerektirmesi tüm bankalar açısından hazırlık sürecinin etkin bir biçimde yönetilmesini engelleyen en önemli sorun olarak görülmektedir. Bu sorunların Basel II'nin altyapısını oluşturacak yasal düzenlemelerin, ulusal inisiyatif çerçevesinde alınacak kararların ve bankalara yol gösterici rehberlerin zamanında ortaya konulması suretiyle aşılabileceği ifade edilmektedir.

- BDDK tarafından benimsenen kademeli geçiş stratejisi nedeniyle özellikle ileri yaklaşımları hedefleyen bazı bankalar için hem standart yaklaşım hem de içsel modele yönelik hazırlıkların aynı anda sürdürülmeye çalışılması ilave operasyonel yük ve maliyet olarak görülmektedir. Ayrıca, bu hazırlıklarla eş anlı olarak cari mevzuat kapsamındaki yükümlülüklerin de devam etmesi bazı bankalarca bir problem olarak değerlendirilmektedir.

3.1.4. Türkiye’de Risk Yönetiminin Mevcut Durumu ve Bankacılık Sektörü Eylül 2011 Basel II İlerleme Raporu

Türkiye’nin risk yönetimindeki son durumuna baktığımız zaman geçmişe ait data eksiklikleri, denetim gereklilikleri konusundaki belirsizlikler, içsel modellerin sonuçlarının verimliliği konusundaki eksiklikler göze çarpmaktadır (Bilge, 2011:105).

BDDK Basel II’nin ertelenmesinden sonra, Capital Requirements Directive(CRD) ve Basel-II ile uyumlu düzenleme çalışmalarına hız vermiştir. Bankaların CRD/Basel II’ye uyum konusunda yürüttükleri çalışmaların yakından takip edilmesi amacıyla bankalardan altışar aylık dönemlerde “Bankaların CRD/Basel II’ye Geçişine İlişkin İlerleme Anketi” talep edilmekte ve bu ankete verilen cevaplar değerlendirilerek kamuoyuna açıklanmaktadır (Bilge, 2011:107). Son olarak BDDK Eylül 2011 tarihinde Basel-II İlerleme Raporunu yayımlamıştır.

2011 Basel II İlerleme Raporu Haziran 2011 itibariyle katılım bankaları ile beraber toplam 46 bankanın “Bankaların CRD/Basel II’ye Geçişine İlişkin İlerleme Anketi”ne verdikleri cevapların değerlendirilmesi ile oluşturulmuştur. Ankete verilen cevaplara göre sonuçlar şöyledir (BDDK, 2011:1-2):

- Türk bankacılık sektörü toplam aktif büyüklüğünün %46,2’sini oluşturan bankaların bireysel bazda, %27,9’unu oluşturan bankaların ise konsolide bazda CRD/Basel II’ye geçişe ilişkin strateji ve politikalarını yönetim kurullarının onayına sunmuş oldukları veya söz konusu strateji ve politikaları yönetim kurullarına onaylatarak uygulamaya koydukları görülmektedir. Bankacılık sektörünün %99’u CRD/Basel II çalışmalarını yürütecek üst yönetimini ve birimlerini oluşturmuş, %79’u sorumlu personelini, %65’i ise komitelerini belirlemiştir.

- Bankaların CRD/Basel II’ye uyum durumu anketler üzerinden incelendiğinde kredi riskinde bankaların %54’ü temel içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşıma ve %46’sı ileri içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşıma %50 ila %100 arasında uyum sağlarken, bankaların hemen hemen tamamı menkul kıymetleştirmede (ileri yöntemler) %50’den düşük uyum sağlamışlardır. Piyasa riskinde içsel ölçüm yöntemlerinde büyük ölçüde (%75-%100) uyumlu olan bankaların oranı %94’tür. Operasyonel riskte standart yaklaşımda %75 ila %100 arasında uyum sağlayan bankaların oranı %36’da kalmaktadır.

- CRD/Basel II ile ilgili karşılaşılan sorunlara ve kısıtlara bakıldığında bankaların öncelikli engelinin veri eksikliği olduğu görülmektedir. Bu kısıtı, mevzuattaki belirsizlikler ve teknolojide karşılaşılan sorunlar takip etmektedir.
- CRD/Basel II uygulamasına ilişkin olarak son altı aydaki gelişmelerin nasıl değerlendirildiğine bakıldığında, en olumlu olarak değerlendirilen gelişme Basel II düzenleme taslaklarının ve raporlama formlarının yayımlanması, en olumsuz olarak değerlendirilen gelişme ise Basel II'ye geçiş sürecinde derecelendirme kuruluşlarına ilişkin belirsizlikler olmuştur.
- Kredi riskinin hesaplanmasında, bankaların büyük bir kısmı uygulamanın başlamasını takip eden 2 yıl içerisinde farklı portföyler bazında ileri yöntemlere geçmeyi planlamakta, bu çalışmalar kapsamında veri biriktirmekte, yine büyük kısmı stres testleri uygulamakta ve bankaların tamamına yakını kredi riski analiz sonuçlarını karar alma süreçlerinde kullanmaktadır.
- Operasyonel risk hesaplamasında bankaların büyük çoğunluğu nihai olarak ileri ölçüm yaklaşımını hedeflemekte ve bu kapsamda veri biriktirmektedir. Piyasa risklerinin ölçümünde bankaların tamamına yakını içsel modeller kullanmakta, stres testleri uygulamakta, analiz sonuçlarını karar alma süreçlerinde kullanmakta ve sektörün %83'ü yasal sermaye hesaplamalarında içsel model kullanımını planlamaktadır.
- CRD/Basel II ile ilgili olarak, bankacılık sektörü toplam aktif büyüklüğünün %1,6'sını oluşturan bankalar ekonomik sermaye tahsisi uygulamasına gerek görmezken, %4'ü ekonomik sermaye tahsisini uygulamakta, kalan kısım ise konuya ilişkin çalışmalarını sürdürmektedir. Bankaların ikinci yapısal blok kapsamında ele alınan yapısal faiz oranı riski, likidite riski ve yoğunlaşma risklerini çoğunlukla tanımlamış oldukları, karşı taraf kredi riski ve spesifik riske ilişkin çalışmalarına devam ettikleri görülmektedir. Basel III konusunda ise bankalarca, uluslararası gelişmeler takip edilmektedir.

3.2.BASEL II KRİTERLERİNİN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ

Basel II Kriterlerinin amacı, küresel bankacılık sektöründe ve finansal piyasalarda istikrarın, piyasa disiplinin, şeffaflığın ve rekabetin artırılarak güven ortamının sağlanması ve dalgalanmalar sonucu meydana gelen krizlerin engellenmesidir. Türkiye, Basel II kriterleri ile bankacılık sisteminde kalitenin, etkinlik ve verimliliğin artmasını amaçlamaktadır (Kaptan, 2008:53).

3.2.1.Basel II'nin Getirdiği Maliyetler

Türkiye Basel II'ye geçiş sürecinin yaşandığı ülkelerdendir. Basel II hem Türk bankalarının, hem de sektörün denetim ve düzenlemesinden sorumlu BDDK'nın performans, kapasite ve uyum yeteneklerini test etmektedir. Aslında Basel II'nin uygulanması, Avrupa Birliği ülkeleri haricinde hiçbir ülke için yasal bir zorunluluk değildir. Ancak gelişmekte olan ülkeler bazı güçlükleri içerisinde barındırmasına ve geçişin hayli maliyetli olmasına rağmen, ister istemez uluslararası finans dünyası ile bütünleşmek için Basel II kriterlerini uygulamaya koymak zorundadır. Basel II'ye uyum sağlayamamanın maliyeti ise hem bankalar hem de ülkeler için çok yüksek olabilecektir (Kaptan, 2008:53).

Yeni Uzlaşımın uygulamalara yönelik düzenlemeleri çerçevesinde bilgi sistemlerinin yenilenmesi, risk birimlerinin oluşturulması ve personele gerekli eğitimlerin verilmesi gerekecektir. Bankalar, Basel II'nin gerektirdiği hesaplamaları yapabilmek için hali hazırda sahip olduklarından daha detaylı verilere ihtiyaç duyacaklardır. Banka içi risk modellerinin oluşturulmasına yönelik geçmiş zamana yönelik verilerin toplanarak bir sisteme oturtulması için harcanan emek ve zaman, bilgi işlem sistemleri kurma ve bu veri tabanının sürdürülebilirliğinin sağlanması Basel II'ye geçişte ciddi maliyetler oluşturmaktadır. Ayrıca, ileri yaklaşımlarla risk ölçümü yapabilmek için bu alandaki teknolojilerinin geliştirilmesine yönelik yatırım ihtiyaçları söz konusu olacaktır. Basel II gerekliliklerini yerine getirebilmek için yapılacak bilgi işlem yatırımlarının, Bankacılık Sektöründe planlanan bilgi işlem yatırımlarının önemli bir oranını teşkil etmesi beklenmektedir (Avcıbaşı, 2008:62).

Çizelge 3.4.:Basel II'nin Getirdiği Maliyetler

Yeni sermaye düzenlemesinin beklenen etkileri	Getirdiği maliyetler
Sermaye ihtiyacı artacaktır.	Kamuoyunu bilgilendirme ihtiyacı ve maliyeti artacaktır.
Risk yönetimi daha önemli olacaktır.	Gerekli risk yönetim sistemlerinin kurulması için maliyet gerekecektir.
Otorite ile daha iyi ilişkiler geliştirilecektir.	Gerekli verilerin toplanmasının maliyeti devam edecektir.
Piyasa ve kredi kurumları arasındaki ilişki iyileşecektir.	Sistemlerin ve personelin etkin çalışması için maliyetler devam edecektir.
Piyasa riskinin anlık ölçülebilmesi mümkün olacaktır.	Sermaye boyutunda kısıtlayıcı ciddi tedbirlerin uygulanması.
Uluslar arası standartlarda rating sisteminin uygulanması gerekmektedir.	Risk derecelendirme firmalarının gelişmekte olan ülke piyasalarında artması.

Kaynak: Bolgün K, Akçay M. Risk Yönetimi. Scala Yayıncılık, 2003, s.104

Basel II uygulamasının başlaması ile firmaların ve kullanılacak kredinin risk seviyesi doğrudan kredi maliyetini etkileyecektir. Bu noktada firmalara bağımsız denetim kuruluşları ve bankalar tarafından verilen derecelendirme notu önem kazanmaktadır. (Arslan, 2011:64). Basel II'nin uygulamaya konulması halinde, Türkiye; risk ağırlıkları açısından OECD üyesi ülkesi olma avantajını yitirecektir. Risk ağırlıkları Basel I'de borçlunun dahil olduğu kategoriye dayanmakta iken, yeni düzenlemedeki standart yaklaşım uygulandığında uluslar arası bir derecelendirme kuruluşunun kriterlerine göre belirlenecektir. Basel I'e göre OECD ülkesi olması sebebiyle bankaların Türk Banklarına kullandırılan kredilerin % 20'si kadar sermaye ayırmaları gerekirken bu oran BaselIII ile Türkiye'nin ülke notunun düşük olması sebebiyle % 100'e çıkacaktır. Ülke derecesinin yüksek olması ve dış kaynak ihtiyacının yüksek oluşu, dış kreditorlerin Türkiye risklerinin artmasına yol açabilecek, Türkiye'nin kaynak maliyetlerinin yükselmesine ve dış kaynak imkanlarının azalmasına neden olabilecektir.

Dış finansman imkanlarının azalması sonucunda, Hazinesinin iç piyasalardan borçlanması gereken tutar artacak, bu da enflasyon ve faiz oranlarının yükselmesine yol açabilecektir. Bu sebeple, Hazinesinin borçlanma maliyetleri açısından ülke notunun yükselmesi büyük önem taşımaktadır (Kavuncu, 2005:128-129) . Ayrıca, kredi verilen firmanın derecelendirme notu düştükçe banka daha çok risk alacak, karşılık olarak daha çok sermaye tutacak dolayısıyla daha çok kaynağını getiriden mahrum bırakacaktır. Bunun sonucu olarak kredi notu düşük firmalara kullanılacak kredinin maliyeti artacaktır (Arslan, 2011:64).

Ülkemizdeki banka bilançolarının temel özelliği karakter ve nitelik itibariyle vade uyumsuzlukları içinde olmasıdır. Bunun temel nedeni bankalar kısa vadeli fonları uzun vadeli kullanımlara dönüştürme işlevleri nedeniyle vade uyumsuzluğuna dayalı bilançolara sahip olmalarıdır. Gelecek yıllarda sektörü zemindeki risk potansiyelinin piyasa riskinden kredi riskine doğru kaymaya başladığı Basel II entegrasyon sürecinde bu durum daha da zorlayıcı olacaktır (Yıldız, 2008:85).

3.2.2.Basel II'den Beklenen Faydalar

BDDK Basel II ile birlikte ortaya çıkabilecek olası olumsuzlukların minimuma indirilmesi için çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Bu doğrultuda Basel II'nin amaçlarına uygun olarak bankaların uyum sürecini tamamlamaları sonucunda sağlayacağı faydalar söz konusudur. Basel II sürecinin Türk Bankacılık Sektörüne olası faydaları aşağıdaki gibi sıralanabilir (Taşpınar, 2011):

- Basel-II daha etkin ve disipline edilmiş bir Bankacılık sistemini beraberinde getirecektir.
- Risk yönetiminin etkin bir şekilde uygulanmasına katkı sağlayarak, çağdaş risk yönetimi tekniklerini geliştirecektir.
- Etkin bir risk yönetimi anlayışı çerçevesinde “Risk Odaklı Denetim” sürecine katkı sağlayarak bankaların sağlıklı büyümesine yardımcı olacaktır. Bu anlamda toplam risk faktörleri içinde %20’lik bir ağırlığa sahip olan iç kontrol sisteminin yeterliliği ve etkinliği de son derece önem kazanacaktır.

- Basel II kararları; etkin risk yönetimi ve iç kontrol sisteminin yerleşmesiyle birlikte bankalarımızda “Kurum İçi Risk/Kontrol Kültürü”nün oluşturulmasına da katkı sağlayacaktır.
- Basel II hükümleri kapsamında etkin bir risk yönetimi uygulaması ancak güçlü bir özkaynak yapısı ile mümkün olacağından bankaların sermaye gereksinimleri de artacaktır. Basel II’ye uyum sürecinde zorluk yaşayan, adapte olamayan bankaların konsolidesi ya da tasfiyesi yanında finansal yapısını güçlendirmeyi planlayan bankaların bu konuda bir adım önde ve sermaye yapıları çok daha güçlü olan yabancı bankalarla birleşme sürecini de hızlandıracaktır.
- Bankaların pazarlama, operasyon ve tahsis grupları arasındaki “Kuvvetler Ayrılığı Prensibi” daha etkin şekilde kullanılacaktır.
- Bankaların aracılık fonksiyonlarının daha etkin bir şekilde yürütülmesine katkı sağlayacaktır.
- Aktif-pasif yönetiminin etkin şekilde uygulanması suretiyle piyasa riski yönetimi ile arasındaki bağlantı ve bilgi akışı güçlü hale gelecektir.
- Bankalar tarafından kamuya açıklanacak bilgiler aracılığı ile piyasa disiplininin artması sağlanacaktır.
- Bankaların kriz yönetimine verdikleri önemi artıracak, çeşitli kriz senaryolarına uygun risk yönetimi anlayışını geliştirmelerine de yardımcı olacaktır.
- Bankaların ticari ve kurumsal nitelikteki müşterilerinin kurumsallaşma sürecinde olumlu bir gelişme yaşanmasına yardımcı olarak, bankaların aktif kalitesinin iyileştirilmesine destek olacaktır.
- Bankaların müşteri portföy tercihleri, kredibilitesi yüksek, derecelendirmesi iyi, sağlam firmalar yönünde değişecek, kredi derecelendirmesi iyi olan firmalara ortalama kredi faiz oranından daha düşük oranda kredi kullanırılması söz konusu olabilecektir.
- Kredibilitesi yüksek, risk seviyesi ve maliyeti düşük kredili firmalara bankaların ilgisinin yoğunlaşması da, fiyatlama, itibar riski ve yasal sermaye arbitrajı açısından bankalar arası rekabeti daha da artıracaktır.

Yukarıda sayılan olası faydalar dışında, bankalarda artan sermaye gereksinimi sonucu risk azalımı ön plana çıkacak ve bu çerçevede kredi türevleri gibi risk azalım yöntemleri önem kazanacaktır. Kredi portföylerini genişleten bankalar farklı ürünlerle diğer piyasalara da girecektir (Avcıbaşı, 2008:63).

Ayrıca ülkemizde bankaların sermaye birikimleri ikinci planda kalmaktadır. Bu ise bankanın çok fazla şüpheli alacak pozisyonuna düşmesi ile sıkıntıya girmekte ve banka batmalarına kadar varan sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu amaçla Basel II verilen kredilerin risk oranına göre bankanın öz sermaye koymasını ön görmekte ve sağlam sermaye yapısının oluşmasını amaçlamaktadır. Bu sayede ortaya çıkacak geri dönüşü olmayan kredilerden kaynaklanan sıkıntı azaltılmaya çalışılmaktadır(Avcıbaşı, 2008:63-64).

Özellikle etkin risk yönetiminin teşvik edilmesi, yasal sermayenin maruz kalınan riske daha duyarlı hale getirilmesi, piyasa disiplini arttırıcı hükümler içermesi Basel II ile beraber ortaya çıkması beklenen olası faydalardır (BDDK, 2004:12).

SONUÇ

Uluslararası finansal piyasalarda istikrarın sağlanması ve bankacılık denetim kalitesini iyileştirici çalışmalarda bulunmak üzere, gelişmiş ülkelerin merkez bankaları ve bankacılık denetim otoritelerinden yetkililerin katılımıyla oluşturulan Basel Komitesi tarafından bankacılık sektörüne bir takım düzenlemeler getirilmiştir. Basel Komitenin bankacılık Sektörünün etkin gözetimi ve denetimine ilişkin belirlemiş olduğu prensipler dahilinde bankalar risklerini ağırlıklı olarak asgari sermaye gereksinimlerini belirleyecektir. Basel Komitesi, ilk olarak 1988 yılında farklı ülkelerde uygulanan sermaye yeterliliği uygulamalarını birbiriyle uyumlu hale getirebilmek amacıyla Basel I olarak adlandırılan Sermaye Uzlaşısını yayımlamıştır. Basel I, sadece kredi riskini ağırlıklandırmış ve sermayenin risk ağırlıklı aktiflere oranının %8 olmasını öngörmüştür. Ancak 1994 yılında Meksika ve Türkiye’de yaşanan krizler nedeniyle 1996 yılında sermaye yeterlilik rasyosu hesaplamalarına, faiz oranı ve döviz kuru gibi piyasa riski içeren unsurları da dahil etmiştir.

Türkiye’de de Basel kriterleri kabul görmüş ve uygulanması için çalışmalar yapılmıştır. 1988 yılında yayımlanan Basel I kriterleriyle birlikte sermaye yeterlilik oranı aşamalı bir şekilde %8 seviyesine getirilmiştir.

Türkiye’de 1990’lı yılların sonunda bankacılık kanunu değişmiş idari ve mali açıdan tamamen bağımsız bir denetim ve gözetim otoritesi olarak BDDK kurulmuş ve banka denetim ve gözetim yetkileri BDDK’ya devredilmiştir. BDDK 31 Ağustos 2000 tarihinde faaliyete geçmiştir. 1996 yılında piyasa risklerinin de sermaye yeterlilik rasyosu hesaplamalarına dahil edilmesi Türkiye’de BDDK tarafından 2001 yılında yürürlüğe giren Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine ilişkin Yönetmelikle sağlanmıştır. Türkiye piyasa riskini 2001 yılında hesaplamalara dahil ederek Basel I’e tam uyumunu geçte olsa sağlamıştır.

Basel I’in ülke farkı gözetmeksizin ülkelerin OECD üyesi olup olmamasını referans alarak risk belirlemesi yapması ve riske karşı duyarlılığının düşük olması nedeni ile Basel Komitesi 2004 yılında ikinci sermaye yeterliliği düzenlemesi olan Basel II yayınlanmıştır. 2007 yılının başından itibaren G-10 ülkelerinde uygulanmaya başlanan Basel II Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı için ülkemiz de çalışmalarını başlatarak yol haritalarını belirlemiş ve sayısal etki çalışmaları yapmıştır. Türkiye’de ilk olarak

2008 yılında uygulanması planlanan bankaların sermaye yeterliliğinin ölçümünde esas alınacak kredi riskinin derecelendirmeye dayalı olarak hesaplanmasına ilişkin uygulama bir takım aksaklıklar nedeniyle BDDK tarafından yapılan açıklama ile 2009 yılı başına ertelenmiştir. Daha sonraları BDDK yaptığı bir açıklama ile Basel II için 01.07.2011 – 31.06.2012 tarihleri arasında bir geçiş süreci öngörülmüştür. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelere için Basel II ile risk ağırlıklarının artacak olmasına karşılık, AB'ne adaptasyon süreci Basel IIUzlaşısını Türk Bankacılık Sistemi açısından kaçınılmaz kılmaktadır.

Basel II'nin; asgari sermaye yeterliliği, sermaye yeterliliğinin denetimi ve piyasa disiplininin oluşan üç dayanak noktası vardır. Basel II, bankaların taşıdıkları risklerle doğru orantılı olarak belirlenen sermaye gereksinimini düzenleyerek, bankaların risk alma eğilimlerini azaltmayı, bir sonraki adımda ise meydana gelecek bir kriz anında bankaların asgari kayıpla krizleri atlattıklarını amaçlamaktadır.

Basel II ile beraber bankalar Basel I' de olduğu gibi yine %8'lik asgari sermaye oranını tutturalacaklardır. Fakat sermaye yeterlilik hesaplamalarına kredi riski ve piyasa riskinin yanı sıra operasyonel risklerde dâhil edilmiştir.

Basel II, kamuya açıklanması gereken bilgiler dolayısıyla bankaları daha şeffaf olması ve yeterli sermayeye sahip olmaları konusunda teşvik etmektedir. Bu da piyasa disiplininin sağlanmasına ve etkinliğinin artmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca Türk bankacılık sektöründe risk kültürünün oluşmasına ve bankaların maruz kaldığı riskleri etkin bir şekilde yönetmesine imkan sağlayacaktır. Bankalar risk alırken, kredi verdikleri müşterilerinin kredi derecelerine göre karar verecektir. Bu aşamada kredili firmalara bağımsız denetim kuruluşları ve bankalar tarafından verilen derecelendirme notları önem kazanacaktır. Bu çerçevede dışsal derecelendirmenin önemi artacak olup bu alanda hizmet veren, uluslararası derecelendirme kurumlarının yanı sıra bağımsız derecelendirme kurumlarının da kurulması ülkemizde yeni bir sektörün oluşmasını sağlayacaktır. Ülkemiz bankalarına ve firmalarına olan güven artacak ve ülkemize olan fon akışı artacaktır.

Bu avantajların yanında bazı dezavantajları da vardır. Yeni uzlaşıyla krediler için sıfır risk ağırlığına sahipken OECD'ye üye ülke olma avantajını kaybetmektedir. OECD üyesi olup olmamayı referans alarak aktiflerin risk ağırlıkları belirlenirken, Basel II ile

kredi derecelendirme kuruluşları ve bankaların içsel derecelendirmeleri esas alınacaktır. Bu bağlamda Türkiye %100 risk ağırlığına göre sermaye ayıracak bununda maliyetleri yükseltici etkisi olacaktır. Yeni uygulama ile risklerin ölçülmesinde ve denetlenmesindeki gerekli bilgi işlem altyapısı ve nitelikli eleman ihtiyacı bankaların çalışma maliyetini ve ilave sermaye gereksinimlerini arttıracaktır.

Sonuç olarak Basel II sağlam bir finans sektörü oluşturmayı amaçlamıştır. Türk Bankacılık Sektörü'nün de önemli bir bölümünde iç kontrol ve risk yönetimi işlevlerini yerine getirdiği, güçlü bir sermaye yapısına sahip olduğu, piyasa enstrümanlarının fiyatlarındaki volatilitiyi gittikçe azalttığı, çağdaş risk yönetimi ve teknikleri konusunda ciddi yatırımlar yaptığı görülmekte ve genel olarak Basel II sürecine hazır olduğu gözlenmektedir.

Basel II süreci kısa vadede bankacılık sektörüne ve ekonomiye ilave bir yük getirmekte ancak orta ve uzun vadede Basel II'ye uyumlu, reel ekonomiyi destekleyen güçlü bir bankacılık sektörü ile uluslararası rekabete hazır işletmelerden oluşan sağlıklı bir reel ekonomi ülke kalkınmasına ivme kazandıracaktır. Ancak gelişmekte olan ülkeler için Basel II Sermaye Uzlaşısı avantajları olduğu kadar görüldüğü gibi dezavantajları da olan bir düzenlemedir. Bugüne kadar uygulama tarihinin ertelenmesi ülkemiz denetim otoritesine ve bankalarına Basel II Sermaye Uzlaşısına daha iyi hazırlanma şansı vermiştir. Ancak Türk finans sisteminin, Basel II'ye uygun düzenlemeleri hızlı bir şekilde tamamlaması gerektiği de bir gerçektir. Risk yönetimi uygulamalarına zamanında geçilmesi Türkiye ekonomisinin bu durumdan olumlu etkilenmesini sağlayacakken uygulamanın daha fazla ertelenmesi de maliyetin daha da fazla artmasına neden olacaktır.

Bu çalışma sonucunda Türk Bankacılık sektörünün daha da risk odaklı bir sistem uygulaması ve Türk Bankalarının altyapılarının sağlamlaştırması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Türk Bankalarının risk yönetimiyle ilgili çalışmaları en kısa zamanda yapması aksi takdirde daha çok risk ve alt yapı maliyeti oluşabileceği tespit edilmiştir. Bu çalışma gelecekteki akademik çalışmalara ve sayısal verilerle çalışma yapmak isteyenlere yön gösterecek bir çalışma olmuştur.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Aydın, E. V. (2007) *BASEL II Standartları ve KOBİ'lere Etkileri*, MÜSİAD Yayınları, İstanbul

Babuşçu, Ş. (2005). *Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi*. İstanbul: Akademi Consulting&Training Yayınları.

Bolgün, K.E., Akçay M. B. (2003). *Risk Yönetimi*. Scala Yayıncılık

Bolgün, K.E., Akçay M. B. (2009), *Risk Yönetimi-Türk Finans Piyasalarında Entegre Risk Ölçüm ve Yönetim Uygulamaları*, 3.Baskı,Scala Yayıncılık, İstanbul.

Candan H. ve diğerleri (2006). *Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II*, İstanbul,Türkiye İş Bankası Yayınları, Genel Yayın: 1071, Ekim

GünalM. (2001),*Türk Bankacılık Sektörünün Sorunları ve Geleceği*, Ankara Ticaret Odası Yayınları, Ankara.

Kaval, H. (2000). *Bankalarda Risk Yönetimi*, Yaklaşım yayınları, Ankara,

Özün, A.Candan, H. (2006). *Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel III*İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Parasız,İ. (2000). *Para Banka ve Finansal Piyasalar*. (Yedinci Baskı).Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları

Parasız, İ. (2002): *Enflasyon, Kriz, Ayarlamalar*, Bursa: Ezgi Kitabevi, Ağustos.

Teker,D.L.(2006), *Bankalarda Operasyonel Risk Yönetimi*, İstanbul, Literatür Yayıncılık

Uyar, S. (2003). *Bankacılık Krizleri*. Ankara: Ziraat Matbacılık A.Ş.

MAKALELER

Apak, S. (1993),“Türk Bankacılığında Sermaye Yeterliliği ve Cooke Rasyosu”,*Uzman Gözüyle Bankacılık Dergisi* .

BCBS, “Operational Risk, Consultative Document”, January 2001

Beşinci,M. (2005), “Basel Kriterleri, Basel 2 ‘nin Finans ve Bankacılık Sektörüne Etkileri ve Türk Bankacılık Sektörünün Basel 2’ye Uyum Süreci”, *Active Bankacılık Finans Dergisi*, S.45,Kasım-Aralık

Herring,R. (2005), “Implementing Basel II:Is the Game Worth The Candle”, [*Financial Markets, Institutions & Instruments*, Vol. 14, No. 5, pp. 267-287, December](#)

Uygun, Ercan. (2001). “2000 Kasım ve 2001 Subat Krizleri Üzerine Değerlendirmeler”, *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*, Sayı: 227, Mart-Nisan

RAPORLAR

BDDK. (2001). *Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik*.Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları.

BDDK (2002a), *Banka Sermayelerinin Güçlendirilmesi Raporu*, Ocak, Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları.

BDDK, (2002a), *Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı Gelişme Raporu*, Kasım, Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları.

BDDK, (2002a).*Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirmesine İlişkin Yönetmelik*, 24657 Sayılı Resmi Gazete, 31 Ocak.

BDDK. (2003). *Yıllık Rapor 2003*. Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları.

BDDK, (2004). *Basel-II’ nin Uygulanmasına İlişkin Göz Önünde Tutulması Gereken Hususlar*, Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları.

BDDK, (2004). *Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbirleriyle Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlasısı)*, GözdenGeçirilmiş Düzenleme, Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları.

BDDK (2004). *Sermaye Ölçümünün ve Sermaye StandartlarınınUluslararası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması İkinci Yapısal Blok Denetim Otoritesinin İncelemesi*, Haziran, Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları.

BDDK, (2004). *Quantitative Impact Studies Areas of National Discretion, For Use by the Turkish Banks in completing the QIS 3 Questionnaire, For Banks Providing Data on*

the Current Accord and Standardised Approach Only., Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları.

BDDK, (2004). *Sermaye Ölçümünün ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması Üçüncü Yapısal Blok Piyasa Disiplini*, Haziran, Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları.

BDDK, (2004). *Basel-II Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR) Değerlendirme Raporu*, Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları.

BDDK, (2005), *10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı*, BDDK Araştırma Dairesi Raporları, Eylül, Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları.

BDDK, (2005a). *Basel-II'ye Geçişe İlişkin Yol Haritası*, Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları.

BDDK. (2005b). *Basel II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci*. Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları.

BDDK, (2005). *Türk Bankacılık Sistemi Basel-II 1. Anket Çalışması Sonuçları*, Temmuz, Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları.

BDDK, (2005b). *Türk Bankacılık Sistemi Basel-II 2. Anket Çalışması Sonuçları*, Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları.

BDDK, (2005) *Basel-II' ye Geçişe İlişkin Yol Haritası (Taslak-30.05.2005)*, Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları.

BDDK. (2005a). *Türk Bankacılık Sistemi Basel II 2. Anket Çalışması*. Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları.

BDDK. (2006). *Bankacılık Sektörü Basel II Gelişme Raporu*, Haziran, Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları.

BDDK. (2006). *Aralık 2006 Bankacılık Sektörü Basel II İlerleme Raporu*. Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları.

BDDK. (2006). *Bankaların Özkaynaklarına İlişkin Yönetmelik*. Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları.

BDDK (2007). *Basel II 2. Sayısal Etki Çalışması QIS-TR 2 Değerlendirme Raporu*. Temmuz, Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları.

- BDDK.** (2010a). *Piyasa Riski Ölçümleme Yöntemlerine İlişkin Analiz*. Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları.
- BDDK** (2010b). *Şubat 2010 Bankacılık Sektörü Basel II İlerleme Raporu*. Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları.
- BDDK** (2010). *Eylül 2010 Bankacılık Sektörü Basel II İlerleme Raporu*. Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları.
- BDDK** (2011). *Basel II 3. Sayısal Etki Çalışması QIS-TR 3 Değerlendirme Raporu*. Mart, Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları.
- BDDK** (2011). *Mart 2011 Bankacılık Sektörü Basel II İlerleme Raporu*. Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları
- BDDK** (2011). *Eylül 2011 Bankacılık Sektörü Basel II İlerleme Raporu*. Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları
- Mazıbaş, M.** (2005). *Operasyonel Riskte Basel Yaklaşımı - Üç Yapısal Blok Çerçevesinde Bir Değerlendirme*. Ankara: BDDK, Araştırma Raporları.
- TBB,** (1998), *40. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türk Bankacılık Sistemi:1958-1997,*
- TBB,** (2002),Araştırma Grubu, *Basel Komitesi Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi,*
- TBB,** (2002). *Yeni Basel Antlaşması:Basel-II Teknik Çerçevesi ve Bankaların Uyum AsamasındaYeterliliği Bir Avrupa Perspektifi,*
- TBB,** (2004),*Risk Yönetimi ve Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri,* Türkiye Bankalar Birliği Basel II Yönlendirme Komitesi, Eylül
- TBB,** (2010),*Bankalarımız 2010,*Mayıs 2010,Yayın No:267
- TBB,** (2011),*Bankalarımız 2011,*Mayıs 2011,Yayın No:276
- TBB,** (2012).*Türkiye'de Bankacılık Sektörü 1960-2010,*
- TBB,** (2012).*Türkiye'de Bankacılık Sektörü 2007-2011,*
- Yayla M. ve Kaya Y. T..** (2005). *Basel-II, EkonomikYansımaları ve Geçiş Süreci,* ARD Çalışma Raporları: 2005/3, BDDK Araştırma Dairesi

SEMPOZYUM

Bolgün, K.E., Akçay M. B. (2004)., “Finansal Risk Yönetimi: Türk Bankacılık Sektöründe Piyasa Riski ve Aktif/Pasif Yönetimi Uygulaması”,*İTÜ Ulusal Finans Sempozyumu*, İstanbul

Tuna, K., (2005), “Bankacılık Kanunu Tasarısında Kurumsal Yönetim”,*Uluslararası Finans Sempozyumu*, 9-10 Haziran, İstanbul.

TEZLER

Aras, G.(2005), *Basel II Uygulamasının Kobilere Etkileri ve Geçiş Süreci*,Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aralık

Avcıbaşı, F.T. (2008),*Basel II'nin Türk Bankacılık Sistemi Üzerine Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniv., Sos. Bil. Ens. İktisat Anabilim Dalı,

Bilge,G.(2011),*Bankalar Açısından Risk Yönetiminin Önemi ve Basel II Sürecinin Risk Yönetimi Üzerindeki Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniv., Sos. Bil. Ens. İktisat Anabilim Dalı,Isparta

Çakır, M. (2007). *Basel Standartları ve Standartların Kobiler'lere Etkileri*, Yüksek Lisans Akdeniz Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü

Çelik,K.N. (2007), *Basel II'nin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Etkileri:Gaziantep'te Bir Uygulama*,Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniv., Sos. Bil. Ens. İşletme Anabilim Dalı,Gaziantep

Değirmenci,N. (2003), *Sermaye Yeterliliği Konusundaki Basel Standartları ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamaların Değerlendirilmesi*, TCMB Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, Ankara,

Dinçer,A. (2006), DPT, *Bankacılık Sektöründe Konsolidasyon, Ülke Deneyimleri ve Türkiye İçin Öneriler*, Uzmanlık Tezi, Ekim,

Gürleyendağ, S. (2006),*Basel II Kriterlerinin Türk Bankacılık ve Reel Sektör Firmaları Üzerindeki Olası Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniv., Sos. Bil. Ens. İşletme Anabilim Dalı, İstanbul

Kaptan, D. (2008),*Basel II Kriterleri ve Bankacılık Sektöründe Basel II Eğitimi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniv., Eğitim Bil. Ens. Ankara

- Karakurt,H.B.** (2007). *Basel II Değişim ve Hazırlıklar, KOBİ'lere Muhtemel Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Ün., Sos. Bil. Ens. İşletme Anabilim Dalı,
- Kavuncu, B.** (2005). *Yeni Basel Kriterlerinin Türk Bankacılık Sektörüne Etkisi* (Yüksek Lisans,T.C. Gazi Üni. Eğitim Bil. Ens. Bankacılık Eğimi Bilim Dalı)
- Kaya, M.** (2007). *Bankalar Açısından Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı ve Kobi'ler Üzerine Etkisi* (Yüksek Lisans, T. C Süleyman Demirel Üni. Sosyal Bil. Ens. İşletme Anabilim Dalı)
- Kıraç,F.** (2008),*Türkiye'de Bankacılık Sektöründe Basel II Uygulamaları ve Eğitimi*,Yüksek Lisans Tezi, Gazi Ün., Eğitim Bil. Ens. İşletme Anabilim Dalı,Ankara
- Mercan, D. İ.** (2006). *Basel II Kriterleri Çerçevesinde Türk Bankacılık Sektöründeki Sermaye Yeterliliği Sorununun İncelenmesi* (Yüksek Lisans,T.C. Marmara Üni. Bankacılık ve Sigortacılık Ens. Bankacılık Anabilim Dalı)
- Okat,C.** (2008),*Basel II'nin Türk Finans Sektörü Sermaye Yeterlilik Rasyosuna Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Atılım Ün., Sos. Bil. Ens. Finansman Anabilim Dalı, Ankara
- Özerkek,Ö.** (2006),*Basel II Kriterlerinin Türk Bankacılığı'nda Risk Yönrtimi ve Denetim Süreçleri Üzerindeki etkisi ve Örnek Bir Uygulama* ,Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Ün., Sos. Bil. Ens. İşletme Anabilim Dalı, İzmir
- Sarı,S.** (2004),*Ticari Bankalarda Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği*,Yüksek Lisans Tezi, Gazi Ün., Sos. Bil. Ens. İktisat Anabilim Dalı,Ankara
- Sarı,S.** (2008),*Basel II Uzlaşısı ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri*,Yüksek Lisans Tezi, Gazi Ün., Sos. Bil. Ens. Muhasebe Bilim Dalı,Ankara
- Şen,K.** (2008),*Basel II Süreci ve Türk Bankacılık Sektörünün Krumsal Yapılanmasına Etkileri*,Yüksek Lisans Tezi, Gazi Ün., Sos. Bil. Ens. İktisat Anabilim Dalı, Ankara
- Vatan,H.E** (2008),*Basel Yaklaşımları Sonrası Risk Yönetimi ve Banka Risklerinin Hesaplanması*, İstanbul Teknik Ün., Fen Bil. Ens., İşletme Müh. Anabilim Dalı
- Yıldız,E.** (2007), *Basel II'nin Türk Bankacılık Sistemine Olası Etkileri*,Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ün., Sos. Bil. Ens. İktisat Anabilim Dalı,İstanbul

Yıldız, N. (2010), *Basel II Kriterleri'nin Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Etkileri: T.C. Ziraat Bankası A.Ş. Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Ün., Sos.Bil. Ens., Tokat

Yılmaz,E. (2006), *Türk Bankacılık Sektörünün Sermaye Yeterliliği ve Basel Standartları*,Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Ün., Sos. Bil. Ens. , İstanbul

İNTERNET KAYNAKLARI

Arslan, İ.,*Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri*, http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/%C4%B0brahim%20ARSLAN/ARSLAN,%20%C4%B0BRAH%C4%B0M.pdf ,(E.T.:02.09.2011)

Evcil, V., *Basel II*, (Çevrimiçi) <http://www.merakmerkezi/Basel/baselII.htm> (E.T.:12.10.2011)

Taşpınar,G.(2011),*Basel II Sürecinin Türk Bankacılık Sistemine Yansımaları*, <http://www.makaleler.com/genel-kultur-makaleleri/basel-ii-surecinin-turk-bankacilik-sistemine-yansimalari.htm> , (E.T.:12.10.2011)

Yıldırım, O., *Türkiye'de Bankacılık Sektörü*, Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi, http://paribus.tr.googlepages.com/o_yildirim.doc,(E.T.:12.10.2011)

GAZETE

BHDTM. (1989). *3182 Sayılı Bankalar Kanunu'na İlişkin Tebliğ*. Ankara: 20234 / T.C. Resmi Gazete.

BHDTM. (1993). *3182 Sayılı Bakanlar Kanunu'na İlişkin Tebliğ*. Ankara: 21539 / Resmi Gazete.

BHDTM. (1995). *3182 Sayılı Bankalar Kanununa İlişkin Tebliğ*. Ankara: 22197 / Resmi Gazete.

BHDTM. (1998). *Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ*. Ankara: 23388 / Resmi Gazete.